

§ 1 Återrapportering från Europeiska rådets möte den 17 oktober

*Återrapportering från
Europeiska rådets
möte den 17 oktober*

Anf. 1 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Europeiska rådet träffades alltså i onsdags och torsdags i förra veckan, och jag måste säga att stämningen var allvarsmättad. Rysslands brutala krig mot Ukraina, de då förestående valen i Moldavien om både presidentposten och landets framtid i Europa samt inte minst det allvarliga läget i Mellanöstern påverkar självklart även oss i Sverige.

Men redan före det formella mötet hände några andra saker som jag också vill passa på att nämna. Jag inledde onsdagen i förra veckan med en sorlig men fin minnesstund tillsammans med Belgiens premiärminister Alexander De Croo. Vi och ditresta familjemedlemmar hedrade de två svenskar som mördades i Bryssel för ett år sedan och den tredje svensk som skadades svårt. Dådet påminner oss om att vi lever i påtagligt farliga tider, men också om hur viktigt det är med tätt samarbete mellan länder för att farliga människor med terroravsikter inte ska kunna gömma sig i våra öppna samhällen. Här finns också en stark koppling till migrationspolitik och vikten av att de som får avslag på en asylansökan också verkligen lämnar EU. Det kom vi att diskutera dagen efter.

Jag vill också här i kammaren passa på att tacka alla spelarna i det svenska herrlandslaget i fotboll som hade signerat den fina landslagströjan som jag kunde lägga vid kransen under ceremonin och därefter ge till sonen till en av de dödade svenskarna.

Före EU-toppmötet besökte jag också Nato högkvarteret och träffade alla svenska medarbetare i den växande delegationen, och jag hade där efter bra samtal med nya Natochefen Mark Rutte. Sveriges sex första månader som Natomedlem har varit intensiva och konstruktiva. Vi kommer snabbt in i alla frågor som vi tidigare inte varit delaktiga i, och vi väcker både respekt och intresse. Vi må vara ett nytt medlemsland, men vi är inget litet medlemsland var det tydliga medskick jag fick från andra i Nato.

Efter lunch inleddes så den informella delen av EU-toppmötet med en diskussion tillsammans med ledarna i Gulfstaternas samarbetsråd GCC. Det här är länder som i många och viktiga frågor skiljer sig rätt mycket från de europeiska demokratierna. Men efter de mer ceremoniella inledningarna av innanläsning övergick samtalen i en friare middagsdiskussion. Det blev rätt tydligt att Gulfstaterna också utgör en konstruktiv part i Mellanöstern och att vi har några viktiga saker gemensamt, nämligen vikten av en tvåstatslösning där Israel och Palestina kan leva i fred sida vid sida,

insikten om att Iran och de som agerar proxy för dem är destabiliserande krafter, ett allvarligt mot hela regionen, samt vikten av frihandel, teknologi och grön omställning. Det är fler likheter än många kan tro.

Fru talman! Europeiska rådet inledde sedan på torsdag morgon med president Zelenskyj fysiskt närvarande på plats den här gången. Han presenterade sin segerplan, som på en mycket övergripande nivå har ett starkt stöd bland EU:s ledare. Behoven av fortsatt hjälp inför ännu en krigsvinter är enorma: militärt, politiskt och ekonomiskt. Vi i Europa måste göra mer om vi vill att USA ska förbli en stark allierad i sitt stöd till Ukraina. Det innebär med all sannolikhet att vi kommer att behöva öka vårt stöd ännu mer.

Det är bara med tillräckligt långsiktigt och trovärdigt stöd till Ukraina som Ryssland kan förmås att avsluta kriget och fred kan uppnås på Ukrainas villkor. Det finns ännu ingen enighet om detta, men Sveriges tydliga uppfattning är att Ukrainas plats är både i EU och i Nato. Annars kommer Ryssland att förbli ett akut hot mot Ukraina under all överblickbar framtid.

På vägen dit måste också mer pengar mobiliseras, och på mötet diskuterades arbetet med att få G7-överenskommelsen om frysta ryska tillgångar på plats.

Sverige står bakom kommissionens förslag om en förlängning av frysing av ryska tillgångar. Tyvärr motsätter sig Ungern fortfarande förslaget, men Sveriges position i frågan är entydig. Här finns också ett viktigt moraliskt budskap, nämligen att Europa med ryska tillgångar stöttar Ukraina.

President Zelenskyj argumenterar också väl när det gäller de begränsningar som olika länder sätter upp för Ukrainas användning av de vapen de får. Här finns väl kända olika uppfattningar, men från svensk sida har vi inga restriktioner. Vi respekterar olika bedömningar i frågan, men vi kommer inte att tillhöra dem som är återhållsamma. Att Ukraina tvingas slåss mot Ryssland med ena handen bakbunden gör det svårare att vinna.

Europeiska rådet diskuterade också ett 15:e sanktionspaket och kraftfullare åtgärder mot kringgående av de redan existerande sanktionerna. Vi fortsätter att driva på i frågorna, liksom i behovet av striktare åtgärder mot den ryska skuggflottan, som inte bara minskar bettet i sanktionerna utan också innebär enorma miljörisker för Östersjön. Det var en svensk framgång att vi fick med ytterligare skrivningar om åtgärder mot ryska jordbruksprodukter i slutsatserna.

Fru talman! Det här tyder på, tycker jag, att Sverige har både förtroende och inflytande i alla de frågor som rör Ukraina – inte bara för att vi är aktiva, pådrivande och stabila, utan också för att vi agerar själva och är ett gott föredöme.

Sverige har hittills bidragit med över 57 miljarder kronor i stöd till Ukraina. Vi har fattat beslut om 17 militära stödpaket, och vi har antagit ett treårigt finansiellt ramverk som uppgår till 75 miljarder kronor.

I förra veckan presenterade vi tillsammans med de övriga nordisk-baltiska länderna ett gemensamt stödpaket. Från svensk sida handlade det om 320 miljoner kronor för att stötta Ukrainas hårt sargade energiproduktion inför ännu en krigsvinter.

Fru talman! EU-toppmötet hade också en lång diskussion om migration. Många medlemsländer i Europa upplever nu en stor och närmast oreglerad invandring som får allvarliga konsekvenser.

I Sverige ser vi nu tydliga resultat av en ny migrationspolitik, och vi ser ut att gå mot den lägsta asylrelaterade invandringen sedan 1997. Men trycket är fortfarande högt i stora delar av Europa, och en allt starkare enighet börjar nu nås mellan länder i en fråga som tidigare var näst intill omöjlig att enas om. Sveriges erfarenhet av att lägga om migrationspolitiken, och vår förmåga att ena länder även i denna fråga, väcker också ett stort intresse.

Detta sammantaget gör att vi nu ser en enighet om migration som jag inte har sett någon gång tidigare under mina två år på samtliga toppmöten med Europeiska rådet. Det finns en genuin vilja från alla medlemsstater. Inför mötet hade EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen skrivit ett brev om migrationsfrågan som blev tongivande för själva diskussionerna och som jag tror kommer att bli ledande för vägen framåt.

Ursula von der Leyen är tydlig med att migrationspakten är en stor framgång men att den inte kommer att räcka. Hon nämner behovet av ökat samarbete med länder utanför EU och så kallade återvändandehubbar. För er som inte läst hennes brev är det värt att läsa det eftersom även Sverige kommer att behöva ta ställning till nya frågor för att skydda EU:s yttre gräns.

Varje land måste göra sitt, och det gör vi nu med besked i Sverige. Men den yttre gränsen och relationen till ursprungsländer är också ett gemensamt europeiskt ansvar.

Vi måste fortsätta öka effektiviteten i återvändandet genom att mer strategiskt använda alla relevanta verktyg – en, som det heter på engelska, whole-of-government approach. Det innebär i klartext att använda visumregler, handelsöverenskommelser och bistånd för att bättre uppnå samarbete med länder utanför EU om att återta sina egna medborgare.

Här har även Sverige tidigare varit orimligt svagt och accepterat att länder som vi hjälper inte själva hjälper oss. Min erfarenhet är att vår nya linje väcker större respekt, och von der Leyens brev innehåller också liknande tankar. Också andra delar av brevet är områden där Sverige redan agerar, som humanitärt bistånd för att adressera situationen i Mellanöstern.

Även regeringens arbete mot den gränsöverskridande brottsligheten är värt att nämna eftersom von der Leyen specifikt tar upp kampen mot smuglings- och traffickingnätverk.

Ytterligare en migrationsfråga som oroar framför allt Finland och Polen handlar om den ryska och belarusiska instrumentaliseringen av migranter i syfte att destabilisera EU:s inre säkerhet. I praktiken utnyttjar nu Ryssland och Belarus utsatta människor för att missbruka internationella flyktingkonventioner. Det är helt oacceptabelt, och Sverige står bakom och förstår både Finland och Polen.

På torsdagsmorgonen åt jag frukost med Polens premiärminister Donald Tusk, som beskrev just denna situation mer i detalj. Vi förstår hans oro och hans vilja att göra någonting åt saken. Ytterst är det här en fundamental nationell säkerhetsfråga.

Fru talman! Toppmötet diskuterade förstås även den fruktansvärda situationen i Mellanöstern. För svensk del har vi några vägledande principer för hur vi förhåller oss till den konflikten.

För det första har Israel en självklar rätt att försvara sig efter Hamas terrorattack den 7 oktober förra året och efter Hizbollahs ständiga beskjutning. Det är viktigt att komma ihåg det när vi pratar om ett land som gång på gång tvingas försvara sin rätt att inte utplånas av sina grannar. Det är också värt att påminna om de 101 personer som fortfarande hålls gisslan, där vi inte vet hur många som verkligen är i livet. Det är absolut nödvändigt att understryka att Israel måste utöva sin rätt att försvara sig i enlighet med folkrätten och den internationella humanitära rätten.

För det andra måste vi agera mot det mänskliga lidandet i Gaza. Det är hjärtskärande att nu se hur civila, särskilt barn, drabbas mycket hårt. Israel måste göra mer för att skydda civilbefolkningen och säkra tillgången till humanitärt stöd. Transporterna in till Gaza med mat och medicin måste mångdubblas. Här har Israel ett stort ansvar. Sverige står också bakom den färdplan för vapenvila som har presenterats av USA.

För det tredje måste bosätтарvåldet på Västbanken upphöra. Det är helt avgörande för att på sikt möjliggöra en förhandlad tvåstatslösning. Vi välkomnar de sanktioner som EU har antagit mot extremistiska bosättare som utför våldsdåd mot civila.

För det fjärde är det min och regeringens bestämda uppfattning att konflikter i andra delar av världen inte får tillåtas flytta in på svenska gator och torg. Nu har alla politiska partier ett ansvar att sopa rent framför egen dörr och på allvar visa att nolltolerans mot antisemitismen gäller alla och alltid och oavsett vilka flaggor den för tillfället draperar sig i. Terrorromantik, hat mot journalister, hat mot judar och tomatkastning inne i den här kammaren är fullständigt oacceptabelt, och jag noterar – ta det inte personligt – att det sitter ett nät vid läktaren nu.

Om vi inte står upp för ett sansat demokratiskt samtal även om svåra internationella konflikter gör vi oss själva till en del av det här problemet. Sverige har ett delansvar för att bidra efter förmåga i andra länder, men vi har hela ansvaret för vad som händer i vårt eget land. Jag kommer systematiskt att agera för att inte alla konflikter också blir Sveriges konflikter.

Mellan EU:s medlemsstater finns de vanliga skillnaderna kvar i synen på Mellanöstern. Men det råder faktiskt också samsyn. Våldsamheterna måste upphöra, humanitär hjälp måste komma på plats, gisslan måste frigges och tvåstatslösningen måste upp på bordet igen.

Irans roll i Mellanösterns konflikter togs upp av mig och många fler. Jag framförde att argumenten för att Islamiska revolutionsgardet ska terrorlistas blir allt fler och allt starkare. Jag hade inte förväntat mig något omedelbart instämmande, men det finns en konsensus om att Irans agerande utgör ett nationellt och regionalt och i växande grad globalt problem. Det konstateras tydligt i slutsatserna, och Europeiska rådet fördömer både Irans attack mot Israel den 1 oktober och landets cyniska användning av partner i huthirebellerna, Hizbollah och Hamas.

Svensk säkerhetstjänst skyddar svenska intressen mot Iran, men vi fortsätter också att agera internationellt och inom EU.

Fru talman! Konkurrenskraftsfrågan var uppe, men bara för en kort lägesuppdatering inför det informella mötet i november tillsammans med Italiens förre premiärminister Mario Draghi. Då ska en gemensam konkurrenskraftsdeklaration kunna antas.

Att konkurrenskraft nu är en gemensam prioritering måste ses som en kvarvarande stor framgång för det svenska ordförandeskapet. Nu gäller det att också vinna själva innehållet bakom begreppet konkurrenskraft. Fokus måste ligga på europeiska reformer snarare än på europeiska regleringar. Här vet vi att olika länder har olika ingångar. Att samla likasinnade för frihandel, företagande och teknologisk utveckling är nu en viktig uppgift för Sverige i EU.

Fru talman! Allra sist några ord om Moldavien, som också diskuteras under mötet.

För svensk del drar vi två slutsatser av söndagens folkomröstning. För det första att det moldaviska folket nu har sagt ja till en framtid i EU och bekräftat sin roll bland de västliga demokratierna. Det är ingen liten sak. För det andra att det här skedde trots mycket oroande uppgifter om stora ryska försök att med köpta röster underminera hela den demokratiska processen i Moldavien.

Ryssland kommer med all säkerhet att försöka sabotera andra omgången även av presidentvalet med målet att avsätta Moldaviens europeiskt orienterade president. Det är helt enkelt fullständigt oacceptabelt, och vi och andra demokratier måste nu göra allt vi kan för att begränsa Rysslands destruktiva inflytande i Moldavien.

Jag pratade själv i går kväll med Moldaviens president Maia Sandu. Jag framförde mina gratulationer till valresultatet om EU och tackade för att hon så tydligt står upp för sitt lands framtid. Jag utlovade också ett fortsatt starkt svenskt stöd i Moldaviens arbete för Europa mot Ryssland.

Med det, fru talman, avslutar jag rapporten från mötet.

I detta anförande instämde Magnus Resare (M).

Anf. 2 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Samtidigt som statsministern åkte till Bryssel åkte jag till krigets Ukraina och Kiev. Mot den bakgrunden vill jag börja med att säga att det verkligen är en mycket stor styrka att Sverige kan stå upp med vårt stöd till Ukraina i så bred enighet. Jag instämmer i att mer måste göras här och nu för att öka västvärldens stöd till Ukraina och se till att Ryssland förlorar kriget.

Både den djupa tacksamhet för vårt stöd till Ukraina som jag mötte och också desperationen över att Ukraina inte ser hur människorna ska räcka till berörde mig djupt. Ukrainarna känner sig mycket utsatta i försvaret av sin frihet i ett krig som är så mycket större än att det enbart berör Ukraina och Ryssland. Försvaret av västvärldens demokrati som vi känner den handlar om så mycket mer än enbart Ukraina. Det är också detta vi säger: Soldaterna i de ukrainska skyttegravarna försvarar inte bara sin egen frihet och demokrati utan också vår frihet och demokrati.

Därför vill jag tacka statsministern för återrapporten från Bryssel men också ställa frågan vad statsministern har vidtagit för åtgärder för att tillse att EU är enigt. Vad har statsministern tagit för initiativ för att förhindra att Orbáns Ungern gång på gång ska underminera EU:s stöd till Ukraina och i stället gå Rysslands ärenden? Hur agerar Sverige på EU-arenan när det gäller detta?

Till detta vill jag också ställa frågan om det som Ukraina mest av allt önskar sig för att kunna trycka tillbaka Ryssland, nämligen en inbjudan till Natomedlemskap. Det är lätt att se värdet för Ukraina i detta. Men hur ser statsministern på detta i närtid, och hur ser det ut i kretsen av EU-ledare när det kommer till denna svåra men för Ukraina så avgörande fråga?

Anf. 3 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Låt mig först ge ett distinkt svar: EU är inte enigt. Det är den brutala sanningen. Det finns en förkrossande enighet i EU med undantag för två länder – tyvärr inte bara ett: Slovakien och Ungern står i den här frågan på andra sidan. Det konstaterar jag. Jag kan garantera att dessa länder också får veta detta på europeiska toppmöten. Det råder ingen tvekan om vad andra länder tycker om att två länder gör det svårare eller till och med omöjligt att nå fullständig enighet, men det är likväl ett faktum.

I Natokretsen har det lösts lite enklare. Där accepterar man att Ungern helt enkelt inte agerar, men Ungern begränsar inte heller andras möjlighet att agera. Men vid EU-toppmöten är det krav på enighet om de beslut som fattas i Europeiska rådet. Detta visar sig nu när det gäller längden på sanktioner och när det gäller frysta tillgångar. Där hoppas vi att en amerikansk flexibilitet ändå ska göra att vi kan få mer tillgångar till Ukraina.

Men det brutala svaret är alltså att Ungern och Slovakien inte är eniga med övriga länder, och det vållar problem. Det vållar inga oöverstigliga problem, och alla vi andra agerar ju för att göra problemen så små som möjligt, men det hade utan tvekan varit bättre om både Ungern och Slovakien stod på vår sida.

När det gäller vägen för Ukraina in i Nato har vi alldeles nyligen, för bara tre månader sedan, i Natokretsen enats – svårt, som det var – om en formulering som är långtgående men ändå inte så långtgående som Ukraina skulle vilja, nämligen en ”irreversible path to NATO membership”. Det är inga små ord. En irreversibel väg till Natomedlemskap är ett tydligt språk, men det som nu saknas är en inbjudan att bli Natomedlem. Där är vi helt enkelt inte eniga, och detta kräver enighet i Natokretsen.

Som jag sa i min inledning tillhör Sverige dem som kommer att driva på så långt det bara är möjligt för Ukraina in i Nato.
(Applåder)

Anf. 4 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Tack, statsministern, för svaret! Det kanske skulle behövas lite mer fördjupning än vad som kan ges här.

Jag vill också sätta in frågan i perspektiv av det faktum att Europeiska rådet den här gången blev superkort. Hur tolkar statsministern det? För oss som ser det hela från sidan kan det synas lite märkligt. När EU:s ledare möts i en tid då världen står i brand – det är krig i Ukraina, det är krig i Mellanöstern med ökande eskalering, det är krig i Sudan, det är oroligt i Venezuela, Nordkorea fyller på med trupper till stöd för Ryssland mot Ukraina, Kina mobiliserar, världen sätts bokstavligen i brand med torka, översvämningar och orkaner till följd av klimatförändringarna, ojämlikheten ökar, vilket vi såg inte minst i Oxfams senaste rapport, arbetslösheten ökar och tillväxten minskar – har EU-ledarna ett superkort möte. Vad är statsministerns kommentar till detta? Hur ska vi förstå detta?

Anf. 5 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det är en intressant reflektion. När någon efterlyser ett samtalsämne som inte är uppe brukar jag här i kammaren ibland påpeka att alla EU-toppmöten inte kan handla om alla saker. Det är naturligtvis en trivialitet att säga detta, men så är det. Alla möten handlar inte om alla saker. Det finns en dagordning. Den stora frågan om konkurrenskraft berördes men förlades avsiktligt till ett annat möte.

Jag tror att den praktiska bakgrunden till att vi höll på från onsdag efter lunch till ganska sent på torsdagskvällen men inte på fredagen var att president Biden var på väg till Tyskland – det fanns andra möten dagen efter som flera av EU:s premiärministrar skulle vara med på – och att eurotoppmötet inte blev av. Det är min egen gissning.

Anf. 6 MARTIN KINNUNEN (SD):

Fru talman! Tack, statsministern, för återrapporten! Inledningsvis vill jag uttrycka att det är glädjande att det fortfarande tycks råda en mycket hög grad av enighet när det kommer till EU-ländernas stöd till Ukraina. Det finns kanske en eller möjligen två premiärministrar bland EU-länderna som uttrycker andra åsikter, men det är fortfarande uppenbart att de inte får gehör och att besluten till största del går i helt rätt riktning.

Fru talman! Vi går mot vinter, vilket möjligtvis kan försvåra den ryska offensiven i Ukraina. Samtidigt innebär det dock att attacker på energiinfrastrukturen blir extra utmanande. Det är i detta sammanhang viktigt att Europeiska rådet understryker behoven på detta mycket viktiga område.

Fru talman! När det kommer till Mellanöstern är samsynen inte lika stor. Det är kanske naturligt och inte heller särskilt dramatiskt. Det centrala är att EU på något sätt kan bidra till att vara en positiv kraft som tydligt markerar mot terrorhandlingar samtidigt som man verkar för en fred som långsiktigt måste bygga på en tvåstatslösning.

När det kommer till skrivningar om Iran kan man däremot ha en del synpunkter. Det är positivt att rådet kraftfullt markerar mot de iranska attackerna och mot att Iran genom sitt agerande allvarligt bidrar till att destabilisera regionen. Men vi saknar i sammanhanget skrivningar om sanktioner, exempelvis när det gäller revolutionsgardet. Vi saknar även skrivningar som tydligt fördömer de fientliga handlingar som begås i andra länder, exempelvis i Sverige.

Min fråga till statsministern är: Vilket gensvar får vi från de andra länderna när de här problemen tas upp – är man villig att bredda synen på Irans fientlighet till att även omfatta länder utanför regionen?

Anf. 7 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Låt mig börja med elproduktionen. Ukrainarna själva säger att någonstans i storleksordningen mellan 70 och 80 procent av elproduktionskapaciteten är förstörd eller skadad. Det säger sig självt att det får enorma konsekvenser, framför allt ju närmare kylan kommer. Detta är ju helt oacceptabel rysk krigsföring, helt enkelt.

Jag brukar ofta återkomma till alla de lärdomar som vi tyvärr nu drar från Ukrainakriget när det gäller vikten av civilförsvarsinsatser. Det handlar om att kunna försvara energiförsörjning, vattenförsörjning, sjukvård och sådana saker – allt detta som vi ju alltid har vetat men i praktiken demonterat under lång tid i Sverige.

Den senaste insatsen från svensk sida tillsammans med Norden och Baltikum gällde också att försöka reparera energisystem inför vintern. Det är sannolikt lika viktigt som många vapenleveranser.

När det gäller Iran finns det, skulle jag säga, en mycket bred enighet om att Iran är en otroligt destruktiv kraft. Det råder ingen skiljaktighet i själva synen på Iran. Däremot råder det sedan lång tid tillbaka olika uppfattningar om vad som är bästa medicinen. De flesta länder är kvar i uppfattningen att de sanktioner av annat slag som finns räcker och är bättre än en terrorlistning. Vi tycker dock att Irans agerande globalt understryker att det behövs en mer amerikansk syn på detta.

Vi hade också långa diskussioner med GCC-staterna om detta. De uttrycker också oförblommerat att Iran är ett mycket stort bekymmer, men Iran är deras omedelbara granne, så även de är i den bemärkelsen relativt försiktiga.

Vi kommer under lång tid att få driva på i den här frågan. Det visste vi när jag tog upp den denna gång. Det kommer inte att lösa sig på ett eller två möten, men tyvärr tror jag att Iran bekräftar att mer måste göras.

Anf. 8 MARTIN KINNUNEN (SD):

Fru talman! Jag tänkte även fokusera lite på migrationen, som diskuterades på mötet. Det var en viktig del av agendan. Det är uppenbart att det är fler länder som är inne på samma spår som Sverige, behovet av en mer restriktiv migrationspolitik.

Samtidigt som vi har en situation i Sverige med minskade asyltal, som ständigt skrivs ned till följd av regeringens och Sverigedemokraternas politik, är det en helt annan situation i andra delar av Europa.

Från Sverigedemokraternas sida välkomnar vi inriktningen av migrationspakten, som ganska nyligen beslutades. Men vi anser att man behöver göra mer och ta itu med grundproblematiken. Därför är det positivt att man diskuterar samarbete med andra länder, transitländer och ursprungsländer, för att möjliggöra återvändande.

Vi kunde också läsa ett ganska konkret brev från von der Leyen, där just behovet av det som man skulle kunna kalla för återvändandehubbar påpekades. Min fråga till statsministern är: Vilket gensvar får detta i rådet? Kan man hoppas på tydliga åtgärder från länderna?

Anf. 9 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Som jag sa är det en påtaglig förskjutning i tonläget. Det är ingen tvekan om det. Insikterna om att ganska många europeiska länder riskerar att komma tillbaka till en situation som en del av oss känner igen från 2015 har gjort att detta är på högkant. Det är ingen tvekan om den saken.

Det är många länder som i dag inser att man både måste agera kraftfullare själv och måste göra kraftfulla saker tillsammans. Därför var detta det mest framåtlutade mötet jag har varit med på i denna fråga – och det mest eniga mötet.

Det ena som återkom var att vi måste göra mer och gå längre. Det gäller inte minst relationer till ursprungsländer och transitländer. Det andra som återkom var Ursula von der Leyens brev, som ju tittar väldigt mycket runt hörnet. Vad gör vi efter migrationspakten eller mer än migrationspakten? Det blev ganska agendasättande för den diskussionen.

Jag tycker att detta är en otroligt svår fråga. Det är ändå löftesrikt att det finns en vilja att agera gemensamt.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Anf. 10 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Det är positivt att rådet nu tagit kraftigt avstånd från bo-sättarrörelsen och Israels militära operationer på Västbanken och att man vill se ytterligare åtgärder från kommissionens sida.

Våldet och fördrivandet av palestinier på Västbanken måste uppmärksammas och fördömas. Men jag konstaterar också att det bara är om Västbanken som rådet talar, i fråga om Israels militära operationer.

Rådet uttalar sig väldigt skarpt om den humanitära situationen i Gaza och Libanon, om angrepp på FN-styrkor, om att FN:s generalsekreterare deklarerats persona non grata, om att UNRWA har en stor betydelse i Gaza, om att man beklagar det oacceptabla antalet civila offer, särskilt bland kvinnor och barn, samt om den katastrofala hungern och den överhängande risken för hungersnöd till följd av otillräckligt inflöde av bistånd till Gaza. Men ingenstans i slutsatserna står det något om vem som angripit FN-styrkor, vem som stoppar hjälpsändningar och vem som orsakar en stor del av de civila offren – att det är staten Israel och dess militär.

Europeiska rådet måste våga vända sig direkt till Israel för att få ett stopp på detta förfärliga krig. Trots Israels aggressioner vågar EU ännu inte kräva ett permanent och omedelbart eldupphör. Man kräver eldupphör och ett varaktigt slut på fientligheterna.

Rådet talar om en tvåstatslösning. Man måste ändå konstatera att en tvåstatslösning eller en lösning över huvud taget förutsätter en permanent vapenvila, och den vapenvilan kommer vi troligtvis inte att få om inte pressen på Israel ökar.

Jag vill fråga statsministern om det finns några möjligheter för rådet att i närtid enas om att kräva en permanent vapenvila.

Anf. 11 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag tror att alla som följer denna fråga vet att det finns väldigt få förutsättningar för EU att enas om någonting mer i närtid än det vi är eniga om just nu. På den principiella nivån är vi eniga om väldigt stora saker, men det är saker som inte har bäring på den omedelbara operativa hanteringen just nu.

När vi pratar om nutid och närtid är antagligen varje ord vägt på guld-våg, för olika länder har olika ingångar och resultatet ska vara enigt. Så enkelt är det.

Låt oss också säga, innan vi kommer till nästa steg, att EU inte är någon stor maktspelare i denna fråga. Det kan vara dåligt på många sätt, inte minst för självbilden efter allt vi har gjort i Ukraina. Men EU är ingen stor maktaktör i denna fråga. Länderna tycker därtill för olika.

Man ska därmed inte ringakta det som EU ändå gör, till exempel på lång sikt. Det finns ett massivt stöd för en tvåstatslösning, ett massivt stöd för Israels rätt att försvara sig mot en terroristorganisation och ett massivt stöd för att Israel måste utöva detta försvar inom ramen för folkrätten, och man ställer krav på Israel när det gäller humanitärt tillträde, till exempel. Det är inga små saker. Det är heller inte detta som kommer att avgöra situationen på marken. Jag skulle tro att olika ekonomiska stöd från EU-länderna i dag betyder mer.

*Återrapportering från
Europeiska rådets
möte den 17 oktober*

Vi fortsätter agera. EU kan bara agera när vi är eniga. I fråga om denna konflikt är vi eniga på den mest övergripande nivån. Vi är också i ökande grad eniga om att konflikten där skapar närmast ohanterliga problem för många länder här. Varje land måste tänka som Sverige, att man har ett fullständigt ansvar för vad som händer på egna gator och torg. Detta bekymrar fler premiärministrar än just mig.

Anf. 12 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det som är lite underligt är att man ingenstans säger vem det är som behöver ge det humanitära tillträdet. Jag är glad över att statsministern ändå gjorde det både i sitt inledningsanförande och nu.

Men jag vill gå över till en fråga där EU har makten, för det är EU:s egen fråga. Det handlar om migrationspakten. Vänsterpartiet står inte bakom den, för vi menar att den försvårar för människor att söka asyl. Vi kan också se att de åtgärder som EU har enats om, som att minska biståndet och minska handeln, riskerar att göra ursprungsländerna fattigare och därmed driva på den ekonomiska migrationen ytterligare.

I slutsatserna talas det om nya sätt att förebygga och motverka irreguljär migration. Jag skulle vilja veta vad som menas med det. Är det bättre stöd till fattigdomsbekämpning, eller är det ytterligare repressalier man menar?

Anf. 13 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Först vill jag själv ta upp en sak som av naturliga skäl inte diskuterades på rådsmötet. De som ofta är emot pakten är de som vill ha mer invandring till Europa. Vi som tycker att det måste vara en reglerad invandring, så att vi har kontroll över våra gränser, är för detta samarbete. Det finns alltså en logik i olika ställningstaganden.

När Europas länder nu säger att de vill använda alla till buds stående medel kan man inte betrakta det som morot eller piska utan antagligen både och.

Det är klart att vi med pengar kan hjälpa länder att förbättra situationen på olika sätt så att färre människor känner att de tvingas lämna ett land där de av allt att döma och i huvudsak inte har asylskäl – det är därför de i mycket hög grad skickas tillbaka. Det är det ena.

Det andra är att det är klart att fler länder tycker som Sverige. Om vi ska hjälpa andra länder förväntar vi oss att de på olika sätt svarar mot legitima svenska krav. Att vi ska skicka bistånd till eller bidra till handelslättnader för länder som inte ens tar emot egna medborgare tror jag för många människor är ganska stötande. Detta tror jag att man nog får ha en ganska praktisk syn på. Det handlar helt enkelt om att hjälpa till på olika sätt.
(Applåder)

Anf. 14 ANNA LASSES (C):

Fru talman! Tack, statsministern, för återrapporten! Jag vill börja med att berömma. Jag tror i alla fall att statsministern sa att han lyft just frågan om terrorlistning av IRGC. Jag vill verkligen understryka att det är mycket bra. Jag hoppas också att statsministern fick ett bra svar på det.

Sedan gäller det migration. Statsministern nämnde migrationspakten. Antingen är man emot den för att man vill ha fler, eller så är man för den för att man vill ha färre. Men det finns en annan inställning, och det är den mer pragmatiska inställningen. Man vill ha en stor enighet mellan länderna för att kunna jobba med denna fråga. Det är kanske huvudanledningen till att vi från Centerpartiet står bakom migrationspakten. Vi behöver samarbeta i dessa frågor.

Vi ser nu, som sagt, att Ryssland utnyttjar asylsökande på ett fullständigt fruktansvärt sätt. Klimatet försämras, och konflikterna runt om i världen ökar. Jag håller därför absolut med om att vi kommer att behöva göra mer.

Då är biståndet ett viktigt verktyg, men jag tycker kanske inte att det är det på det sätt som har lyfts här tidigare. Det handlar snarare om att satsa på utveckling, demokrati och utbildning i de länder som får ta emot medel. Det gäller alltså inte just återvandring, utan det bör snarare vara fokus på utbildning och så vidare. Hur diskuterades dessa frågor? Det är min första fråga.

Sedan har jag en väldigt konkret fråga. Jag har lyft den tidigare, och jag vet att den också ställdes i förra veckan till statsministern. Den handlar om associeringsavtalet med Israel. Hur går det? Kommer det att bli ett möte, och är datumet satt? När blir det i så fall?

Anf. 15 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag håller med om detta med bred enighet. Förutom att det i allmänhet ökar EU:s förmåga att åstadkomma någonting och att det definitivt är en förutsättning för varje ställningstagande på toppmötena är bred enighet väldigt eftersträvarvärt även i andra fall. Det gäller till exempel när länder som är frontstater med yttre gräns ska samarbeta med länder som tar konsekvenserna när yttre gräns inte håller ordentligt. Det finns alltså många skäl till detta.

Som jag sa är det en ny ton i enighet i de här frågorna, och det är bland det viktigaste här. Jag tror att detta i mycket är präglad av vad som händer, förstås, men också av nationell politik i många olika länder. Trots olika politisk inriktning i länderna kan vi i dag enas på ett sätt som vi inte kunde förut. Jag sätter ett stort värde på detta.

Om det här kan bli en svår fråga som vi kan diskutera i sansade former tror jag att det helt enkelt är en fördel för problemlösningsförmågan.

När det gäller Polen är det som vi pratar om en polsk nord-sydlig gräns mot Belarus. Jag har inte mätt den exakt, men den borde vara 40–50 mil eller något sådant. Den har i princip i hög grad varit oöverbaskad, och man har kunnat instrumentalisera flyktingar eller asylsökande som i mycket liten grad skulle få asyl och som i huvudsak kommer från länder som Polen inte har avtal med för att kunna skicka tillbaka dem. Detta är ganska genomtänkt, och jag förstår att det vållar enorm ilska i ett land som Polen på samma sätt som det gjorde i Finland tidigare.

Man ska komma ihåg att biståndsfrågorna i allt väsentligt är nationella frågor. Alla länder har sina egna biståndsroller och regler. Demokrati och utbildning är i många länder en viktig del i biståndet, men den kanske inte är operativt användbar i just de här frågorna. Jag tror att det man omedelbart har större nytta av i stället är sådant som gör att länderna bättre kan se

till att migranter inte vill lämna det aktuella landet eller att de vill komma tillbaka till sitt land vid ett avslag.

Anf. 16 ANNA LASSES (C):

Fru talman! Men om man ser det på lång sikt och vill få tag i grundorsakerna handlar det om att bygga upp de här länderna, som ofta är auktoritära och saknar demokrati och där kvinnor ofta har en väldigt utsatt situation. Då är just utbildning, i synnerhet riktad till kvinnor och flickor, någonting som vi verkligen vet fungerar. Samma sak gäller satsningar på demokrati. Jag vet att regeringen satsar på detta, men man skulle kunna lyfta det även till EU-biståndet och kanske fokusera mer på det.

Jag vill påminna om frågan om associeringsavtalet och mötet.

Anf. 17 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag glömde faktiskt bort den. Det finns ett datum – tror jag, men jag har det inte i huvudet. Det nämndes nog på EU-nämnden, så jag kan kolla upp det omedelbart efter detta.

Jag håller med; det är klart att om fler dysfunktionella länder som många stora migrantströmmar kommer ifrån kunde leva i fred och demokrati och ha en välfungerande ekonomi med frihandel och välbefinnande hade det naturligtvis varit mycket bättre på alla sätt. Där är vi helt ense. Men riktigt så ser inte världen ut just nu, och ett stort problem vi har är att det i många länder finns starka krafter som inte heller vill ha det på det sättet.

Vi måste också vara realister, men när vi är realister måste vi också våga sätta hårt mot hårt ibland och inte tro att dessa länder automatiskt kommer att agera rätt bara för att vi ber dem om det. Ett tryck på dessa länder kommer också att behövas.

(Applåder)

Anf. 18 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Tack, statsministern, för återrapporteringen! Det är stora frågor och mycket elände, får man väl säga, som pågår i världen. Vi hörde den socialdemokratiska ledamoten rada upp många av de olika saker som pågår.

Jag tänkte gå vidare till hur vi kan försöka lösa några av de här sakerna: klimatkrisen och krisen för biologisk mångfald. Det var uppe på mötet, och jag läser ur rådsslutsatserna nummer 55 att rådet trycker på att man ska ha ambitiösa åtgärder med tanke på skador och störningar på grund av klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald och att man ser att man behöver uppnå finansieringsmålen. Det är glädjande att se att det är ett så starkt tryck från rådet i detta.

Jag ska själv åka till COP 16 på fredag och delta i den svenska delegationen för mötet.

Det här har ändå varit på plats i två år. Vi ska skydda 30 procent av alla naturtyper vi har, både på land och till havs och i vatten. Vi ska också restaurera 30 procent av de skadade ekosystemen.

Trots det har den svenska regeringen på hemmaplan inte alltid levt upp till detta. Den har även motarbetat till exempel restaureringslagstiftningen. En förutsättning för att man ska få till det ärende som man säger kommer att vara milstolpen är att ha de nationella handlingsplanerna på plats så att

man ska ha någonting att jobba efter. Här ser vi att Sverige inte har levererat någon handlingsplan, och det finns inte heller någon tidsplan.

Jag vill därför fråga statsministern: Vad har Sverige gjort för att driva på detta i EU? Det handlar alltså om att påskynda arbetet med ett slutdatum för när handlingsplanerna ska in så att vi har någonting att utgå ifrån när vi ska se till att uppnå detta. 2030 är runt hörnet.

Anf. 19 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det var, som jag sa, allvarsmättat. Hela tonläget på mötet, som i allt väsentligt kretsar kring den sortens stora geopolitiska frågor, var allvarsmättat. Det tycker jag att man ska ta in. Vi lever i tider som är farliga i världen, men det finns också stora risker in mot vårt eget land. Det ska man ta in när vi diskuterar olika politiska frågor i Sverige.

Som jag sa har vi ett delansvar för att hjälpa till i världen, och det tar vi med råde. Men vi har hela ansvaret för hur det går i Sverige. Det måste vi också ta med råde.

Jag uppfattar att EU-toppmötet ställde sig bakom de ganska kortfattade men dock slutsatserna under COP-mötena. Det var ett sätt att understryka att man även på premiärministernivå bryr sig om de här frågorna. De ligger i allt väsentligt på alla ställen. EU förhandlar gemensamt. Vi tog inte ställning till enskildheter men enades om att det här är viktiga frågor i världen. Jag tycker att man ska notera det. Sedan var det ingen diskussion alls om detta på toppmötet.

Det var än mindre en diskussion om några enskilda länders agerande. Jag vet att ni är missnöjda med att Sverige försöker försvara svenska intressen i detta. Det kan man tycka olika om. Men jag kan säga att alla länder försvarar sina nationella intressen i de här frågorna, och det borde Sverige också göra. Att tillämpa olika europeiska regler som är dåliga för svenskt skogsbruk, till exempel, kommer inte den här regeringen att göra. Jag vet att vi inte har Miljöpartiet med oss på den resan, men det kommer inte att förändra vår ståndpunkt.

(Applåder)

Anf. 20 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Jag har svårt att se att man kan tycka olika om hur viktig biologisk mångfald är, eftersom den är en nödvändighet. Det är faktiskt en av de saker vi måste ha oavsett hur det ser ut. Klarar vi inte av klimatmålen och målen för biologisk mångfald biter vi oss själva i svansen, och då kan vi stå där utan både mat och skog. Jag tror att regeringen behöver fundera ett varv till där.

Jag är ändå tacksam över att EU och Europeiska rådet står bakom de slutsatser som har tagits. Någonting som man också trycker på är finansieringsmålen. Om vi ska nå detta måste vi hjälpa andra länder, och vi måste göra vår hemläxa hemma. Vi kan inte komma till andra länder – som jag nu på fredag till Amazonas i Colombia – när vi inte klarar av att skydda vår egen fjällskog, som är vårt Amazonas.

Hur tar Sverige upp frågan om finansiering och ser till att EU når sina finansieringsmål? Har vi tagit lead i detta på något sätt?

Prot. 2024/25:20
22 oktober

*Återrapportering från
Europeiska rådets
möte den 17 oktober*

Anf. 21 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Den frågan var inte alls uppe på toppmötet. Man får diskutera i de relevanta ministerråden exakt hur Sverige agerar. Det var inte uppe nu. Det kan jag alltså inte svara på. Däremot är finansieringarna viktiga, och vi är ju eniga om att nå finansieringarna. Sedan tar olika länder naturligtvis ställning till detta individuellt.

Jag delar inte den antydda beskrivningen av att Sverige skulle skövla skog på samma sätt som man gör i Amazonas. Det är en helt felaktig beskrivning. Sverige har ett hållbart skogsbruk.

Man kan tycka olika om skogsbruk. Man kan tycka att det är bättre att skogen står och inte används, men det är inte regeringens uppfattning. Sverige kommer inte heller att driva en ståndpunkt som avsiktligt skjuter svenskt skogsbruk i sank, utan där kommer vi tvärtom att tillsammans med Finland och andra länder agera för att hållbart skogsbruk ska vara tillåtet även enligt EU-regler.

Anf. 22 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Tack, statsministern, för återrapporten!

Europeiska rådet möts även denna gång mot en fond av en världsomspännande kamp mellan de västerländska, fria demokratierna och det som står som kontrast till dem: diktaturer och autokratier där den starkes rätt är det som styr. Inte minst beskriver statsministern hur de genom olika påverkansoperationer försöker instrumentalisera migration för att försöka destabilisera och visa att demokratin inte klarar av att hantera så svåra frågor. Migrationspakten är ett utmärkt exempel på hur vi går en annan väg. Jag hade själv möjlighet att för ett par veckor sedan sitta ned med Polens utrikesminister Radek Sikorski, som är minst sagt tydlig med vilka bevekelsegrunder som finns bakom detta.

Jag vill fråga statsministern om synen på påverkansförsök i gruppen av EU-ledare, inte bara vad gäller den instrumentaliserade migrationen vid polska och finska gränsen utan också sättet att försöka använda migrationspolitiken inom EU för att destabilisera våra västerländska demokratier inifrån. Har man i Europeiska unionen beslutskraft nog att orka stå emot detta och använda den migrationspakt vi har och de saker som behöver ta vid efter detta för att visa att demokratier klarar av att hantera även dessa svåra frågor, som kan väcka mycket känslor?

Anf. 23 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Ett sätt att svara är att säga att antingen har EU och EU-länderna kontroll över våra yttre gränser eller så har andra länder kontroll över våra yttre gränser. Det är närmast en binär fråga.

Jag uppfattar att det i dag finns ett helt annat ljus på frågan. Även vi som inte har EU:s yttre gräns påverkas extremt mycket av detta. Väldigt ofta vill ju migranter som tar sig in – instrumentaliserade eller inte – komma vidare till andra länder. Det är här alltså en otroligt viktig fråga.

Man kan bredda frågan och säga att det finns länder som är ganska känsliga för billig rysk propaganda av trivialaste slag. Det kan till exempel finnas stora ryskspråkiga minoriteter. Det fungerar rätt dåligt i ganska många länder. Sverige är nog ett land där sådant har ganska låg trovärdighet.

Ett annat modus operandi är att helt enkelt göra saker som får konsekvenser. Det kan handla om att instrumentalisera migranter, att skapa säkerhetsproblem och våldsbrott och om kopplingar mellan terrorliknande organisationer och inhemska brottslingar. Det kan alltså ske saker på marknaden som skapar stor oro. Det är ett helt annat sätt att uppnå samma verkan. Jag är mycket mer bekymrad över det senare, där länder med fientliga avsikter tar sig in i våra länder, agerar, använder proxyer – alltså ombud, medvetna eller ej – och skapar skada. Det är riktigt allvarligt.

Svaret är naturligtvis att länder ska ha ett nära samarbete, bland annat vad gäller underrättelsesamarbete, men också att länder gemensamt måste se till att de människor som kommer in i våra länder och som inte ska vara här lämnar landet. Det var ju en av de fatala lärdomarna från dådet i Bryssel. Det var personer som inte borde ha varit i vare sig Sverige eller Belgien över huvud taget.

Anf. 24 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Det här är onekligen en väldigt komplex materia. Det är väldigt många saker som går i varandra.

Som statsministern nämnde fick vi nyligen rapporter från Moldavien, där den europeiska linjen har varit framgångsrik. Men det sker också i tydlig kontrast mot de påverkansförsök som finns i ett land som ska välja väg. Georgien står inför en liknande frågeställning inom en inte alltför avlägsen framtid. Samtidigt skapas en axel av länder med Ryssland, Iran, Nordkorea och i någon mån en rad andra länder inom BRICS-samarbetet som försöker etablera en alternativ världsordning. Det är något som vi som västerländska demokratier såklart måste försöka motverka.

Får jag fråga statsministern om det finns kraft att mobilisera för att tydligt markera från Europeiska unionen mot den form av påverkansförsök som kommer från externa aktörer i Europeiska unionen?

Anf. 25 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Om Moldavien i grund och botten är ljuset är Georgien i många stycken mörkret. Det är ingen tvekan om det. Det är ingen naturlag att det ska vara på det sättet, varken det ena eller det andra. Vi får se vad oberoende utvärderingar visar om valet, men när jag i går pratade med Maia Sandu var det alldeles uppenbart att de är övertygade om att det skett omfattande fusk i bemärkelsen röstköp. Kontanta medel, inte sällan i rubel, har använts för att köpa röster. Det görs på ett sätt som är omöjligt för valobservatörer att identifiera till exempel vid vallokaler. Det är helt förfärligt. Vi har även sett informationskrig tidigare där man systematiskt har desinformert om EU:s avsikter med Moldavien.

Demokratier är känsliga. Det ska man vara medveten om. Demokratier måste försvara sig, ibland med ganska hårdhänta metoder, för att de är känsliga – och ska vara känsliga – för folkviljan. Men de ska inte vara känsliga för vad ryssarna vill.

Anf. 26 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsministern för såväl redogörelsen som deltagandet i och anordnandet av ceremonin i Bryssel. Det känns väldigt bra att man startade med den delen.

Det var många ärenden på dagordningen för mötet i Europeiska rådet. Jag tänker nämna två av dem.

Vad gäller Ukraina har det från svensk sida varit väldigt viktigt att behålla långsiktigheten och enigheten. Vi ser att enigheten är tuffare och tuffare, särskilt nu när implementeringen av G7-överenskommelsen nämnas. Därför vill jag fråga statsministern om det finns andra sätt att gå vidare med den frågan om det kanske inte görs via Europeiska rådet. Kan man gå vidare ändå för att inte tappa tid? Det är ju inte särskilt mycket av de imobiliserade resurserna som finns i vare sig Ungern eller Slovakien.

Jag vill också trycka på att jag tror att det var väldigt viktigt med beslutet om Sveriges och NB8:s energistöd som fattades i veckan.

Den andra frågan jag vill ta upp gäller Mellanöstern. Jag tycker att slutsatserna som vi har framför oss är mycket väl balanserade, men jag hade gärna sett att man betonade Irans roll än mer, liksom deras proxyer Hamas, huthierna och Hizbollah. Hizbollah har skickat över 12 000 raketer sedan den 8 oktober, alltså dagen efter Hamas terrordåd mot Israel. Vi ser också att det finns vapendepåer och tunnlar inom synhåll från FN-posteringarna. Jag vill fråga statsministern om även detta nämndes under mötet.

Anf. 27 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Först ska jag bara säga ett par ord om ceremonin. Jag glömde säga att jag fick tillfälle att tala med den taxichaufför som körde svenskarna, liksom med taxichaufförens fru. De försökte hjälpa till när dådet väl var ett faktum. Det var otroligt berörande att få prata med honom.

Jag skulle inte säga att det blir tuffare och tuffare. Det är uppenbart att Ungern och Slovakien är de två länder som nu systematiskt motsätter sig europeisk enighet. Det är alldeles uppenbart ett problem – det tror jag att alla förstår – och vi har gjort allt vi kan för att begränsa det problemet så långt det bara är möjligt.

När det gäller frysta tillgångar handlar det också lite grann om hur långt vi kan enas med USA om att med de begränsande sanktionsperioder vi nu har, sex månader, ändå få loss amerikanskt kapital. Det verkar finnas en viss flexibilitet där, men jag vågar inte gå i god för hur långt den kommer att sträcka sig.

Från svensk sida skulle vi gärna gå mycket, mycket längre; nu pratar vi om avkastning på kapitalet, men i grund och botten har vi inga begränsningar utan skulle kunna tänka oss att ta alla de frysta pengar som ryssarna har och använda dem för att rädda, hjälpa och återuppbygga Ukraina. Där krävs det dock enighet, och det är ganska många euroländer som är skeptiska och ser andra risker med detta. Just euroländerna förfogar vi inte över, som bekant, men vi driver på för att ha en så bred definition som möjligt av frysta ryska tillgångar.

När det gäller Mellanöstern var den enda FN-fråga som berördes naturligtvis den om att så att säga stå enat bakom FN:s generalsekreterares rätt att verka i sin institution. Det är legitimt att länder ibland tycker olika om generalsekreterarens agerande – det har hänt många gånger och kommer att hända igen – men det är viktigt att inte begränsa hans, eller för den delen hennes, möjlighet att fungera i sin roll.

Anf. 28 MAGNUS BERTSSON (KD):

Fru talman! Jag skulle vilja uppehålla mig lite mer kring Irans destabiliserande roll. Jag uppskattar att statsministern verkligen har försökt att föra upp frågan om terrorlistning av IRGC, alltså det revolutionära gardet, som är inblandat i så gott som varenda konflikt i hela Mellanöstern och som dessutom försöker ge sig på svenska medborgare i Sverige. Vi ser också liknande saker i andra delar av Europa.

Jag hade möjlighet att besöka USA för ett par veckor sedan och pratade då med en del kollegor på plats där. Man har väldigt svårt att förstå att vi inte kan få en enighet i EU kring en terrorlistning av IRGC trots att vi ser hur de beter sig inte bara i Mellanöstern utan också mot våra egna medborgare. Har vi något sätt som vi kan komma vidare med den här frågan på? Den känns nämligen väldigt viktig.

Anf. 29 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Som så ofta är det ihärdigt arbete och att man tjarar som gäller – och tyvärr att man ibland får belägg för sin egen uppfattning, vilket jag tycker att vi får nu. Jag uppfattar också att allt fler nu, till skillnad från i början, ser Iran inte bara som ett inhemskt problem – att de helt enkelt terroriserar sin egen befolkning, vilket är illa nog – utan som ett växande regionalt problem och även ett växande globalt problem med sina olika kontaktytor utåt, med Hamas och Hizbollah som de två extrema exemplen. De är nu kraftfullt decimerade, ska vi säga, och ingen vet vart det kommer att ta Iran.

Man skapar alltså permanent oro, vilket vi i Sverige som bekant själva har fått smaka på, med utväxlingen av två kidnappade svenskar som ett led i detta. Vi ser också Irans samröre med kriminella i Sverige, vilket skulle kunna få helt förödande konsekvenser. Nu är vi ju på dem dygnet runt, bokstavligen talat, så vi vet väldigt väl vad de gör. Men det här är riskabla saker, så jag tror att vi får tjata om detta. Och ju fler länder som har egna erfarenheter, desto fler kommer också att kunna enas om att terrorlista revolutionsgardet.

Anf. 30 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Jag tackar statsministern för redogörelsen.

Statsministern nämnde Moldavien i redogörelsen och har varit inne på det ämnet tidigare. Där hölls i helgen både presidentval och folkomröstning om EU-medlemskap, och precis som statsministern sa har folket sagt sitt – att man ser en framtid i EU – om än med väldigt knapp marginal.

Det står också klart att den sittande presidenten nu kommer att möta sin ryssvänliga rival i en andra omgång trots att mätningar visar på en stor seger för den sittande presidenten, och det är långt ifrån säkert vem som vinner. Presidenten hävdar också att det har varit omfattande röstköp och annat fusk, vilket statsministern har varit inne på. Jag tycker att det visar att den moldaviska demokratin är mycket skör och utsatt för hård press genom rysk påverkan, något vi aldrig tidigare har skådat och som är mycket oroande. Det finns uppgifter om att Ryssland lägger enorma belopp på olika påverkanskampanjer.

Jag vill därför fråga statsministern om han kan utveckla närmare hur Sverige kan stötta Moldavien och hur EU kan bidra i detta. Det handlar dels om att bygga motståndskraft mot påverkansmetoderna, dels om att stärka Moldaviens position inför ett framtida medlemskap i EU och Nato, vilket jag skulle säga är avgörande för säkerheten och tryggheten på den europeiska kontinenten.

Anf. 31 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag ställde faktiskt exakt den frågan till Maia Sandu i går kväll på telefon, och jag frågade: Kan vi göra någonting ytterligare?

Man kan egentligen säga att Ryssland förlorade den första omgången och nu satsar på den andra omgången. De förlorade folkomröstningen – 50,4 procent är trots allt majoritet, även om Ryssland hade hoppats på 49,4 procent. Det är trots allt majoritet, och nu tror jag att man ska räkna kallt med att de försöker se till att presidentvalets andra omgång utfaller till ett självständigt Moldaviens nackdel.

Jag frågade alltså detta, och hon svarade i princip: Ni gör så mycket redan. Vi gör vad vi kan i pengar, i politiskt stöd och med valobservatörer – allt det där – och jag hoppas verkligen att det är tillräckligt mycket. Det kan vi inte veta; många av de här operationerna görs i ett land som Ryssland tyvärr har större vana att navigera i än många västerländska diplomater och valobservatörer, och att köpa röster i ett relativt fattigt land kan ibland visa sig vara obehagligt framgångsrikt.

Jag hoppas alltså att vi gör vad vi kan. Jag ser ett otroligt solitt stöd i EU-kretsen, och jag ser ett väldigt solitt stöd även hos våra ukrainska vänner. De vet att allt ljus nu faller på dem men att nästa offer, så att säga, utan tvekan skulle kunna bli Moldavien. Jag känner alltså en enorm respekt för dem, och jag känner en väldigt respekt för det hon gör. Hon är en otroligt stabil kraft i detta, och jag förstår varför Ryssland inte vill ha henne som moldavisk president. Hon står nämligen för precis motsatsen till vad Ryssland står för. Därför ska vi göra allt vi kan för att hjälpa henne och dem.

Anf. 32 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Jag tackar verkligen statsministern för svaret. Jag tror att vi alla behöver göra vad vi kan, i alla kanaler vi har, för att stötta Moldavien.

Jag tänkte ta tillfället i akt nu i den andra omgången: Statsministern nämnde Ukraina, och nu har Europaparlamentet faktiskt röstat ja till förslaget i betänkandet om frysta ryska tillgångar. Även den frågan har varit uppe här tidigare i dag. Statsministern nämnde något om en bred definition av tillgångarna. Mitt parti har återkommande lyft frågan tidigare, det vill säga om det förs några diskussioner på EU-nivå om att använda inte bara avkastningen utan även de faktiska tillgångarna. Svaret brukar då vara att det är svårt, men jag är lite intresserad av att höra mer om den där breda definitionen.

Anf. 33 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Med den bredaste definitionen skulle man helt enkelt använda alla de tillgångar som nu är frysta. Då pratar vi om flera hundra miljarder dollar eller euro – sannolikt euro – och vi är verkligen helt öppna för detta.

Alltså: diskussion – ja, beslut – nej. Det finns ingen enighet just nu. Det finns mer eller mindre begripliga skäl bland dem som är emot detta, som följdkonsekvenser och sådana saker. Det finns också mer eller mindre begripliga skäl bland euroländerna för att inte gå längre än så här, som att det skulle påverka valutans trovärdighet. Jag tycker att allt det där sammantaget väger lättare än att tvinga Ryssland och ryska skattebetalare att stå för uppbyggnaden av Ukraina. Vi driver alltså på den linjen.

Vi har gott stöd av USA, till exempel, men USA är som bekant ingen beslutsfattare i EU, och detta kräver enighet. Vi driver alltså på, men än finns det ingen annan enighet än den vi har nu, om avkastningen. Det är i varje fall en bra början.

Anf. 34 KADIR KASIRGA (S):

Fru talman! Jag tackar statsministern för återrapporten.

Den oroande utvecklingen i Mellanöstern – med Iran och dess islamiska revolutionsgarde, IRGC, som en central aktör – är något som borde bekymra oss alla. Jag vill upplysa statsministern om att IRGC:s aktiviteter har varit kända länge i Sverige. Deras första terrordåd i Sverige skedde 1990 mot en hemspråkslärare i Västerås. Man kan googla om detta.

IRGC har en destabiliserande effekt inte bara i regionen utan även i Europa och här i Sverige. Det är känt att de har varit inblandade i terroraktioner på europeisk mark. Deras hot har även riktats mot svenska medborgare.

Vi vet att Iran har kartlagt och upprättat dödslistor på svenska medborgare, bland annat Judiska Centralrådets ordförande Aron Verständig. Iran har dessutom kopplingar till kriminella gäng i Sverige, som används för att genomföra attacker mot israeliska mål. Detta är också ett direkt hot mot Sverige och EU.

Fru talman! Vi socialdemokrater har varit tydliga med att IRGC bör terrorstämplas. Det var därför glädjande att riksdagen enades om ett tillkännagivande som uppmanade regeringen att driva denna fråga. Regeringen har nu – först efter ett år – börjat agera utifrån tillkännagivandet, och det välkomnar vi verkligen. Jag vill dock höra från statsministern varför detta inte nämns i slutsatserna från Europeiska rådet. Vad är statsministerns analys och bedömning? När skulle en terrorlistning av IRGC kunna komma?

Anf. 35 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag håller helt med om analysen och tycker att den är träffsäker. Om jag ska lägga till någonting som ändå är lite nytt bland förfärligheterna kan jag nämna den direkta kopplingen mellan terroraktiviteter och ett slags operationalisering av organiserade kriminella i Sverige. Den har inte alla länder sett, och den är oerhört oroväckande. Vi talar om människor med ett enormt våldskapital. De kanske inte alls är politiskt motiverade, men de tar stora risker, har ett stort våldskapital och är benägna att göra extremt farliga saker. Dessa människor får på olika sätt resurser av en

terrorrörelse, och det är riktigt farligt. Jag tycker att argumenten är väldigt starka.

Det var inget nytt i Europeiska rådet. Det finns ingen enighet om att detta är rätt väg att gå. En del hävdar att det är bättre med precisa sanktioner mot precisa individer, eller att det i varje fall räcker. Vi delar inte den uppfattningen, och vi ligger på.

Språkbuksmässigt tycker jag att det finns en ökande insikt – tyvärr på grund av det som nu händer i Mellanöstern – om att detta är ett problem som växer också på vår kontinent. Skam den som ger sig.

Anf. 36 KADIR KASIRGA (S):

Fru talman! Jag tackar statsministern för svaret.

Min och Socialdemokraternas förhoppning är att regeringen, med statsministern i spetsen, fortsätter att prioritera denna viktiga fråga. Tiden är knapp, och varje dag som går utan åtgärder från EU innebär att IRGC kan fortsätta sitt destabiliserande och fientliga agerande, inte bara i Mellanöstern utan också här hemma i Sverige och i Europa.

Anf. 37 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag håller helt med. Vi kommer att fortsätta.

Anf. 38 JAN ERICSON (M):

Fru talman! Det är tydligt att frågan om terrorstämpling berör starkt i riksdagen. Även jag tänkte ägna lite tid åt den.

Statsministerns tydliga uttalanden nyligen om vikten av terrorstämpling var mycket välkomna. Den här linjen har som sagt ett väldigt starkt stöd i Sveriges riksdag. Den har också ett väldigt starkt stöd från den iranska diasporan i Sverige, som sedan länge driver denna fråga.

Jag tycker att det finns anledning att påminna om att det finns ett antal anledningar till denna terrorstämpling. Som flera har nämnt finns det misstankar om att man anlitar gängkriminella och har kontakter med dem för att angripa både iranska regimkritiker och judiska intressen i Sverige. Man deltar aktivt i desinformationskampanjer mot Sverige och svenska myndigheter. Man försöker också att underblåsa våldsaktioner i Sverige som hämnd för olika aktiviteter. Man stöder aktivt Ryssland i kriget mot Ukraina och destabiliserar hela Mellanöstern med sitt stöd till olika terrororganisationer. Man håller också aktivt på att utveckla kärnvapen, med stöd från regimen. Då har vi inte ens berört alla de övergrepp som begås mot den egna befolkningen i Iran; det pratar vi tyvärr väldigt lite om.

Frågan om terrorstämpling var som sagt inte uppe som en formell punkt på Europeiska rådets möte. Jag hade från början tänkt fråga om detta eventuellt diskuterades informellt. Statsministern har redan bekräftat att det diskuterades, vilket kanske är ganska naturligt med tanke på läget.

Vi är väldigt många som är nyfikna på hur läget är bland EU-länderna. Jag tolkar statsministern som att det allmänt finns ett ökat stöd för en terrorstämpling. Jag undrar om statsministern skulle kunna berätta för oss vilka länder som öppet stöder den svenska linjen och möjligen – det kanske är känsligare – vilka länder som är väldigt starka motståndare till detta. Framför allt undrar jag vad kritikernas främsta argument är.

Anf. 39 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Jag tror att jag ska undvika att peka ut enskilda länder. Däremot kan jag säga att många länder, på ett mycket brett sätt, uttryckte sig väldigt kritiskt om Irans agerande både där och här. Det skedde inte minst, förstås, i samband med en informell och rätt öppen hjärtig diskussion med GCC, alltså Gulfstaterna. Sedan har de ju sin geografiska belägenhet; de har Iran i sin omedelbara närhet.

Jag tycker att det vanligaste argumentet är att det vi har är tillräckligt bra, eller att detta inte skulle förbättra situationen. Jag känner till alla de argument som jag tycker talar emot att det skulle vara på det sättet, men det finns en resa att göra vad gäller att övertyga fler länder.

Det är också så att varje formuleringsförändring i allt som har med Mellanöstern att göra är komplicerad när man ska ha enighet. Vartenda ord vägs på guldväg. Detta understryker att EU inte riktigt har den starka leveransförmåga när det gäller att fatta beslut och agera geopolitiskt som man kanske har lärt sig att EU har när det gäller Ukraina. Detta är inget argument för att inte fortsätta, men möjligen säger det någonting om orsaken till att vi inte kommer längre just nu.

Återrapporteringen var härmed avslutad.

§ 2 Justering av protokoll

Protokollet för den 1 oktober justerades.

§ 3 Anmälan om ersättare

Andre vice talmannen anmälde

att *Björn Petersson* (S) inträtt som ersättare för *Tomas Kronståhl* (S) under tiden för hans ledighet den 18 oktober 2024–13 januari 2025 och

att *Lars Jilmstad* (M) skulle tjänstgöra som ersättare för *Fredrik Kärrholm* (M) under tiden för hans ledighet den 3 februari–den 2 maj 2025.

§ 4 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade att Socialdemokraternas partigrupp anmält *Björn Petersson* som suppleant i socialförsäkringsutskottet och i miljö- och jordbruksutskottet under *Tomas Kronståhls* ledighet.

Andre vice talmannen förklarade vald under tiden den 22 oktober 2024–13 januari 2025 till

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Björn Petersson (S)

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet

Björn Petersson (S)

Prot. 2024/25:20

22 oktober

*Återrapportering från
Europeiska rådets
möte den 17 oktober*

§ 5 Meddelande om frågestund

Andre vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 24 oktober kl. 14.00.*

§ 6 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2024/25:6 för torsdagen den 17 oktober i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från utrikesutskottet.

§ 7 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2024/25:73

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:73 Akut stöd till västsahariska flyktingläger
av Lotta Johnsson Fornarve (V)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 25 oktober 2024.

Skälet till dröjsmålet är resa.

Stockholm den 21 oktober 2024

Utrikesdepartementet

Benjamin Dousa (M)

Enligt uppdrag

Klas Molin

Expeditionschef UD

Interpellation 2024/25:79

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:79 Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete
med det civila samhället
av Lotta Johnsson Fornarve (V)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 25 oktober 2024.

Skälet till dröjsmålet är resa.

Stockholm den 21 oktober 2024

Utrikesdepartementet

Benjamin Dousa (M)

Enligt uppdrag

Klas Molin

Expeditionschef UD

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:85 Nedskärningar och förändringar i det svenska biståndet

av Lotta Johnsson Fornarve (V)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 25 oktober 2024.

Skälet till dröjsmålet är resa.

Stockholm den 21 oktober 2024

Utrikesdepartementet

Benjamin Dousa (M)

Enligt uppdrag

Klas Molin

Expeditionschef UD

Interpellation 2024/25:102

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:102 En välgrundad klimatpolitik

av Elsa Widding (-)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 15 november 2024.

Skälet till dröjsmålet är brist på tider i kammaren.

Stockholm den 21 oktober 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

Interpellation 2024/25:112

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:112 Mobbning i skolan

av Mats Wiking (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 8 november 2024.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet är på resa.

Stockholm den 18 oktober 2024

Utbildningsdepartementet

Lotta Edholm

§ 8 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Motioner

2024/25:3227–3230 till justitieutskottet

§ 9 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkande
2024/25:FiU9 Riksrevisorns årliga rapport 2024

Skatteutskottets betänkande
2024/25:SkU4 Flexibla regler för utbetalning från pensionsförsäkring
och pensionssparkonto

Civilutskottets betänkande
2024/25:CU2 Aktsamhet vid bygg-, rivnings- och markåtgärder

Trafikutskottets betänkanden
2024/25:TU2 Två frågor om taxi – prisuppgiftsskyldigheten och ålders-
kravet för taxiförarlegitimation
2024/25:TU3 Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om ut-
byggnad av infrastruktur för alternativa drivmedel

Näringsutskottets betänkande
2024/25:NU7 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om di-
gitala tjänster

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2024/25:MJU4 Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2024/25:AU3 Riksrevisionens rapport om kortutbildade arbetssökandes
övergång till reguljär utbildning

Utrikesutskottets betänkande
2024/25:UU4 Avancerat ramavtal mellan Europeiska unionen och dess
medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Chile, å andra sidan

§ 10 Svar på interpellationerna 2024/25:71 och 72

Andre vice talmannen meddelade att energi- och näringsminister Ebba Busch (KD) var förhindrad att vid dagens sammanträde besvara interpellationerna 2024/25:71 av Marianne Fundahn (S) om sydsvenska företags tillgång till energi i närtid och 2024/25:72 av Adrian Magnusson (S) om effekter på skåningar från pausandet av Kriegers flak. Interpellationerna skulle besvaras vid ett senare tillfälle.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.20 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.25 i väntan på att utbildningsminister Johan Pehrson (L) skulle infinna sig i kammaren för att lämna svar på interpellation 2024/25:63.

Sammanträdet återupptogs kl. 14.25.

§ 11 Svar på interpellation 2024/25:63 om stärkning av den akademiska friheten

*Svar på
interpellationer*

Anf. 40 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Anders Ådahl har frågat mig hur jag avser att agera för att stärka lärosätenas autonomi när det kommer till deras finansiering, organisering och fördelning av resurser mellan undervisning och forskning.

Akademisk frihet är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den kan inte tas för given utan behöver aktivt främjas och värnas. Fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning inkluderar att kunna ställa kontroversiella frågor och presentera oväntade resultat utan att till exempel bli utsatt för hat eller hot. För att stärka det straffrättsliga skyddet för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner föreslog regeringen att straffbestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman ska gälla också om någon förgriper sig mot en utövare av viss samhällsnyttig funktion i hans eller hennes tjänsteutövning. Med utövare av viss samhällsnyttig funktion avses till exempel utbildningspersonal inom skolväsendet och högskolan. Riksdagen beslutade sedan i enlighet med förslaget i juni 2023.

Kärnverksamheten i högskolan är utbildning och forskning. Verksamheten skiljer sig i många avseenden från flertalet andra statliga förvaltningsmyndigheter, inte minst mot bakgrund av principerna om forskningens frihet och akademisk frihet. Regeringen vill därför minska den administrativa överbyggnaden och ge förutsättningar för lärosätena att fokusera på utbildning och forskning. Statskontoret har därför fått i uppdrag att analysera konsekvenserna av universitets och högskolors administrativa uppgifter (U2024/01755). Uppdraget ska redovisas i september 2025.

Utbildningsdepartementet har även nyligen tagit emot ett förslag (Ds. 2024:21) som innebär att en mängd forskning ska undantas från krav på etikgodkännande. Utredningen har gjort en avvägning utifrån vad som är nödvändigt, tillräckligt, ändamålsenligt och lämpligt för att helheten ska tillgodose såväl skyddsbehov som forskningens behov samt för att främja god forskningssed utan att påföra forskningshuvudmän och forskare onödiga administrativa bördor.

Lärosätena har ett viktigt samhällsuppdrag, och medborgarna ska kunna förvänta sig att de resurser som staten avsätter till universitet och högskolor används väl. Universitet och högskolor har stor flexibilitet i hur de kan använda sina resurser. De kan till exempel spara upp till 10 procent av utbildningsanslaget mellan åren. För forskningsanslagen får 100 procent sparas. Det ger goda möjligheter att hantera förändrad efterfrågan på utbildning och långsiktiga förutsättningar för att bedriva forskning.

I Universitetskanslersämbetets rapport *Akademisk frihet i Sverige – Regeringsuppdrag om lärosätenas arbete med att främja och värna akademisk frihet* (2024) framkommer att Sverige har hög grad av akademisk frihet i en internationell jämförelse. Däremot uppger en tredjedel av de

tillfrågade lärarna, forskarna och doktoranderna att deras egen akademiska frihet har utmanats.

Regeringen följer utvecklingen noggrant för att bedöma behoven under kommande år. I den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen kommer regeringen att presentera den samlade forskningspolitiken. I propositionen kommer det att presenteras beräknade satsningar på forskning om 6,5 miljarder kronor från och med 2028, och regeringen har redan aviserat att de direkta forskningsanslagen till lärosätena höjs. Vidare kommer regeringen att göra samlade bedömningar och prioriteringar av resurser för forskning under de kommande åren, inklusive hur fördelningen av forskningsmedel till universitet och högskolor kommer att se ut.

Anf. 41 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Låt mig inledningsvis säga att det är glädjande att regeringen delar målbilden. Man säger själv att akademisk frihet är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den kan inte tas för given utan behöver aktivt främjas och värnas. Så långt är det gott att vi har samma målbild. Akademisk frihet är centralt.

Låt mig påminna om Centerpartiets prioriteringar inom politikområdet: Vi vill värna den akademiska friheten, vi vill se en högre utbildning som är tillgänglig i hela landet och vi vill få mer spets i svensk forskning.

Akademisk frihet – hur ska vi se på det, utbildningsministern? Är det ett knastertorrt ämne för akademiker? Nej, det är det naturligtvis inte. Det är en av våra allra viktigaste friheter. Om vi vill se ett civiliserat samhälle, om vi vill se tillväxt och utveckling, är det helt nödvändigt att den akademiska friheten värnas. Det är så vi får den bästa kvaliteten på forskning, och det är också så vi får de bästa företagen så att Sverige kan växa som land och få skatteintäkter till stärkt sjukvård, stärkt skola och så vidare.

Läget är allvarligt på ganska många djupa plan. Nedgången i den akademiska friheten är sammanlänkad med nedgången för demokratin i vår värld. Nedgången i den akademiska friheten är också starkt sammanlänkad med allt sämre forskningsresultat i Sverige. Vi har haft en nedåtgående trend i tjugotalet år, och jag vågar hävda att den försämrade akademiska friheten är en stor orsak till det.

Tittar vi ut över världen ser vi en minskning i 22 länder de senaste tio åren. Kina, Indien, Mexiko och USA är exempel på länder där den akademiska friheten är på tillbakagång. Sverige ligger lågt i Europa. Svenska lärosäten har en relativt låg organisatorisk och finansiell frihet. Lärosätenas autonomi och den akademiska friheten har ett svagare lagskydd i Sverige än i andra europeiska länder.

Dessvärre har den politiska styrningen av lärosätena i Sverige ökat. Det är djupt olyckligt. Vi ser också en ökad kontroll och en ökad byråkratisering, vilket nyligen redovisades i en djuplodande rapport.

Vi kommer aldrig att kunna lyfta som forskningsnation, eller ens nation, om staten betraktar universiteten som sin utvecklingsavdelning i något slags AB Sverige. Vi kommer aldrig att utvecklas om vi, som på senare tid, ökar den politiska styrningen av våra lärosäten. Situationen är allvarlig, och jag är faktiskt orolig över den förda politiken från regeringen.

I slutet av statsrådets svar meddelar han att regeringen följer utvecklingen noggrant för att bedöma behoven under kommande år. Översatt till

vardagssvenska betyder det: Vi ser, men vi kommer inte att göra någonting. Det är olyckligt.

Liberalerna gick delvis till val på att stärka den akademiska friheten. De gick bland annat ut med att grundlagen skulle stärkas. Så här skrev Liberalerna i en debattartikel under valrörelsen:

”Skydda den akademiska friheten i grundlagen. ... I en tid när universitet i land efter land utsätts för påtryckningar om att visa följsamhet mot den styrande regimen är detta inte tillräckligt. I kunskapsnationen Sverige ska den akademiska friheten i sin helhet vara grundlagsskyddad.”

Fru talman! Mot bakgrund av det jag just har redogjort för skulle jag vilja fråga utbildningsministern: Kommer regeringen att inleda ett arbete med att grundlagsskydda den akademiska friheten? Jag vill även fråga: Kommer regeringen att minska den politiska styrningen av våra lärosäten?

Anf. 42 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag är väldigt glad att Anders Ådahl lyfter upp denna viktiga fråga för diskussion så att vi kan undanröja alla tvivel: Den akademiska friheten i Sverige är stark, men den kan stärkas ytterligare. Inte minst handlar det om de omfattande administrativa och byråkratiska bördor som, kanske i onödan, åligger universitet och högskolor. Dessa bördor tittar nu Statskontoret på för att underlätta deras möjlighet att själva hantera detta. Dessa myndigheter är ju ett unikum bland andra myndigheter vad gäller behovet av styrning, uppföljning och kontroll och hur riksdag och regering väljer att styra. Detta ska vi värna och stärka. Det är en viktig del.

För forskningens frihet är det också viktigt att undanröja alla eventuella byråkratiska delar vad gäller etikprövning, som jag nämnde. Just nu har jag inte mycket mer att säga än att den utredningen är väldigt välkommen. Den ska ut på remiss, och jag vill inte föregripa vad den landar i.

Regeringen jobbar med flera grundlagsfrågor för att stärka skyddet för demokratin i Sverige. Till exempel jobbar vi med att stärka domstolarnas oberoende. Vi arbetar också intensivt med att kunna få in kvinnans rätt till självbestämmande över sin kropp i grundlagen. Vi har alltså ett brett arbete med att stärka demokratin i Sverige.

För Liberalernas del kommer jag i mitt nya uppdrag att driva på för att ytterligare stärka den akademiska friheten. Med det sagt, fru talman, vill jag också vara tydlig med att vi inte kommer att skicka ut resurser i tomma rymden. Vi har fokus och krav på kvalitet. Vi har fokus och krav på att Sverige – och då måste akademien brett vara med och hjälpa till för att vi till exempel ska kunna förverkliga den STEM-strategi som vi nu jobbar med och hoppas snart kunna presentera i nära anslutning till forsknings- och innovationspropositionen – ska kunna bli ett starkare land när det gäller de framtidsfrågor som ligger inbäddade i vetenskapen.

För att nå dit är kravet på forskningsfrihet väldigt starkt. Vi ska aldrig gå tillbaka till den tid när man till exempel ströp forskningen om svensk kärnkraft. Det var rena politiska beslut som inte var bra. Nu ska vi snarare uppmuntra att vi fortsätter att vara ett land som ligger i framkant och kan vara ledande i banbrytande teknik som AI, robotik och allt annat som vi vet är avgörande för Sveriges konkurrenskraft.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 43 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Det är glädjande att regeringen jobbar med att öka friheten och grundlagsskyddet för våra svenska domstolar och den juridiska sidan av vårt samhälle. Jag får dock tyvärr inget svar på frågan om regeringen är intresserad av att också få in ett grundlagsskydd för den akademiska friheten. Utbildningsministern får gärna återkomma till det i sitt nästa inlägg.

Vi delar helt klart bild när det kommer till att politiken inte ska vara inne och detaljstyra. Just därför är det så olyckligt att regeringen har slagit in på just denna väg. Vi har sett flera exempel under de två år som regeringen suttit vid makten. Bland annat har tillsättningen av högskolestyrelser varit uppmärksammasad.

Det finns dock andra sätt att styra akademien än direktstyrning. De två vanligaste är dels vilket finansieringssystem man har, dels vilken organisering man har i sektorn. När det gäller organiseringen har vi nästan bara förvaltningshögskolor och förvaltningsmyndigheter för forskningen och den högre utbildningen vid våra lärosäten. Det är en ganska olycklig konstruktion, för det gör att man kommer väldigt nära regeringsmakten. Den akademiska friheten är liksom inte frikopplad från politiken.

Men låt oss tala om finansieringen. I budgetpropositionen har regeringen meddelat att man kommer att göra en satsning som fullt utbyggd ger området 6,5 miljarder kronor ytterligare. Tittar man lite noggrannare på den tabellen ser man att universitet och högskolor ska nås av 1,6 miljarder medan Vetenskapsrådet, för att bara ta ett av våra forskningsråd, ska nås av 2,6 miljarder. Vi ser att en mycket större andel går till forskningsråden än direkt till universiteten. Det innebär ju en indirekt styrning, för då kommer forskningsråden, alltså andra än forskarna, att bestämma vad som är viktiga frågor. Det är alltså ett intressant område att borra i.

När vi ändå är inne på satsningarna på området kan jag inte låta bli att nämna att jag råkade komma över Vetenskapsrådets lilla skrift *God forskningssed* från 2017. Där var åtta punkter uppräddade, och den första var: Du ska tala sanning om din forskning. Tänk om vi överförde det till politiken, tänkte jag då: Du ska tala sanning om din politik. Jag blir nämligen lite upprörd när utbildningsministern annonserar forskningssatsningarna som de största någonsin, för det stämmer inte. De är de näst lägsta i de fem senaste forskningspropositionerna. Sett bara till sista året ligger de på plats två. Det stämmer alltså inte, och jag tycker att det är olyckligt. Jag ska inte uppehålla mig mer vid det, men jag vill ändå ha det sagt här i kammaren.

Jag har i stället en annan fråga till utbildningsministern, om hur regeringen har valt att fördela forskningsanslagen till råden i förhållande till direkt till universitet och högskolor. Vi är överens om att akademisk frihet bygger den bästa forskningen; vi ska inte säga stopp till kärnkraftsforskning, sa utbildningsministern. Men då undrar jag: Hur stärks den akademiska friheten av att man ger forskningsråden väldigt mycket mer pengar än man ger direkt till universiteten? Jag får inte den logiken att gå ihop.

Anf. 44 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Den ganska vedertagna principen är att man mäter satsningen på forskning det fjärde året. Vad blir den nya basplattan? Då tittar man numerärt.

I reella termer är det klart att en tidigare liberal budget eventuellt låg något högre numerärt. Det är viktigt att vi håller oss till sanningen här. Det

ska vi nog vara noga med. Men kan vi säga att det är en extremt stor och viktig satsning, Anders Ådahl? Jag fick en nickning till svar, fru talman.

När det gäller basanslagen har vi aviserat att de höjs rejält. Men jag känner väl till den diskussion som finns och att man tycker att basanslagen borde vara ännu större och att mycket mindre ska sökas baserat på kvalitet.

Det finns också andra forskningsfinansiärer. Inte all forskning i Sverige bedrivs vid universitet och högskolor, framför allt inte på universitet. Forskning bedrivs också på många andra ställen. Det är centralt att många är med och bidrar och ser till att Sverige klarar frågorna om framtiden och de stora utmaningarna.

Det är alltså många som är med här, bland annat stiftelser finansierar direkt men också företag, ibland i samarbete och ibland helt utanför såklart. Det är avgörande för framtiden att man har bra forskning. Vi tycker att det är en balanserad nivå. Vi har stort förtroende för forskningsfinansiärerna och för att de med sin prövning, som har pågått i många år, i sin verksamhet ser till att fördela medel baserat på kvalitet.

Efter ett antal årtionden då den högre utbildningen och även forskningen har vuxit är det klart att det måste ligga i framkant. Det är det som gagnar Sverige. Vi kan absolut inte vara bäst på allt – tyvärr. Sverige är ett fantastiskt land. Men vi är 10 miljoner plus. Vi måste fokusera.

Det råkar vara så att till exempel STEM, som jag nämnde tidigare, är avgörande för industrinationen Sverige. Jag vill fortsätta industrialisera Sverige. Det land som är byggt av ingenjörer ska fortsätta byggas av ingenjörer och alla oss andra. Bra och banbrytande tekniska genombrott – oavsett om det handlar om medicin, teknik eller vad det nu är – är avgörande för välbefindandet i Sverige. Det är det som driver mig, men jag kan lova att det också driver denna regering.

Jag är beredd att titta på varenda fråga för att stärka den akademiska friheten ytterligare, vilket Anders Ådahl också nämnde. Jag upprepar att Statskontoret har fått i uppdrag att analysera hur byråkratin kan minska, fru talman. Fokuset är att öka frihetsgraden. Man ska inte behöva sitta och vända på papper och skicka dem tillbaka till alla möjliga kontroller. Vi ska lita på högskolor och universitet så långt det bara går.

Men förändringen när det gäller etikprövningen kommer också att vara viktig för den akademiska friheten framgent.

Anf. 45 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Tack för svaret, utbildningsministern! Det är djupt glädjande att vi är eniga om att sanning är något vackert som vi bör hålla oss till. Det tycker jag är en god ingång i de fortsatta debatterna på området.

Jag tror att Centerpartiet, Liberalerna och regeringen i stort är helt eniga. Det är alltså ingen diskussion om att forskning är helt nödvändigt för att Sverige ska kunna växa som kunskapsnation och för att vi ska kunna bygga Industrisverige vidare. Vår unika konkurrensfördel är att vi har en hög kunskapsnivå i samhället, inte minst på våra lärosäten.

Det är inte den bilden som skiljer sig åt. Det som skiljer sig åt är hur man vill nå den största framgången. Där blir utbildningsministern nog svar skyldig, tyvärr, åtminstone i delar. Han nämner akademisk frihet ett antal gånger, fru talman. Men jag ser inga beslut eller rörelser som ökar friheten dels för lärosätenas chefer, rektorerna, dels för forskarna.

Om vi ska nämna finansieringen en gång till handlar det inte bara om att betydligt mer pengar går till råden. När man söker i konkurrens begär råden dessutom väldigt ofta medfinansiering. Pengarna som går till medfinansiering måste högskolor och universitet ta från basmedlen. Det är alltså dessutom så intrikat att de fria medlen gröps ur ännu mer för de skickligaste forskarna och de skickligaste universiteten. Jag hade gärna sett en reform på området.

Min slutfråga till utbildningsministern blir: Hur kan regeringen arbeta med ett förändrat finansieringssystem för att sätta fart på den oförlösta kraft som finns på våra svenska universitet där man tvingas lyssna på vad råden säger och hålla på med saker som någon annan bestämmer är viktigast?

Anf. 46 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Den oförlösta kraft som finns där har fått och kommer att få goda förutsättningar, vilket aviserats.

Jag vill dock understryka en annan del när det gäller extern finansiering. Forskare i allmänhet och de mest citerade eller internationellt erkända spetsforskarna i Sverige har, när jag har träffat de här människorna, uttryckt att de känner oro. När de hittar egen finansiering får de se en stor del av sina anslag gå till att på ett helt annat sätt betala universitetens overheadkostnader.

Det finns alltså all anledning att leta efter det perfekta systemet. Det är lite svårt att hitta. Det är klart att det i grunden finns en historisk konflikt. Det finns de som säger att vi ska satsa på breddforskning och som tänker att det finns saker som vi inte vet ännu och kommer att ha nytta av om kanske 10, 20 eller 30 år. Men vi ser också ett antal stora skepp ute på havet som innehåller stora, avgörande frågor för nationen Sverige. Då säger vi att vi ska forska och fokusera på kvalitet och banbrytande tekniker.

Men det är inte det enda vi gör. Vi är fullt medvetna om att underliggande bra forskning inom de, brett uttryckt, så kallade humanioraämnena också är central. När man söker medel för den forskningen präglas det också av kvalitet i mångt och mycket, oavsett forskningsfinansiär.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2024/25:87 om dimensionering av gymnasieutbildning

Anf. 47 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Paula Örn har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att säkerställa att samtliga huvudmän tar ansvar för dimensioneringen av gymnasieutbildningen i enlighet med lagstiftningen.

Jag vill inleda med att understryka att regeringen är mån om att arbetsgivare i olika branscher ska hitta den personal man behöver för att klara sin kompetensförsörjning. Yrkesutbildning inom såväl gymnasieskola som kommunal vuxenutbildning spelar en viktig roll för att fler ska komma i arbete.

För att förbättra kompetensförsörjningen och underlätta för fler att komma i arbete prioriterar regeringen medel till fler platser inom både yrkeshögskolan och den yrkesinriktade vuxenutbildningen så att tillgången till sådan utbildning förbättras och fler snabbt kan komma i arbete. Under hösten har även en ny utbildningsform, en nationell yrkesutbildning, som regeringen har tagit initiativ till, startat. De nya utbildningarna är på gymnasial nivå och bedrivs som en pilotverksamhet under perioden 2024–2026. Utbildningsformen har sin utgångspunkt i yrkeshögskolans modell.

Regeringen satsar även på gymnasieskolans lärlingsutbildningar genom att i budgetpropositionen för 2025 föreslå en höjning av lärlingsersättningen, en kostnadsersättning till eleven som ska täcka de extra kostnader för mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Regeringen bedömer att lärlingsersättningen bör öka från 1 000 kronor per månad till 1 500 kronor per månad från och med 2025.

Regeringen har tagit emot betänkanden från Yrkesvuxutredningen (*Växla yrke som vuxen*, SOU 2024:16) och Utredningen om framtidens yrkeshögskola (*Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar*, SOU 2023:31), vars förslag för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Under hösten väntas även Utredningen om fler vägar till arbetslivet (U 2022:03) lämna förslag som kommer att bidra till att trygga kompetensförsörjningen och samtidigt bidra till att fler elever ska få de kunskaper som de behöver för att bli anställbara och kunna försörja sig själva.

Riksdagens beslut om propositionen *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning* (prop. 2021/22:159) innebär att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av vissa utbildningar på gymnasial nivå. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas 2025. Reformen innebär bland annat att när en enskild ansöker om godkännande som huvudman för gymnasieskola krävs det att utbildningen i fråga bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov.

När en huvudman bestämmer vilka gymnasieutbildningar eller utbildningar i den kommunala vuxenutbildningen som ska erbjudas och hur många platser utbildningarna ska ha ska hänsyn tas till såväl ungdomarnas och vuxnas efterfrågan som arbetsmarknadens behov. Detta gäller både kommuner och enskilda huvudmän. För enskilda huvudmän gäller skyldigheten med utgångspunkt i vad som följer av huvudmannens godkännande.

Kommuner har ett ansvar att erbjuda ett allsidigt urval av utbildningar. För att få ett ändamålsenligt utbud ska kommuner samverka med minst två andra kommuner när utbildningar inom gymnasieskolan och komvux planeras, dimensioneras och erbjuds. Det är inte ett krav att enskilda huvudmän ska vara med i samverkan, men regeringen anser att det inte finns något som hindrar kommunala och enskilda huvudmän från att samarbeta kring planering och dimensionering av utbudet av utbildningar. Vid en kommuns bedömning av om ett allsidigt urval erbjuds får kommunen även ta hänsyn till utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter i kommunen.

Regeringen följer noga reformens införande.

Anf. 48 PAULA ÖRN (S):

Fru talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret. Trots att utbildningsministern har betydligt fler år här i kammaren än vad jag har får jag passa på att hälsa honom välkommen till utbildningsfrågorna.

Det är glädjande att ministern delar vår syn på hur viktigt det är att arbetsgivare i olika branscher hittar den personal de behöver för att klara kompetensförsörjningen. Tyvärr verkar det fortfarande vara ännu lite viktigare för SD-regeringen att skydda möjligheterna för friskoleägarna att tjäna pengar på gymnasieelevernas utbildning.

Ett problem jag belyser i min interpellation är att dimensioneringsreformen riskerar att köra i diket, då många fristående huvudmän inte verkar ha för avsikt att hålla sig till reformen, som ministern just redogjorde för. Från många platser i landet får jag vittnesmål från kommunala organisationer som nu arbetar med dimensioneringsfrågan.

Man kan till exempel väldigt tydligt se att antalet platser inom samhälle och ekonomi kommer att behöva minska för att anpassas efter arbetsmarknadens behov. Men de fristående skolorna avser inte att minska antalet platser – tvärtom. När de kommunala skolorna säger att de planerar att dra ned på ekonomiprogrammet får man följande svar från de fristående skolorna: "Vad bra! Då kan vi utöka med en ekonomiklass hösten 2025." De ser en möjlighet att öka sin marknadsandel snarare än att ta ansvar för att eleverna får del av ett utbud som motsvarar arbetsmarknadens behov.

I Skolverkets enkät om arbetet med reformen svarar nästan hälften av kommunerna att de fristående huvudmännen är ett stort problem för genomförandet av dimensioneringsreformen.

Fru talman! Vad svarar utbildningsministern på min fråga? "Regeringen följer noga reformens införande." Men vad har statsrådet sett när han noga följer reformens införande? Ser inte Johan Pehrson de problem som vi socialdemokrater får starka signaler om från olika håll runt om i landet? Ser han inte att det riskerar att bli ytterligare ett område där borgerligheten har varit för naiv? Ser han inte, för att använda ministerns egna ord, de charlataner som bara vill tjäna pengar på eleverna genom att erbjuda så många platser som möjligt på de billigare studieförberedande programmen?

Fru talman! Det var förvisso den tidigare socialdemokratiska regeringen som lade fram propositionen om dimensioneringsfrågan på riksdagens bord, men nu är det Johan Pehrson som har ansvaret för reformens genomförande. Jag är allvarligt oroad av de signaler som kommer avseende införandet av reformen.

I interpellationen frågade jag vilka åtgärder ministern avsåg att vidta, för jag förutsatte att han delar min oro för att reformen inte kommer att fungera när inte alla tar ansvar i enlighet med lagstiftningen. Men jag får omformulera min fråga: Ser inte utbildningsministern de problem som har uppstått i arbetet med införandet av reformen och att många fristående huvudmän inte verkar ha för avsikt att vare sig bry sig om arbetsmarknadens behov eller elevernas rätt till en utbildning som faktiskt gör dem anställbara?

(Applåder)

Fru talman! Jag välkomnar utbildningsministerns svar och hans fokus på kompetensförsörjning efter några minst sagt stapplande år. Det är intressant att statsrådet säger att regeringen prioriterar fler platser inom YH och yrkesinriktad vuxenutbildning. Men hur det än trixas med siffrorna – först drar man ned, och sedan lägger man tillbaka lite grann vartefter – är faktum följande: År 2022 lade den socialdemokratiskt ledda regeringen över 5 miljarder på vuxenutbildningen. Det är mycket mer än anslaget för 2025. I de flestas värld, i varje fall i min, innebär mindre resurser färre platser, inte fler.

Ingen ska tvivla på att engagemanget och ambitionerna i dessa frågor hos mig och Socialdemokraterna är mycket stort. Under våra år i regeringsställning tredubblade vi finansieringen till yrkesutbildningar inom komvux och dubblerade den till yrkeshögskolan. Vi satsade på kombinationsutbildningar, ökade valideringen, satsade på språkträning och införde en rätt till komvux. Vi satsade på lärcentrum, och vi införde ett försök med branschskolor, ett koncept för utbildningar inom smalare branscher och yrkesområden.

Jag är stolt över att vi lade om utbildningspolitiken med hänsyn till arbetsmarknadens behov och att riksdagen röstade igenom den reform som vi debatterar i dag. Lagen är på plats, och det pågår ett omfattande arbete ute i landet. Det är mycket arbete och mycket samverkan. Men vi får också oroande signaler, både från olika håll ute i landet och från olika branscher. De är oroliga för hur det här ska gå. Jag hoppas att signalen också har gått till departementet. Regeringen måste följa detta noga, så som ministern säger. Men reformen måste också vårdas och utvecklas.

En annan sak som kan störa planerings- och dimensioneringsarbetet är den nya utbildningsformen nationell yrkesutbildning. Den vuxenutbildningsutredning som vi tillsatte fick ett tilläggsdirektiv efter regeringsskiftet om att titta på detta. Regeringen väntade inte på att utredningen blev klar utan startade en pilot, satte igång det, helt enkelt. Man gav ett uppdrag till YH, till en början utan någon förordning. Och så kan man ju göra. Man kan testa saker. Man kan göra piloter. Men någon ordning och reda måste det vara, tycker jag.

Nu har utredningen varit på remiss. Det är många remissinstanser som är negativa till det här förslaget. De säger att de inte ser något behov av en ny utbildningsform och pekar på risker för att det blir konkurrens mellan den nya yrkesutbildningen och yrkesvux och för att det blir svåröverskådligt för elever och arbetsgivare med parallella system inom samma utbildningsform. Flera förordar satsningar på yrkesvux, precis som utredningen föreslår. SKR avstyrker, liksom enskilda kommuner och regioner, de tre fackliga centralorganisationerna med flera. Jag tycker att det är intressant att en så tung instans som Industriarbetsgivarna säger att de tycker att det här inte ska genomföras.

Jag vill fråga ministern: Har de orossignaler som både jag och Paula Örn framför här i kammaren nått Johan Pehrson? Har regeringen en ambition att vårda och utveckla reformen? Hur ska den nya yrkesutbildningen kunna ingå i dimensioneringsarbetet?

(Applåder)

Anf. 50 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag är den förste att understryka vikten av att man förändrar friskolesystemet rätt kraftigt. Det borde ha skett tidigare, men den tidigare regeringen kunde under åtta år inte samla en majoritet för detta. Nu är min absoluta bedömning att det finns en majoritet. Vi får se vad oppositionen kommer att säga om detta, men visst stöd hoppas jag att vi kan få. Det är klart att det finns en och annan friskolemagiker som i dag bedriver skolor på ett sätt som är oacceptabelt, för att använda ett politiskt kraftord.

Tillbaka till frågan om satsningar! Jag har väl sagt några gånger här att man måste skilja på de insatser som gjordes under pandemin och de förslag som den avgående socialdemokratiska regeringen hade för kommande år. Det sista besked man lämnade var ju att pandemin hade upphört och att man hade för avsikt att inte planera in fler kurser. Från det normalläget menar jag fortfarande att vi gör stora satsningar. Sedan har jag stor respekt för att man tycker att det kan göras ännu större satsningar.

Vad gäller just yrkeshögskolan tycker jag att det är viktigt att lyfta fram att denna utbildningsform spelar en stor roll, framför allt lite högre upp i utbildningspyramiden. Vad som sades här om ökat fokus på validering kvarstår. Det är det ju väldigt svårt att vara emot. Vi jobbar med branschskolor för att få in näringslivet i utbildningssystemet, inte minst privata aktörer som vet vilka krav som finns i arbetslivet och som jobbar ihop med till exempel kommuner för att möjliggöra att det finns god tillgång på exempelvis maskinentreprenörer. Det är väldigt välkommet.

Vi ser också hur man i vissa kommuner har nära samarbete med stora industrier. Vi har sett det i Västerås, där det fortfarande förekommer. Vi ser det i Ludvika med Hitachi. Sandviken är ett annat sådant exempel. Kommun och industri jobbar nära för att se till att individen har möjlighet att få arbete efter utbildningen och för att tillgodose det behov som finns av kompetensförsörjning i industrier som är viktiga för regionen och nationen.

Min utgångspunkt är att jag tänker gott om Socialdemokraterna. Om man genomför den här reformen, som ska börja tillämpas med full kraft om ett par månader, måste vi se hur det går. Men om frågan är om jag också får signaler om brister i det svenska utbildningssystemet i allmänhet och på detta område i synnerhet är svaret ja. Man har inte riktigt vårdat grunderna för den svenska kunskapsnationen. Därför jobbar vi nu med ett ökat fokus på inte minst grundskolan men också på att gymnasiet ska få möta en bättre framtid. Jag hoppas kunna få återkomma i frågan. Som jag sa har detta inte börjat gälla än, men vi följer det mycket noga.

Anf. 51 PAULA ÖRN (S):

Fru talman! Det var skönt att höra att ministern delar den problembild som vi ser gällande riskerna med införandet av reformen.

Däremot är jag lite fundersam över ministrarnas hyllande av branschskolorna, som regeringen har valt att stoppa försöket med. Det är ju välkommet om ministern nu i stället delar vår syn att branschskolorna är en viktig del av yrkesutbildningspaketet. Det är i så fall ett välkommet besked.

Men för att återgå till gymnasieskolan och dimensioneringen blir det nu ändå så att de kommunala huvudmännen riskerar att hamna i en helt omöjlig situation. Antingen får de bryta mot lagen för att fortsätta kunna konkurrera och ge studieförberedande program, eller så kan vi få en situa-

tion där man inte kan läsa till exempel samhälle eller ekonomi på en kommunal gymnasieskola. Är det valfrihet, Johan Pehrson, att det inte ska finnas några kommunala skolor som ger annat än yrkesprogram?

När de fristående skolorna bibehåller och väljer att öka sina platser på de mer lukrativa programmen är risken att det är de kommunala skolorna som får stå för yrkesprogrammen, de program som vi vet behöver öka. Det är de programmen som leder till jobb där bransch efter bransch skriker efter arbetskraft. Men vi får alla gemensamt erkänna att vi inte har lyckats göra dessa program tillräckligt attraktiva i våra unga människors ögon.

Kanske kan återinförandet av grundläggande behörighet, som så olyckligt togs bort av ministerns företrädare Jan Björklund, bidra till att öka attraktiviteten för yrkesprogrammen igen. Unga människor vill inte stänga dörrar till framtiden.

Vi måste också göra mycket mer för att fler unga ska se möjligheterna med gymnasial yrkesutbildning. Branscherna måste göra mer för att öka attraktiviteten genom goda arbetsvillkor och möjligheter. Vi vill ju att unga människor ska välja yrkesutbildning för att det är där de ser framtiden. De måste också få förutsättningar att göra informerade val. Jag är ganska säker på att de flesta ungdomar tror att när det erbjuds ett antal platser betyder det också att det är en utbildning som leder till jobb. Just nu riskerar vi att lura ungdomar in i utbildning som leder till arbetslöshet.

Det verkade som att vi var helt eniga om tanken med reformen, eftersom Liberalerna helt stod bakom den när den röstades igenom i riksdagen. Men frågan är ju ändå nu: Hur tänker utbildningsministern agera för att reformens intentioner ska bli verklighet?

Jag lyssnade på statsrådets lördagsintervju, och där var han mycket tydlig med att det finns regelverk som gör att friskolemagikerna kan tjäna pengar på att inte erbjuda bibliotek eller labbsalar. Då kanske man kan tänka att det inte ska vara möjligt för dessa friskolecharlataner att tjäna pengar på att lura in ungdomar i program på program som inte leder till jobb. Till exempel kunde ministern ställa krav på att de fristående huvudmännen ska ingå i de samverkansområden där det krävs att de kommunala skolorna ska ingå.

Ministern säger också att han ser behov av sanktioner. Då kan man fråga Johan Pehrson vilka sanktioner som skulle kunna riktas mot skolor som till exempel väljer att öka antalet platser på ekonomiprogrammet när vi ser att det behöver minska. Kommer det att bli någon action från utbildningsministern, eller är det som man kan befara: mycket snack och lite verkstad?

Anf. 52 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S):

Fru talman! Här gäller det att snälltolka, tänker jag. ME-skolor och alla gymnasieskolor där det finns en samverkan med arbetslivet är jättebra. Jag talade om branschskolor. Det finns en i Åsbro, nära Örebro för övrigt. Det finns en billackeringskola i Falun. De utbildar två tredjedelar av branschens behov.

De kommer att lägga ned. Det finns inte några sökande, eftersom regeringen lade ned branschskoleförsöket. Jag snälltolkar. Jag ser fram emot ett nytt förslag. Kalla det något annat om namnet är obehagligt. Men jag tror på det. Det blir ett nytt förslag. Det är jag säker på.

Jag fick inte något svar på frågan om nationell yrkesutbildning. Hur ska det synkas med dimensioneringsarbetet som pågår därute i regioner och kommuner?

Anf. 53 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag tackar verkligen för snälltolkningen. Det uppskattas och noteras.

Jag är också glad att vi kan vara överens om att inte minst industrins viktiga brygga in i vanliga gymnasieskolan och också på yrkesvuxsidan är viktig. Här skapas det förutsättningar för människor att komma i egen försörjning och få egen makt över sina liv och att lösa kompetensbrist i branschen. Det gäller till exempel maskinentreprenörer, men det finns också andra.

Som jag sa i mitt svar är det ingenting som hindrar att det sker en samverkan. Även om jag noterar att det är bister på vissa håll mellan olika aktörer i en kommun finns det andra exempel på att det kan se lite bättre ut. Jag tycker att man ska ha ett samarbete om detta.

På det mer filosofiska planet kan man säga att intresset från kammaren, och inte mig själv på något sätt undantagen, för att styra utbildningen och vad man lär sig är omfattande. Men jag är kraftigt omkörd i vänsterfilen av Socialdemokraterna. Det är tur att detta inte gäller den tidigare interpellationsdebatten om akademisk frihet. Det är en stor skiljelinje där som vi alla är överens om.

Självklart är det jätteviktigt att många samverkar så att intresset ökar att läsa mer av yrkesutbildningar. När jag är ute på gymnasier med utbildningar på yrkesnivå möter jag unga människor som har det ganska tufft. De kämpar på med sin yrkesutbildning.

Oavsett om de ska bli byggare, betongare eller elektriker vet vi att det är viktiga yrken som behövs. Det är starkt efterfrågat och ger goda möjligheter till egenmakt i livet för individen, och Sverige behöver som sagt byggas grönare.

Men jag ser också att de har det tufft. Defaultläget att de också ska klara det högskoleförberedande är kämpigt. Det säger i varje fall de killar och tjejer som jag sitter ned med öga mot öga. De måste anstränga sig enormt. Det jag vill, och det jag utgår från att deltagarna i interpellationsdebatten vill, är att vi undviker att någon slås ut på grund av detta.

Det gäller att man i så fall ser till att använda sig av möjligheten att ha en studielättnad för att senare i livet kunna utbilda sig. Den möjligheten finns, men den är ganska svår att leverera på. Det är ett starkt utgångsläge att man i dag ska läsa detta. Jag träffar också branschen, som säger att detta förut var ett hinder. Nu har vi genomfört detta, och jag stöder det till fullo. Nu får vi se till att vi levererar på det.

Det viktigaste är – ska jag avsluta med, innan jag säger att jag följer frågan – att unga människor går en gymnasieutbildning. Vi vet att om man har klarat en gymnasieutbildning har man betydligt bättre chanser att klara sig i livet och att få någon anställning över huvud taget. Vi vet att det är helt avgörande.

När jag säger att jag ska följa frågan handlar det också om hur pilotprojekten ska jackas i. Här finns det också en dimensioneringsfråga. I grunden är det just nu viktigt med många vägar in till utbildning. Vi vet

att det är för många som i dag inte kommer in på någon utbildning. En mångfald skadar i sig inte något.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Anf. 54 PAULA ÖRN (S):

Fru talman och utbildningsministern! Det var en viktig reform, och vi ser nu att det riskerar att gå helt fel. Vi var kanske inte så tydliga som vi socialdemokrater hade önskat när propositionen lades på riksdagens bord. För att citera utbildningsministern är det ibland sött och salt i samarbeten. I vårt fall var det väl mer salt än sött, eftersom vi var tvungna att lämna de fristående huvudmännen utanför den tvingande samverkan.

När vi nu ser att det inte fungerar, att de inte är med i den tvingande samverkan, vore det då inte lämpligt att ministern tar ansvar och ser till att vi ändrar, tweakar, reformen så att vi får med de fristående huvudmännen i samarbetet? Det fungerar på några platser, till exempel i Göteborgsregionen, som jag kommer ifrån. Där är de fristående huvudmännen med. Då är det rimligt att vi ställer krav på alla huvudmän att vara med.

Det är också rimligt att ministern svarar på detta: När utbildningsministern följer reformen så noga, vad drar utbildningsministern för slutsatser? Vad vidtar han för åtgärder? Vad kommer det för förslag från regeringen?

Jag avslutar med att återgå till den berömda lördagsintervjun. Det är intressant att ministern där uttalar sig mycket som Liberalernas partiledare. Men i den här kammaren är utbildningsministern ändå utbildningsminister och företrädare regeringen.

Då blir det intressant att höra: Vad tänker regeringen göra? I vilka frågor har utbildningsministern regeringsunderlaget med sig för att vidta åtgärder när det gäller friskolorna?

Vi socialdemokrater står redo att samarbeta alla dagar i veckan för att reglera detta på riktigt. Men från regeringens sida verkar det just nu vara mest snack och väldigt lite verkstad.
(Applåder)

Anf. 55 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det gläder mig att många lyssnar på Ekots lördagsintervju. Det borde fler göra. Det gäller inte bara intervjun med mig.

Det är en viktig sak att man tar ansvar för samarbeten generellt sett. Det gäller oavsett om det gäller den stora skattereformen som dåvarande Folkpartiet, Liberalerna, genomförde om vikten av hälften kvar. Det är lätt att man snabbt springer ifrån och säger att de andra är konstiga, att de inte ville, hit och dit, och så backar man från det man var överens om. Det kan hända. Om verkligheten förändras får man byta åsikt. Att utbildning ska löna sig är dock knappast en åsikt som man borde byta.

Propositionen är Socialdemokraternas. Vi känner att det inte är det som är det största problemet med svensk utbildningspolitik. Vi följer utvecklingen noga. Det är inte minst som jag sa, och som Paula Örn bekräftar, att man inte minst i den goda Göteborgsandan kan lösa detta på kommunal nivå.

Det är den tanken man har. Det ser olika ut runt om i Sverige. Därför utgår man från att det ligger i alla kommunala skolansvarigas intresse att ha ett bra samarbete också med andra aktörer, oavsett om det är ett företag eller en stiftelse.

Svar på
interpellationer

Jag har till uppgift att se till det som börjar gälla 2025. Det är ett år som inte har inträffat än, vill jag understryka. Det är alla med på. När vi ser hur det går är det klart att vi följer den här reformen precis som vi följer andra. Det ska leda till en förstärkning och till att fler unga människor får en gymnasieutbildning som helst leder till jobb.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellationerna 2024/25:42, 56 och 64 om elever som saknar behörighet för fortsatta studier

Anf. 56 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Åsa Westlund har frågat mig hur jag och regeringen ser på betyget F och om regeringen avser att avskaffa betyget F. Linus Sköld har frågat mig vad jag avser att göra för att utslagningen ska minska i stället för att öka i övergången mellan grundskolan och gymnasieskolan. Niels Paarup-Petersen har frågat mig hur jag avser att agera för att ta bort de negativa konsekvenserna av dagens skarpa godkänthet och för att vända utvecklingen av regeringens minskade statliga bidrag till skolan.

Den svenska skolan har stora utmaningar. Det är ett mycket stort problem att drygt 16 procent av eleverna som avslutar grundskolan inte når behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Regeringen har arbetat från dag ett med att komma till rätta med dessa allvarliga utmaningar. Regeringen har därför tillsatt flera utredningar som ska lämna förslag som bland annat syftar till att fler elever ska lyckas med sin skolgång, att betygssystemet ska bli mer likvärdigt och rättvisande och att det ska finnas flera vägar till utbildning på gymnasial nivå och till arbetslivet. Jag kommer här att redogöra för några av dessa.

Dagens läroplan för grundskolan har för lite fokus på grundläggande fakta och färdigheter. För många elever är det svårt med höga krav på abstrakt tänkande, reflektion, analys och självständigt arbete. Det är därför viktigt att mer komplexa förmågor och högre krav introduceras stegvis utifrån elevernas kognitiva utveckling. Läroplansutredningen (U 2023:09) har bland annat i uppdrag att lämna förslag på hur läroplanen bättre kan anpassas efter barns kognitiva utveckling och till olika elevgruppers kognitiva förutsättningar att nå betygskriterierna.

Skolornas arbete med stödinsatser är centralt för många elevers lärande, där tidiga och adekvata insatser är en förutsättning för att eleverna ska ges möjlighet att nå utbildningens mål. Därför har Utredningen om en förbättrad elevhälsa (U 2024:01) i uppdrag lämna förslag som stärker elevhälsan och se över regleringen om stödinsatser i skolan. För att skapa bättre förutsättningar för elever att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program ska samtidigt utredningen Mer obligatorisk undervisningstid för elever som behöver det (U 2023:07) se över hur elever i behov av mer undervisningstid faktiskt också får det.

Därtill har dagens betygssystem stora brister. Ett väl utformat betygssystem bör harmoniera med skolans uppdrag att förmedla kunskaper och därmed främja elevernas kunskapsutveckling. Utredningen om likvärdiga betyg och meritvärden (U 2023:02) ska analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet och systemet för meritvärdering.

Samtidigt kan inte alla elever läsa högskoleförberedande program i gymnasieskolan. Det behövs fler utbildningsvägar som leder till ett arbete. Därför behöver vi till exempel en ny yrkesutbildning på gymnasial nivå som har anpassade och i vissa fall lägre antagningskrav. Utredningen om fler vägar till arbetslivet (U 2022:03) har bland annat i uppdrag att lämna förslag om nya valbara yrkesutbildningar som kan ge elever en snabbare etablering på arbetsmarknaden.

När det gäller resurser är jag medveten om att den svenska förskolan och skolan befinner sig i en tuff situation. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen att drygt 2,9 miljarder kronor tillförs skolan för 2025. Statens bidrag till skolan blir därmed det största på 20 år, mätt i löpande priser. Till förslagen hör en förstärkning av det så kallade kunskapsbidraget med 700 miljoner kronor till drygt 8,2 miljarder kronor och en förstärkning av statsbidrag för personalförstärkningar med 850 miljoner kronor 2025. Jag instämmer därför inte i det Niels Paarup-Petersen anför om minskade statliga bidrag till skolan.

Genom bland annat dessa utredningar och budgetsatsningar har regeringen tagit stora steg på vägen mot att återupprätta en stark kunskapskola. Jag ser fram emot de betänkanden som kommer att presenteras och det fortsatta arbetet.

Då Niels Paarup-Petersen (C), som framställt en av interpellationerna, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav tredje vice talmannen att Anders Ådahl (C) i stället fick delta i interpellationsdebatten.

Anf. 57 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Jag ställde två väldigt konkreta och enkla frågor till regeringen och statsrådet: Hur ser statsrådet och regeringen på betyget F? Avser regeringen att avskaffa betyget F?

Fru talman! Tyvärr nämner inte ens statsrådet betyget F i svaret på min fråga. Jag ställde dock frågan utifrån att den är väldigt avgörande för många framtid, inte minst för de 16 procent av en elevkull som varje år stängs ute från att läsa vidare på ett nationellt program på gymnasiet på grund av just betyget F – ungefär 18 000 elever varje år.

Det är också en avgörande fråga för vårt samhälle. En gymnasieexamen är, precis som utbildningsministern sa här för en liten stund sedan, helt avgörande, närmast ett krav, på dagens arbetsmarknad. De som inte har en gymnasieexamen har mycket högre risk för arbetslöshet, psykisk ohälsa och till och med kriminalitet.

Betyget F verkar dessutom bidra till att elever med behov av stöd får det allt senare, fastän ett argument för att införa betyget F faktiskt var det rakt motsatta. Men i dag vet vi att elever ofta inte får det stöd de behöver och att stödet sätts in allt senare. Vi vet också att i Sverige sätts stödet in senare än i andra länder.

Trots alla dessa negativa effekter av betyget F inledde regeringen mandatperioden med att förbjuda en pågående utredning om att föreslå att F skulle tas bort som spärrgräns till gymnasiet. För någon vecka sedan skrev dock skolministern och utbildningsministern en debattartikel i Svenska Dagbladet, där de sa: ”Sverige är det land i EU som underkänner flest elever i grundskolan, trots att Sverige inte har en större andel lågpresterande

elever enligt de internationella kunskapsmätningarna. Det är naturligtvis helt orimligt.”

Det var ett välkommet uppvaknande. Men tydligen var detta inte regeringens politik, och artikelförfattarnas titlar under debattartikeln ändrades snabbt från statsråd till liberaler.

Därför ville jag med min interpellation få klarhet i vad regeringen egentligen tycker. Tyvärr fick jag inte svar på mina väldigt enkelt formulerade frågor, så jag ska försöka få lite större klarhet genom att formulera mig lite annorlunda och kanske göra det lättare för statsrådet att svara.

Avser statsrådet Lotta Edholm att hålla fast vid den politik som liberalen Lotta Edholm anser är ”helt orimlig”? Det vill säga, kommer regeringen att hålla fast vid en politik som gör att Sverige underkänner klart flest elever i grundskolan i hela EU, trots att Sverige inte har en större andel lågpresterande elever än de andra EU-länderna? Eller kan vi se fram emot en förändring av en politik som enligt liberalen Lotta Edholm är ”helt orimlig”?

Anf. 58 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att poängtera att detta, som Åsa Westlund sa, berör 18 000 barn. I år handlar det om 16 ½ procent av avgångseleverna i årskurs 9. Dessa personer ska vi inte reducera till en siffra eller statistisk uppgift som vi bara slänger oss med. Jag vill poängtera att detta rör unga människors livsöden och möjligheter att leva ett gott liv, få en utbildning som leder till arbete, utvecklas som personer och förverkliga sig själva och sina drömmar. Det är det 18 000 elever berövas i övergången mellan grundskola och gymnasieskola. Det handlar om 18 000 sexton-åringar.

När Lotta Edholm säger att detta är allvarliga utmaningar håller jag definitivt med. Men när Lotta Edholm säger att hon har arbetat med dem sedan dag ett uppstår frågan hur det kan komma sig att de gäller en större andel av den avgående elevkullen nu, när halva mandatperioden har gått, än när Lotta Edholm tillträdde.

Jag går över till lite mer specifika frågor. Niels Paarup-Petersen ställde en fråga om resurser. Lotta Edholm värjer sig lite grann mot beskrivningen av sjunkande resurser. Det är inte så länge sedan Lotta Edholm blev tvungen att medge att regeringens och hennes beskrivningar av resurstillskotten till skolan inte var annat än skönmålningar. Det reala värdet av det regeringen gav var nämligen mindre än det hade varit året innan. Lotta Edholms trovärdighet kring begreppen ”historiska satsningar” och ”den största på 20 år” är faktiskt noll. Den är lika stor som ökningen av generella statsbidrag till kommunerna i regeringens budgetförslag för 2025, det vill säga noll.

Regeringen antar att det 2025 kommer att krävas 3,43 procents ökning av anslagen för att det reala värdet ska bibehållas. Det kallas pris- och löneomräkning. Man förväntar sig att priser och löner kommer att stiga med 3,43 procent 2025.

På utgiftsområdet vi debatterar i dag råkar regeringens tillskott vara ganska exakt 3,43 procent. Det vill säga att de pengar som man sätter av för utbildning och universitetsforskning kommer att räcka till ungefär lika mycket 2025 som de gjorde 2024, om man beaktar inflationen.

Med detta skulle jag vilja ställa frågan till Lotta Edholm om hon har gjort någon analys av vilken roll de minskade resurser som skolan fått från regeringen de senaste åren har spelat för den ökande andelen underkända elever.
(Applåder)

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 59 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Vi i Centerpartiet inledde för ungefär 1 ½ år sedan ett större renoveringsarbete av vår skolpolitik. Vi utsåg snabbt skolan till ett av våra allra mest centrala politikområden. Vi såg att svensk skola hade stora problem. Vi såg en friskolesektor som tappat greppet om sig själv. Vi såg en massa andra saker också. Det som debatteras här i dag, utslagningen i svensk skola, är någonting vi tidigt noterade. I vissa stycken vill jag skicka några berömmande ord till skolministern, som i fråga efter fråga verkar ha sneplat på Centerpartiet, även om man kanske ligger nio månader efter.

Det sker saker på departementet som vi ser som positiva. Ett antal utredningar går åt rätt håll. Vad gäller det som diskuteras i dag är det däremot mycket oklart var regeringen befinner sig. Jag vill gärna läsa upp en rad ur interpellationen till statsrådet Lotta Edholm, som fångar var Centerpartiet befinner sig: ”Vi behöver en skola för både de som sitter längst bak i klassrummet och de som sitter längst fram – en skola som helt enkelt ger varje elev chansen att lyckas.”

Vi behöver en skola för dem som bor längst ut på landsbygden likaväl som för dem som bor i stadskärnan. Vi behöver en skola för dem som bor i förorten precis som för dem som bor i ett välbärgat område. Vi behöver en likvärdig skola.

Hur ser situationen ut just nu? Jo, de senaste siffrorna visar att 19 900 elever lämnade nionde klass i våras utan behörighet att söka vidare till gymnasiet. Det är siffror från Skolverket. Bortsett från åren efter flyktingkrisen har utslagningen aldrig varit så stor.

Utslagningen i svensk skola är världsunik – eller världsunken, om man så vill. I inget annat land slås lika många elever ut som i Sverige. Trots det presterar Sveriges elever relativt väl internationellt sett.

Självklart finns det väldigt mycket vi kan göra för att stärka elevernas kunskaper. I sammanhanget handlar det bland annat om satsningar på evidens, lärarutbildning och mindre klasser. Men det är också uppenbart att det världsunika – eller världsunkna – betygssystemet i Sverige bidrar till att tiotusentals barn och unga slås ut i onödan varje år. Konsekvenserna har visat sig ödesdigra för samhället och kanske allra mest för den enskilda individen. Precis som Linus Sköld sa handlar det om personer, enskilda barn och unga, som hindras att gå vidare till gymnasiet. Vi har ett betygssystem som stänger ute dem.

Vad vill regeringen här egentligen, på både kort och lång sikt? Hur ska vi få bort utslagningen på kort sikt? Ska vi tänka att det är varje ung elevs eget fel och att man får skylla sig själv om man sitter där med underkända betyg, eller har samhället genom regeringen ett omedelbart ansvar att rätta till situationen?

Anf. 60 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt gå upp i den här debatten, men jag kunde inte låta bli när jag hörde företrädare för framför allt Socialdemokraterna. Linus Sköld sa att elever som inte klarar av att ta sig vidare från grundskolan till gymnasiet berövas möjligheter. Jag tror att vi måste nyansera det.

Det är naturligtvis en tråkig situation, och ingen i den här kammaren tycker nog att det är bra att många elever inte klarar grundskolans krav och inte kan ta sig vidare. Men att säga att de berövas någonting tycker jag är att antyda att felet är någon annans än den enskilde elevens. Det är inte så att man berövas någonting.

Det finns massor av möjligheter för den som får betyget F i ett behörighetsgivande ämne att rätta till detta. Vi har introduktionsprogram på gymnasieskolorna som man kan gå.

Det är också väldigt många som är ganska nära ett högre betyg i något ämne och där det krävs ganska små insatser för att få dem över puckeln.

Det finns också de som är långt ifrån. Den gruppen är inte precis homogen – tvärtom. Det finns de som knappt pratar svenska och inte kan tillgodogöra sig utbildningen på grund av att det ansetts viktigare att satsa på modersmålsundervisning eller att man inte tagit ansvar för massinvandringspolitiken man fört. Det finns också de som saknar förmåga att tillgodogöra sig studier. Det vågar man inte heller prata om. Man springer och gömmer sig bakom en buske och pratar om någonting annat. Det finns de som inte går till skolan. Det handlar om frånvaro och skolk som man måste ta tag i. Det finns en mängd problem, men att säga att elever berövas möjligheter tycker jag är en ganska dålig beskrivning av vad det egentligen handlar om.

Elever presterar ändå bra internationellt sett, säger Anders Ådahl. Det är rätt. Framför allt ligger de elever som har svensk bakgrund väldigt bra till internationellt sett, trots allt. Men när vi blandar in den andra gruppen, den som inte har svensk bakgrund, ser vi problemen. Detta antyder att de stora problemen i svensk skola inte handlar om att man har behörighetskrav utan om att man inte gör rätt insatser i rätt tid, ser till att stärka svenska språket och ser till att eleverna kan tillgodogöra sig utbildningen.

Är det då rätt att ha skarpa gränser? Det vi också ska komma ihåg är att det inte är så att den som vill in på ett yrkesprogram måste ha godkänt betyg i alla ämnen. Det är i stället så att vi har de tre ämnena svenska, engelska och matte, och sedan ytterligare fem ämnen, som man måste ha godkänt betyg i. Om man sedan kommer in eller inte hänger såklart på hur söktrycket ser ut; det kommer det att göra oavsett om vi har ett meritvärdessystem eller inte. Det är alltså inte så att det krävs godkänt betyg i exakt alla ämnen.

Jag tycker att det här visar en brist på förståelse för vad det är som väntar de här eleverna senare. Socialdemokraterna har ju gått i bräsch för att alla yrkesprogram ska ha en teoretisk profil också, det vill säga att eleverna ska läsa teoretiska ämnen. Men helt plötsligt ser man inte att eleverna måste ha rätt förkunskaper med sig för att kunna klara dessa teoretiska kurser. Det blir ett konstigt resonemang i slutändan.

Anf. 61 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag har fått en rad olika frågor. En fråga var om jag inte är otålig, eller någonting i den stilen. Det är jag verkligen! Svensk skola har en rad olika problem som måste åtgärdas, men det är också så att de måste åtgärdas inom de lagar som finns i Sverige. Lagarna säger att vi måste tillsätta utredningar, remittera dem och komma fram med lagrådsremisser och så småningom komma med propositioner.

Det jag försökte göra i det skriftliga interpellationssvaret var att beskriva att alla de här frågorna hänger ihop. Det är till exempel så att mängder av elever i dag har väldigt svårt, även om de anstränger sig mycket, att faktiskt uppnå godkänd nivå – inte på grund av betygssystemet utan på grund av de kursplaner och läroplaner som finns och som ställer väldigt höga krav på förmåga att analysera, diskutera och så vidare. Vi har alldeles för lite fokus på faktakunskaper och inte minst på färdigheter, det vill säga att kunna läsa, skriva och räkna.

Till detta kommer naturligtvis också att vi, precis som någon interpellant sa, sätter in särskilt stöd väldigt sent i Sverige jämfört med i många andra länder. Det måste vi också åtgärda. Vi håller nu på och arbetar med en tioårig grundskola, och vi har inte minst en utredning som sitter och tittar på hur hela betygssystemet ska förändras. Den utredningen är inte klar än, och det är därför jag inte kan svara Åsa Westlund med ett rakt ja eller nej eller exakt hur det kommer att bli. Utredningen är nämligen inte ens presenterad.

Det är dock självfallet så att regeringen tillsatte utredningen just för att vi ser alla de problem som faktiskt finns, inte minst när det gäller betygsinflation. Jag ska inte säga hur det var i år, men åtminstone för ett par år sedan fick 40 procent av eleverna i årskurs 9 ett högre betyg i matematik än vad de hade presterat på ett nationellt prov ett par månader tidigare. Det är naturligtvis helt orimligt. Vi måste ha ett betygssystem som faktiskt speglar elevernas kunskaper, och det är det de här direktiven handlar om.

Jag tror alltså att man gör det alldeles för lätt för sig om man tror att det här bara handlar om betyget F. Det handlar om så många förändringar som krävs i svensk skola för att vi ska kunna se till att elever som är i behov av särskilt stöd faktiskt får det – och får det tidigt.

I dag är det 20–25 procent av eleverna som inte kan läsa ordentligt. Om man inte lär sig läsa på lågstadiet och sedan kommer upp i mellanstadiet och upptäcker att det ställs större och större krav på att kunna läsa för att tillgodogöra sig utbildningen är det klart att det är en fruktansvärd upplevelse, och det måste vi göra någonting åt. Men då krävs en lång rad förändringar av hela skolpolitiken, skulle jag säga.

(Applåder)

Anf. 62 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! I det socialdemokratiska budgetförslag som nu ligger på riksdagens bord föreslår vi att svensk skola ska ställa mycket tydligare krav på huvudmännen att sätta in stöd i tid. Det ska faktiskt inte vara accepterat att göra en kartläggning – vilket är bra att man gör –, upptäcka att elever behöver stöd och sedan inte ge det. Det är klart att stödet måste ges.

Vi socialdemokrater avsätter också rejält med pengar för att det här ska kunna hända. Vi lägger 3 ½ miljard mer än Lotta Edholms regering på

skolan just för att man ska kunna sätta in riktade insatser i tidig ålder. Med vårt budgetförslag finansierar vi en extra pedagog i varje klass i årskurs 1. Det skulle göra stor skillnad för möjligheten för elever där ute att få stöd i rätt tid och faktiskt lära sig de grunder som Lotta Edholm själv påpekar är av största betydelse.

Det finns många andra saker som också är viktiga i svensk skola. Lotta Edholm var inne på kursplaner och läroplaner, och jag har sagt tidigare att jag tror att regeringen håller på att göra ett bra jobb på det här området. Riktigt hur bra vet vi inte, för vi har inte sett utredningens resultat än. Vi får se. Men det är definitivt så att de läroplaner som Lotta Edholms företrädare Jan Björklund beslutade om inte höll måttet. Den socialdemokratiska regeringen tog tillsammans med Liberalerna steg för att rätta till det redan för några år sedan, och nu går regeringen vidare med det. Allt det där är bra.

Det finns otaliga frågor som man kan prata om på skolområdet, men min interpellation handlade just om betyget F eftersom det är en fråga som regeringsföreträdarna själva är ute och pratar om. Den är av avgörande betydelse. Regeringen har också, vill jag påminna om, vidtagit åtgärder när det gäller betyget F. Man har förbjudit en utredning att föreslå förändringar.

Vi ser det största partiet i regeringsunderlaget vara med i debatten här i dag. Vi vet också att det finns ett parti – Liberalerna – som skriver: ”Sverige är det land i EU som underkänner flest elever i grundskolan, trots att Sverige inte har en större andel lågpresterande elever enligt de internationella kunskapsmätningarna. Det är naturligtvis helt orimligt.”

Det är orimligt, och därför är det helt orimligt att Liberalerna sitter fast i en regeringskoalition som uppenbarligen vill bevara den här problematiken. Det största partiet i regeringsunderlaget kan inte ens låta bli att gå hit och debattera frågan. Trots att regeringen inte ens svarar på frågor om betyget F känner man ett behov av att markera. Det är klart att det är en helt orimlig position som Liberalerna har – eller som regeringen har och som Lotta Edholm riskerar att sitta fast i.

Om Liberalerna menar allvar med att det här är helt orimligt finns det andra regeringsalternativ som är bättre för svensk skola, för svensk arbetsmarknad och för de många elever som före betygsreformen där betyget F infördes faktiskt både kom in och gick klart gymnasiet. Den andelen minskade när betyget F infördes. Det innebär att det faktiskt bara är betyget som slog ut de här eleverna. Sedan gäller det inte alla 18 000, men en del av dem slogs ut bara på grund av betyget. Det vore väldigt enkelt att ändra på.

(Applåder)

Anf. 63 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Till att börja med måste man tillstå att ett system som konsekvent slår ut lite drygt 15 procent av eleverna är ett systemfel och inte något som Patrick Reslow kan lägga på den enskilda individen. Men det är ju det han gör. Han rycker ut till systemets försvar och säger att vi ska ha kvar detta system. Han säger att det är individerna som finns i systemet som gör fel – de är otillräckliga eller kommer från fel land.

Det är individerna som det är fel på i Patrick Reslows värld – inte systemet. I min värld är det tvärtom.

Jag börjar från början när det gäller betyget F, eller rättare sagt från Tidöavtalet. I Tidöavtalet stipulerade gänget bakom avtalet att betygssystemet även fortsättningsvis skulle ha en gräns mellan godkänt och icke godkänt resultat.

Den 21 november 2022, alltså alldeles efter att Tidöavtalet tecknades, sa Lotta Edholm till tidningen Läraren att hon aldrig skulle medverka till att F-betyget tas bort. Vi gör sedan ett klipp till den 19 september 2024, då Dagens Nyheter braskade med rubriken ”Skolministern beredd att slopa F-betyget”.

Det gick ytterligare några dagar. Den 22 september, det vill säga tre dagar senare, skrev Lotta Edholm tillsammans med Johan Pehrson under en debattartikel i Svenska Dagbladet. ”Vi ska inte ha ett betygssystem som leder till att en stor andel elever stängs ute från gymnasieutbildning”, stod det där. Den debattartikeln undertecknade hon dock inte som skolminister, och Johan Pehrson undertecknade den inte som utbildningsminister. Då var de i stället plötsligt medlem i Liberalernas partistyrelse respektive partiledare.

Detta har gett upphov till ett antal frågor. Lotta Edholm har fått skriftliga frågor, som hon svarat på, både den 4 september – innan hon gjorde positionsförflyttningen – och den 25 september, alltså efter att hon gjorde positionsförflyttningen. Hon har lämnat i princip samma svar utan att svara på frågan. Inför denna interpellationsdebatt fick hon, av Åsa Westlund, samma fråga en gång till, men hon har fortfarande inte svarat på den.

Vilken är regeringens ståndpunkt när det gäller det underkända betygssteget? Jag tänkte att Lotta Edholm skulle få tillfälle att utveckla det, men så slog det mig att Patrick Reslow är här i kammaren för att hålla medlemmen i Liberalernas partistyrelse i schack. Patrick Reslow är här för att hålla henne i örat så att hon inte säger det hon har sagt i Svenska Dagbladet, det vill säga att betyget F borde avskaffas. Det är ju därför han är här. Det är också därför han tar replik på mig och rycker ut till systemets försvar.

Frågan kanske ska riktas till Patrick Reslow i stället. Vad är regeringens ståndpunkt när det gäller det underkända betygssteget? Kan både Patrick Reslow och Lotta Edholm vara snälla och redogöra för detta?

(Applåder)

(forts.)

Prot. 2024/25:20

22 oktober

Svar på

interpellationer

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

Anf. 64 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! När vi i Centerpartiet ser ut över skollandskapet och funderar över varför så många elever som 19 900, en förfärlig siffra, slås ut i svensk skola och inte kan ta sig vidare till gymnasiet ser vi två orsaker. Den ena är ett betygssystem som inte är modernt och som på ett ganska omänskligt sätt exkluderar människor från att ta sig vidare. Den andra är resurserna till svensk skola. Det pågår just nu en nedläggnings- och uppsägningsvåg som förvärrar den stora utslagningen, och även om regeringen satsar ett antal miljarder på skolan ställs också ökade krav på skolan. Samtidigt som det satsas 2,9 miljarder ställs riktade krav på exempelvis skolbibliotek, vilket åter upp dessa miljarder direkt. Centerpartiet påstår därför att regeringens politik urholkar kommunernas möjlighet att bedriva kvalitetsarbete i skolan och möjligheterna att skydda elever från utslagning.

I dag är svensk skola helt enkelt inte en skola för alla. För elever som kommer från studievana hem finns det möjlighet att få hjälp med läxorna hemma. Kanske har man ett syskon som kan hjälpa en. Men för de elever som kommer från studieovana hem och går på resurssvaga skolor är situationen mer ansträngd. Vad tänker skolministern om detta? Och hur ser regeringens politik ut när det gäller betyget F med tanke på att Liberalerna den 22 september gick ut i svensk dagspress och meddelade att de kanske inte tror på dagens betygssystem längre?

Det som nu händer i riksdagens kammare är att Sverigedemokraterna har sänt hit Patrick Reslow som ett slags vakthund för att bevaka och studera hur skolministern svarar på interpellationerna. Jag blir därför uppriktigt osäker på vem jag ska rikta min fråga till. Men jag prövar att rikta den till Patrick Reslow i stället, så får vi se om det går att få ett svar där. Hur ser Sverigedemokraterna på betyget F? Ska vi behålla det i svensk skola, eller ska vi som Liberalernas partiledare och Liberalernas skolminister föreslog i en debattartikel ta bort det från svensk skola och reformera betygssystemet så att vi inte får någon utslagning?

Anf. 65 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Detta är viktiga frågor. Det handlar om elever som möts av myndighetsutövning och där 18 000 elever stannar i processen. Hos en del av dem brister det som jag sa i den egna insatsen medan andra är nära. Det finns många insatser, och ministern har tydligt redogjort för vilka insatser som görs och som föreslås av regeringsunderlaget.

När jag intresserar mig för dessa frågor här i kammaren och går upp i debatten som representant för det stora partiet Sverigedemokraterna får jag höra att jag är vakthund, tar någon i örat och markerar. Är det verkligen oppositionens sätt att driva seriös skolpolitik? Skulle vi anse att det inte är fel på systemet utan på individerna? Nej, det finns ett genuint intresse från samtliga Tidöpartier att hantera detta.

Linus Sköld säger att jag tar ministern i örat. Jag vet inte vad han har för erfarenhet av samarbete, men det är trist om det är den attityd som råder inom socialdemokratien när Socialdemokraterna styr. I Tidöpartierna har vi respekt för varandra, givande samtal och högt i tak, och vi levererar. Det tycker jag är bra, och det tänker vi fortsätta med.

Anf. 66 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag har flera gånger försökt att förklara vad som sker i betygsfrågan. Vi har tillsatt en utredning om betygssystemet, men den utredningen är inte klar. Utredaren har dock berättat var ungefär han kommer att landa i denna fråga, och jag tycker att det verkar vara ett väldigt intressant förslag. Det innebär att inte bara betyget F avskaffas utan även betygen A–E. Det kommer att stoppa betygsinflationen, som var ett av de viktigaste skälen till att utredningen tillsattes. Gränsen för godkänt kommer att bli mjukare än i dag, men likafullt kommer en del elevers kunskaper inte att vara tillräckliga för att de ska kunna läsa vidare på alla gymnasieskolans program.

Det är dock viktigt att slå fast att det inte räcker att förändra betygssystemet. Det finns många systemfel i svensk skola, och det kanske allvarligaste är att små barn inte lär sig läsa tillräckligt tidigt. De lär sig inte att avkoda på ett sådant sätt att de så småningom får upp en hastighet i sin läsning som gör att de kan tillägna sig kunskaper också i andra ämnen. Detta måste vi göra något åt. Därför pågår en läroplansutredning. Det pågår också en lärarutbildningsutredning, som snart ska leverera förslag på hur man ska förstärka lärarutbildningen på detta område. Det pågår även en utredning som bland annat handlar om hur man ska se till att elever får särskilt stöd när de behöver det och inte så sent som de får det i dag. Ytterligare en utredning tittar på hur elever som behöver mer tid i skolan ska få rätt till det. Alla de olika reformförslagen i de olika utredningarna hänger ihop, och betygssystemet är en viktig pusselbit i detta.

(Applåder)

Anf. 67 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Det finns givetvis många frågor att diskutera på skolområdet och mycket som behöver förbättras. Syftet med min interpellation var att få klarhet i vad regeringen egentligen tycker om betyget F. Eftersom man uttalade sig om detta i medierna hade det varit intressant att här i riksdagens kammare få höra vad det är som gäller. Det har vi inte fått, och vi kommer inte att få det.

Därför försökte jag ställa en lite lättare fråga. Liberalerna kallar det helt orimligt att Sverige i dag underkänner flest elever i hela EU trots att vi inte har en större elevgrupp som är lågpresterande. Vi underkänner helt enkelt väldigt många elever som i andra länder hade fått godkända betyg. Inte heller när det gäller detta helt orimliga system, som också Liberalerna kallar helt orimligt, får vi klara besked om huruvida det ska avskaffas eller inte.

Jag vill då bara påminna om att man inte måste samarbeta med partier som inte vill avskaffa helt orimlig politik. Man kan samarbeta med andra partier i Sveriges riksdag som vill ha en mer rimlig politik.

(Applåder)

Anf. 68 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Till att börja med vill jag vända mig till Patrick Reslow apropå mitt påstående att han är här för att övervaka debatten så att avsteg från det som är överenskommet i Tidöavtalet inte görs. Vi har ju sett det förut, exempelvis i samband med interpellationer jag väckt om modersmålsundervisning, en fråga där jag vet att dessa två partier är oense. Det

har gällt folkbildning, det har gällt angiverilagstiftning och det gäller nu tydligen även betyget F. Detta är frågor där Patrick Reslow tycker att det finns anledning att vara i kammaren för att kolla att ministern inte över-skrider det man har kommit överens om i Tidöavtalet.

Ministern säger att det finns många systemfel i svensk skola. Hon pratar så mångordigt om dem att det enda hon hinner säga om betygssystemet är att det är en viktig pusselbit i detta.

Frågan har ställts till ministern förut. Först ställdes den av Sveriges Lärare. Då svarade hon att hon aldrig kommer att medverka till att F-betyget tas bort. Sedan ställdes den av DN. Då sa hon att hon var beredd att slopa F-betyget. Sedan har den ställts av Tomas Eneroth, och i sitt svar den 4 september undvek hon att svara på frågan. Sedan har den ställts av Camilla Hansén, och i sitt svar den 25 september undvek hon att svara på frågan. Nu har den ställts av Åsa Westlund och flera i denna debatt deltagande ledamöter, och hon undviker återigen att svara på frågan.

Frågan är: Vilken inställning har regeringen till det underkända betygsteget? Ska det finnas ett underkänt betygsssteg i det framtida betygssystemet eller inte? Frågan är mycket enkel. Jag håller med om att det finns många systemfel; dem kan vi ägna andra debatter åt. I dag är det frågan om betyget F vi ställer. Ge ett svar i ditt avslutande inlägg, snälla Lotta Edholm!

(Applåder)

Anf. 69 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Det råder många gånger en missuppfattning om att ställa krav i skolan där man tror att detta måste vara en del av betygssystemet: Man måste ha ett betygssystem med utslagningsfunktion, för då har man ställt krav. Lärarnas verklighet är att de möter eleverna varje dag. De kan ställa stora krav i klassrummet och ha uppföljningssamtal. De känner sina elever alldeles utmärkt. Låt oss alltså inte blanda ihop diskussionen om krav med diskussionen om betyg, för det är helt olika saker.

Det Centerpartiet efterlyser i den här debatten är ett svar på vad regeringen gör åt den utslagning som sker i skolan. Vi har sett att bortåt 20 000 elever inte har möjlighet att läsa vidare på gymnasiet. Den verklighet de hänvisas till är många gånger parallellsamhällets verklighet, där gäng tidigt kan fånga upp individer som har det svårt i skolan, som får sina F och som inte kan gå vidare i samhällets ordinarie strukturer.

Det är det som gör att vi i Centerpartiet är så förfärligt oroliga. Vi göder en ungdomskriminalitet som blir en vuxenkriminalitet som blir skjutningar och elände. Om vi ska jobba förebyggande borde vi rikta enorm uppmärksamhet åt den utslagning som sker i skolan.

Min fråga är alltså: Vad gör regeringen åt utslagningen i svensk skola? (Applåder)

Anf. 70 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag har försökt förklara regeringens hållning när det gäller betygssystemet, och jag kan göra det igen: Vi har tillsatt en utredning, utredningsförslagen kommer i februari och jag väntar verkligen med spänning på att få se vad utredaren föreslår.

Jag kommer dock naturligtvis inte att föreslå att F-betyget bara tas bort hur som helst. Vi behöver få ett helt nytt betygssystem på plats som till

exempel gör någonting åt betygsinflationen. Det är otroligt viktigt, eftersom det är en rättssäkerhetsfråga att man får betyg utifrån de kunskaper man faktiskt har.

Låt oss alltså invänta denna jätteviktiga utredning. Det är ändå bara några månader kvar. Sedan får vi se vad som föreslås.

När man pratar om utslagningen i svensk skola är det också viktigt att påpeka att det inte är enbart betygssystemets fel. Det finns en rad andra systemfel, som jag har pekat på, och det finns också åtgärder på både lång och kort sikt.

På lång sikt har jag beskrivit de utredningar som nu kommer att läggas fram som ett pärlband inom de kommande månaderna. På kort sikt handlar det till exempel om att satsa på skolsociala team och på akutskolor för elever som beter sig på ett sådant sätt att de skapar sådana problem i klassrummen att barn inte kan koncentrera sig. Svensk skola är stökigare än skolorna i väldigt många andra länder.

Men det handlar som sagt också om läsning. Därför blir jag lite bekymrad när Anders Ådahl säger att skolbiblioteken åter upp resurserna. Jag tror att det är precis tvärtom. Att satsa på riktiga läroböcker, att satsa på skönlitteratur och att satsa på skolbibliotek kommer att stärka läsningen, och därmed kommer det också att gynna väldigt många barn som i dag har stora problem.

(Applåder)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

§ 14 Svar på interpellation 2024/25:92 om åtgärder för att stoppa HVB-hem som drivs av kriminella

Anf. 71 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Gustaf Lantz har frågat mig vad jag och regeringen avser att göra för att säkerställa att inga barn och unga placeras i HVB-hem som drivs av kriminella.

Att oseriösa eller kriminella aktörer bedriver verksamhet med offentlig finansiering är helt oacceptabelt. Det innebär att välfärdens resurser missbrukas, men framför allt riskerar barn och unga att inte få den vård och omsorg de är i behov av och har rätt till. Det innebär också att dessa barn och unga riskerar att dras in i kriminalitet eller på annat sätt fara illa. Barn och unga i samhällets vård ska alltid ha rätt att känna sig trygga.

Därför agerar regeringen nu kraftfullt på flera fronter.

Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, har genom sitt tillstånds- och tillsynsuppdrag en viktig roll i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer. Regeringen gav i början av året Ivo i uppdrag att stärka och utveckla sitt arbete med att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet och förekomsten av oseriösa aktörer inom omsorgen.

Regeringen har dessutom nyligen gett 6 miljoner kronor till Ivo för ett uppdrag att ytterligare stärka tillsynen av stödboenden och hem för vård eller boende, HVB, som tar emot barn och unga. Det ska bland annat göras genom att effektivisera samarbetet med Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

I uppdraget ingår också att redovisa en ordning för hur Ivos ägar- och ledningsprövning kan utökas och genomföras regelbundet i myndighetens tillsyn av dessa verksamheter samt att genomföra sådan tillsyn under 2025. För dessa uppdrag och andra åtgärder i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer har Ivo under 2024 fått en förstärkning om 30 miljoner kronor.

Nyligen samlade vi också Ivo, Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten för att slå fast vilka konkreta åtgärder som behöver vidtas i närtid och säkerställa att myndigheterna samverkar effektivt för att förhindra att kriminella bedriver eller infiltrerar HVB. Jag och regeringen följer frågan noga.

För att säkerställa att inga barn och unga placeras i HVB som drivs av kriminella har också kommunerna en viktig roll. Kommunerna har en skyldighet att dels noga följa vården av de barn och unga som vårdas i bland annat HVB, dels följa upp verksamhet som genom avtal lämnats över till en privat utförare.

En viktig del av regeringens arbete med den här frågan är att förbättra möjligheterna för centrala aktörer att utbyta relevant information. Det pågår för närvarande arbete med flera initiativ till förändringar i lagstiftningen i denna fråga. Regeringen har exempelvis nyligen tagit emot betänkandet *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter* (SOU 2024:63). Där föreslås en ny generell sekretessbrytande bestämmelse som ska göra det möjligt för myndigheter och kommuner att under vissa förutsättningar dela sekretessbelagda uppgifter om enskilda med varandra, bland annat om det behövs för att motverka brottslig verksamhet.

Regeringen har också, i lagrådsremissen *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen*, lagt fram förslag om att bland annat kommuner, regioner och ett stort antal statliga myndigheter ska bli skyldiga att lämna information till brottsbekämpningen.

Den brottslighet som Gustaf Lantz beskriver måste bekämpas med samhällets samlade förmåga. Alla som kan ha en roll i arbetet måste ta ansvar och bidra. Jag är mån om att göra allt som står i min makt för att barn och unga i samhällets vård ska känna sig trygga och få en god vård.

Anf. 72 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Tack för svaret, statsrådet! Min fråga ställdes mot bakgrund av de 18 HVB-hem som polisen granskat och där man i samtliga fall hittat kopplingar till den organiserade brottsligheten.

Den 27 augusti gick socialtjänstministern ut i radio med budskapet att de HVB-hem som polisen pekat ut omedelbart skulle stängas av Ivo. I min värld har omedelbart redan inträffat räknat från den 27 augusti. Jag skulle vilja veta om dessa 18 HVB-hem är stängda, som socialtjänstministern utlovat.

Fru talman! Enligt polisen finns det kriminella nätverkskopplingar till ägare, föreståndare och personal på HVB-hemmen. Med andra ord skickar Sverige de mest utsatta barnen till den organiserade brottsligheten. Det är barn och unga som behöver stöd och hjälp och som redan hamnat väldigt snett i livet. Vi vet också att den organiserade brottsligheten letar bland placerade barn för att kunna lägga ut morduppdrag. Detta måste få ett stopp.

Fru talman! En plats på ett HVB-hem kan utan problem kosta 10 000 kronor per dygn. Det är 10 000 kronor per dag per barn rakt ned i den

organiserade brottslighetens fickor. Inget har varit mer generöst mot den organiserade brottsligheten än den naiva privatiseringen av vår gemensamma välfärd.

Fru talman! Varje dag går hårt arbetande svenskar till sina jobb och får se en del av sin lön gå in i den organiserade brottsligheten via skattsedeln. Det är illa nog att kriminella köper Audi och Gucci för pengar som skulle ha gått till vård av barn. Ännu värre är det när de investerar pengarna i vapen och droger. Det gör de nämligen. När skattekonor växlas till bitcoin finansierar vi vår egen otrygghet. Detta måste stoppas.

Har statsrådet några besked att ge huruvida dessa 18 kriminella HVB-hem stängts, som utlovat? Vet socialtjänstministern ens vilka dessa hem är? Och avslutningsvis: Känner hon sig själv trygg? Och känner hon att hon har kontroll över situationen?

Anf. 73 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack, Gustaf Lantz, för en fråga som jag vet engagerar oss båda mycket och som gör oss båda väldigt upprörda! Jag vet att ledamoten, precis som jag, värnar starkt om barns trygghet och säkerhet och att kunna ge barn och unga förutsättningar att få en ljus framtid.

Att barn och unga som redan befinner sig i en väldigt utsatt situation placeras rakt i händerna på kriminella aktörer är fullständigt oacceptabelt och något som man måste agera mot. Mitt och regeringens budskap är det samma som jag lämnade vid det datumet: De här hemmen måste stängas. Och det ska ske så fort det bara går.

Ledamoten är väldigt väl bekant med att möjligheten att stänga de hemmen direkt inte ligger i regeringens verktyglåda. Det sker genom de myndigheter som har möjlighet till det. I det här fallet är det Ivo. Regeringen har där arbetat intensivt med flera olika verktyg. Vi har gett sammanlagt 30 miljoner i resurser och gjorde för bara några veckor sedan en särskild satsning på 6 miljoner på ett uppdrag riktat särskilt till just granskningen av HVB. Man har också ett skärpt uppdrag att arbeta tillsammans med Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Jag tror att ledamoten också är bekant med att Ivo för några år sedan då Socialdemokraterna styrde landet identifierade en rad brister där de behövde mycket skarpare verktyg och där de inte satt med en verktyglåda som gjorde att de kunde agera så kraftfullt som de själva önskade. Den listan skickades över till den socialdemokratiska regeringen. Hör och häpna – det hände nästan ingenting med den listan under den tidigare mandatperioden.

När den nuvarande regeringen tillträdde började vi direkt arbeta med de förslag som finns där. Det innebär att det i dag finns tillgång till andra register och annan information än Ivo hade när den här mandatperioden började. Men fler förslag är på väg fram. De kommer också att vara betydelsefulla.

Det innebär att det finns ett stort arbete att göra på lagstiftningssidan. Alla 40 förslagen har inte bäring på välfärds kriminaliteten och på den här frågan, ska sägas. Men drygt 20 förslag på 40-punktslistan har den här regeringen identifierat som bärande i det här, och vi arbetar nu med att de ska komma på plats.

Det finns inte en dag då jag inte önskar att det här arbetet hade påbörjats betydligt tidigare, för då hade situationen för de mest utsatta barnen

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

och ungdomarna inte varit så allvarlig som den är. Men vi har fullt fokus riktat mot framtiden och att det här ska åtgärdas.

Därför har vi lagt ett skärpt uppdrag och betydande resurser till Ivo men också sammanfört dessa myndigheter, som nu också på ett helt annat, verkstadsmässigt sätt kan agera för att stänga de här hemmen. Ett antal hem har stängts, och arbetet fortsätter.

Anf. 74 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Jag har utbildats till jurist vid Uppsala universitet, så jag vet mycket väl vad grundlagen säger om en ministers möjlighet att styra myndigheter direkt.

Därför blev jag också väldigt förvånad när jag på radion hörde det budskap som socialtjänstministern kom med. Det är väl bättre att hon säger att det blev lite förhastat och att hon gjorde fel i stället för att läxa upp mig om vad grundlagen säger. Ni som tittar på den här debatten kan ju själva kontrollera på Sveriges Radios hemsida. Där finns intervjun från den 27 augusti. Jag tycker att det är ett tråkigt inslag i svensk politik om man börjar argumentera som att man inte har sagt det man har sagt.

Med det sagt tror jag att statsrådet har tagit på sig favoritplagget en Tidöpolitiker kan bära: den socialdemokratiska offerkoftan. Att skylla på Socialdemokraterna för att man inte har gjort tillräckligt mycket börjar bli uttjat, och jag tror att väljarna är väldigt trötta på den offermentaliteten. Det är lite som att man skyller ett ostädat förråd på ett ex som har flyttat för över två år sedan. Det håller liksom inte längre.

Vi har en akut situation som förändras varje dag, ett tilltagande problem med kriminella aktörer som lägger händerna på de barn som har det absolut svårast i samhället. Det är regeringen som har befälet och sitter vid ratten nu, och det är dags att vi är överens om det.

Jag är också orolig för att regeringen har väldigt svårt att se att marknader kan misslyckas. Regeringen pratar ofta om individers ansvar. Bra så, men kan regeringen se att en bransch är så korrumpad att samhället måste återta kontrollen?

Det är bra med mer pengar till granskning, fler sammanträden med aktörer och kraftfulla ord på presskonferenser, men det räcker inte. Det har inte räckt, och det kommer inte att räcka.

Regeringen har gaspat åt Socialdemokraternas förslag att ta tillbaka de HVB-hem där kriminella ungdomar placeras till kommunerna. Men vad har man för egna idéer om en genomgripande uppstyrning av HVB-hemmen? Det är bråttom, och det är angeläget.

Lämna ideologin om hur vi ser på marknader i allmänhet och titta på HVB-marknaden specifikt! Här finns osunda drivkrafter och bristande kontroll. Vi måste se verkligheten som den är. HVB-hemmen behöver styras upp.

För mig är verkligheten viktigare än kartan. För mig är praktiken viktigare än teorin. För mig är människan viktigare än marknaden.

Tyvärr missar regeringen gång på gång öppna mål att göra det som socialtjänstministern har sagt och som jag instämmer i måste göras: att bekämpa den här typen av brottslighet med samhällets samlade förmåga.

Ta till exempel kravet att man ska ha en legitimerad revisor, en certifierad revisor, för företag med en omsättning upp till 3 miljoner kronor som högerregeringen avskaffade 2010. Regeringen Andersson ville återinföra

kravet. Utredningen var klar, men den här regeringen har lagt den i papperskorgen.

Det är väldigt provocerande att veta att i Málaga sitter gängtopparna och skrattar åt det svenska systemet, som ser till att deras fest blir betald. Girigheten, fifflet, fusket, brottsligheten och korruptionen fortgår.

Den organiserade brottsligheten använder HVB-hemmen som kassako och morduppdragsförmedling. Det kan vi politiker sätta stopp för, och socialtjänstministern är den som sitter med stoppknappen framför sig.

Anf. 75 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag har sagt det jag sa – att de här HVB-hemmen ska stoppas och stängas omedelbart. Jag står för detta även i dag, och jag tänker att ledamoten har samma budskap om han får frågan hur han reagerar på de här uppgifterna.

Jag reagerar lika starkt i dag som jag gjorde vid det tillfället. Det här ska stängas så fort det bara går. Att barn och unga finns i händerna på de här kriminella elementen är någonting som berör mig och upprör mig djupt. Därför är också mitt engagemang väldigt uppriktigt och min beslutsamhet att agera mot det här väldigt ärlig.

Hela den här verksamheten, att kriminella aktörer äter sig in i hela välfärdens kärna, är någonting som den här regeringen har förklarat krig mot. Jag ser fram emot att vi ska kunna fortsätta samarbeta i den här kammaren om de förslag som nu kommer att läggas fram när det gäller att bekämpa välfärds kriminaliteten.

När det gäller HVB-hemmen vet ledamoten likaväl som jag att frågan är komplex. För några veckor sedan stängdes två kommunala HVB-hem. Det visar ju att de kriminella aktörerna äter sig in i olika slags verksamheter, och jag tror att det är viktigt att vi nu kan föra en diskussion och en dialog med den seriositet som den här frågan förtjänar.

Det handlar om kvalitet – att de barn och unga som placeras i samhällsvård ska kunna känna sig trygga. De ska kunna känna sig säkra. De ska må bättre när de kommer ut ur samhällsvården än de gjorde när de placerades i den. Därför är det kvaliteten som måste vara det vägledande. Vi ska bekämpa dålig kvalitet, oavsett om den finns i kommunal eller annan verksamhet.

Kommuner har ju redan i dag en möjlighet att starta HVB-hem. Trots detta är det bara en fjärdedel av de HVB-hem som finns i Sverige som drivs av kommuner. Jag ser gärna att fler kommuner tar initiativ och startar en kvalitativ verksamhet.

Regeringen arbetar med den här utredningen också för att ge HVB-hemmens personal de befogenheter som man i dag saknar – och, vill jag säga, som man har saknat under lång tid. Det har funnits goda förutsättningar och möjligheter under åtta års innehav av regeringsmakten att säkerställa de här befogenheterna så att de redan är på plats. Det är bara att konstatera.

Jag konstaterar ett faktum: Vi tar ansvaret där det tidigare inte har gjorts. Det är inte att skylla ifrån sig. Det är att ta ett ansvar för att barn och unga har farit illa i det här landet i många år, inte de senaste två åren utan mycket längre tillbaka än så – troligtvis längre än bara de två mandatperioder vi har bakom oss.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

När jag träffar personal på HVB-hem är det befogenheterna de ständigt lyfter fram. Vi måste ge dem befogenheter att ta ifrån barnen och ungdomarna till exempel deras mobiltelefoner, där de har kontakter med oseriösa personer utanför, och vi måste kunna säkerställa att de kan behålla dem på HVB-hemmen. Det är delar av det vi utreder, och det kommer också att komma på plats.
(Applåder)

Anf. 76 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Jag noterar att jag inte har fått svar på mina frågor. De här 18 HVB-hemmen – är de i drift, eller är de stängda? Det har jag inte fått svar på.

Jag får dra slutsatsen att det system vi har i dag inte svarar upp mot det som statsrådet och jag så gärna vill – att de här hemmen ska kunna stängas omedelbart. Därför tycker jag att det är intressant att diskutera hur vi får ett system på plats som gör att när uppgifter som dessa kommer från polisen ska utgångspunkten vara att de ska stänga omedelbart. Bevisbördan ska inte ligga på samhället.

Jag håller med om att personalbrist på offentliga – kommunala – HVB-hem är något fruktansvärt. Att man hittat narkotika på HVB-hem är också fruktansvärt. Det är bra att dessa nu har fått stänga. Men två fel gör inte ett rätt. Det här är ett totalt marknadsmisslyckande. Situationen på hela marknaden är fruktansvärd. Då är det inte rätt att låta personer som driver HVB-hem ta vinsterna. I så fall har man ägare och styrelser som är i klorna på den organiserade brottsligheten.

Det var bra att polisen kunde ingripa så att Ivo kunde stänga HVB-hemmen, men vi måste ha högre krav och Ivo ha vassare tänder. Det ska inte krävas att man ertappar en narkotikacentral på själva HVB-boendet. Om detta är kravet för att Ivo ska kunna stänga det har vi mycket att göra.

Jag vill verkligen att socialtjänstministern ska lyckas med det här. Det vet jag att alla i Sverige vill, för det är så viktigt. Men då måste vi sluta skylla på när och var besluten togs. Nu gäller det att vi steppar upp tillsammans för Sverige och framför allt för barnen.

Anf. 77 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag har naturligtvis inte sett den här listan. Jag vet inte om riksdagsledamoten har sett den. Vad jag förstår är det en underrättelserapport från polisen, och den arbetar nu Ivo med på olika sätt tillsammans med bland andra polisen och Ekobrottsmyndigheten.

Av lätt insedda skäl förstår vi alla att all information som finns kopplad till en sådan rapport inte kan göras offentlig. Det skulle naturligtvis spela de kriminella aktörerna rakt i händerna. När samhället stänger hemmen vill vi ju att det ska ske för gott, inte att ett överklagande i domstol ska ge dem tillstånd tillbaka.

Därför är det viktigt att nu arbeta med alla de verktyg vi har här men också att säkerställa att fler och vassare verktyg kommer på plats. Det är tydligt att Ivo behöver göra en resa för att bli en skarpare tillsynsmyndighet. Därför har man också skickat en hemställan. Det gjordes både till den förra regeringen och till den nuvarande, och vi arbetar för fullt med att ta hand om de förslag som vi tycker är relevanta i sammanhanget.

Jag blir dock lite bekymrad när Gustaf Lantz pratar om alla HVB-hem som om de inte har hög kvalitet. Jag vet att min fråga blir retorisk eftersom det inte finns möjlighet att svara, men vill Gustaf Lantz och Socialdemokraterna verkligen stänga de hem som fungerar väl och har hög kvalitet? En rad privat drivna hem fungerar naturligtvis mycket väl och har hög kvalitet.

Avslutningsvis: Regeringen arbetar för att säkerställa att alla barn och unga ska ha en trygg miljö i samhällets vård.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellationerna 2024/25:5 och 9 om förslag om förändringar av sjukförsäkringen

Anf. 78 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig om jag inte kommer att gå vidare med de förslag till förändringar av sjukförsäkringen som föreslogs i utredningen *En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022* (SOU 2024:26). Därtill har Märta Stenevi frågat mig om utredningens förslag är under beredning och om det är min mening att regeringen ska lägga fram dem som proposition för riksdagen.

Fru talman! Sverige har och ska ha en sjukförsäkring som ger människor ekonomisk ersättning vid inkomstbortfall på grund av sjukdom och nedsatt arbetsförmåga.

Under de senaste åren har sjukfallen blivit fler och längre. Det är givetvis en bekymmersam utveckling inte minst för de individer som kommer allt längre från arbete. En välfungerande sjukförsäkring måste baseras på forskning och bästa möjliga tillgängliga kunskap om vad som är lämpligast för att människor ska kunna vara sjukskrivna med ersättning som ger en ekonomisk trygghet. Det är samtidigt viktigt att säkerställa träffsäkra och effektiva rehabiliteringsinsatser som motverkar onödigt många, och särskilt långa, sjukskrivningar. Här utgör utredningens analyser ett av flera kunskapsunderlag.

Regeringen bedömer att utredningens förslag inte möter de utmaningar som finns inom sjukförsäkringen i nuläget.

Vår ingång är i stället att nu genomföra ett omfattande program för att minska sjukskrivningar och hjälpa människor tillbaka till arbete så fort som möjligt. Därför aviserar regeringen i budgetpropositionen för 2025 en rad olika åtgärder för att stärka återgången till arbete genom ökad samordning av rehabiliteringsinsatser, arbetslivsinriktat rehabiliteringsstöd och en översyn av ökade möjligheter till studier för den som har sjuk- och aktivitetsersättning.

Anf. 79 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag vill ta chansen att gratulera statsrådet. Jag hörde att det är bemarkelsedag i dag. Trevligt att få fira den i kammaren och debattera den så viktiga sjukförsäkringen!

Det är intressant att lyssna till regeringens tystnad efter att remisstiden för utredningen *En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regel-*

verk under 2021 och 2022 gick ut. Det kom förkrossande kritik till utredarnas förslag om att ta bort de förbättringar av sjukförsäkringen som vi socialdemokrater och Miljöpartiet lyckades driva igenom i regeringsställning.

Statsrådet verkar inte särskilt intresserad av att diskutera vad som ska hända med förslagen; det var ju länge sedan vi skrev våra interpellationer och har nu fått vänta på debatten. Kanske var det födelsedagen vi skulle vänta på!

Man kan också fundera på vilka frågor statsrådet försöker ducka för. Förkrossande kritik från organisationer som bryr sig om människors trygghet brukar högerpartierna inte alltid bry sig om. Jag tror därför att det var fler än jag som drog en lättnadens suck när förslagen från utredarna varken fanns med i budgetpropositionen eller på propositionslistan för detta riksdagsår.

Fru talman! Statsrådet och jag är nog överens om att Sverige ska ha trygga försäkringar byggda på tanken om plikt och rätt. Det har vi i alla fall varit hittills. Och den som är för sjuk för att arbeta ska givetvis kunna lita på sjukförsäkringen. Så resonerar vi socialdemokrater. Men frågan är hur Moderaterna ser på sjukförsäkringen. Den politik som statsrådets parti gick till val på 2006 var ju att försäkra trygghetssystemen och införa en stupstock i sjukförsäkringen. Det är som jag har berättat förut en av anledningarna till att jag över huvud taget engagerade mig politiskt.

Priset för de försämringar som genomfördes av alliansregeringen fick de sjuka betala. Cancersjuka utförsäkrades och tvingades leva på sin partner eller på socialbidrag. Långtidssjuka blev av med sjukpenningen och hänvisades till Arbetsförmedlingen, trots att både arbetsgivare, de själva och handläggarna på Arbetsförmedlingen menade att de var alldeles för sjuka för att arbeta. Det är den här moderata politiken som utredarna Johansson och Hägglund förslår ska återinföras.

Fru talman! Bakgrunden till min interpellation är dock ett uttalande som statsrådets samarbetspartner Jimmie Åkesson gjorde från kammarens talarstol under partiledardebatten tidigare i höst, den 11 september. Han sa: "Vi kommer inte att medverka till några försämringar vad gäller sjukförsäkringen." Det är inte ofta jag håller med Jimmie Åkesson, men där sa han i alla fall några väldigt kloka ord.

Vi vet båda, statsrådet, att Sverigedemokraterna är det största partiet i regeringsunderlaget och att ni tre regeringspartier inte har majoritet här i riksdagen utan dem. Alltså måste precis allt som statsrådet vill ha igenom i riksdagen godkännas av Sverigedemokraterna. Min fråga till statsrådet blir därför: Vad tycker statsrådet om förslagen från Johansson och Hägglund? Tycker hon att de är dåliga, eller är det helt enkelt så att Jimmie Åkesson har bestämt att de ska kastas i papperskorgen, där vi är många som anser att de hör hemma?

Anf. 80 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag vill också börja med att gratulera statsrådet så hjärtligt på bemärkelsedagen. Det är en ynnest man har som statsråd att få hänga i både tid och otid i kammaren och svara på interpellationer. Men vi behöver inte vara här längre än nödvändigt. Jag har en egentligen ganska enkel fråga.

Det förslag som lades fram hade sitt ursprung i en utvärdering som den tidigare regeringen ville göra av de förändringar som S-MP-regeringen genomförde för att underlätta för fler att komma tillbaka till sin anställning. Det gavs också tilläggsdirektiv med en väldigt tydlig riktning, och man bytte utredare. Det blev en tydlig bestämning av det som sedan också levererades i utredningens betänkande.

Är det regeringen som har stoppat beredningen av de här förslagen, eller är det i själva verket Sverigedemokraterna?

Anf. 81 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Givetvis måste jag då tacka för gratulationerna. Det är en fantastiskt fin förmån att få tjäna demokratin även på sin födelsedag. Det blev väldigt trevligt att så många kunde ställa upp och debattera sex interpellationer denna fina kväll.

Jag tror att vi alla kan vara helt överens om att det system som gemensamt fångar upp dem som inte kan arbeta som vanligt på grund av sjukdom utgör en väldigt viktig komponent i vårt socialförsäkringssystem. Vi ska aldrig gömma och glömma och pensionera bort personer som har arbetsförmåga och har möjlighet att komma tillbaka till arbete. Att det finns ett grundstöd när olyckan är framme eller sjukdomen inträffar skapar både en trygghet för individen och ett sammanhållet och mer välfungerande samhälle. Kort och gott utgör det en omistlig del av det svenska samhällskontraktet att vi har ett socialförsäkringssystem och en sjukförsäkring som fungerar.

I andra änden av samma kontrakt finns också en skyldighet hos varje människa som kan arbeta att också göra det. Att människor arbetar och betalar skatt är hela förutsättningen för att vi ska kunna fortsätta att erbjuda en god och välfungerande sjukförsäkring för dem som inte har samma möjligheter och inte kan arbeta. Ingen offentlig trygghet kan ersätta den trygghet och den egenmakt som följer av egen försörjning genom arbete. Ett arbete är ju så mycket mer. Vi har flera gånger i den här kammaren diskuterat vikten av att återupprätta arbetslinjen och vikten av att stödja återgången till arbete. Det handlar om gemenskap, kollegor, fikapauser och en känsla av att kunna tillföra mening i ett större sammanhang.

Den absoluta merparten av alla sjukskrivningar som sker är väldigt enkla. Man blir sjuk. Man får influensa, magsjuka eller feber och blir sjukskriven. Efter några dagar tillfrisknar man, och så är man tillbaka på arbetet igen. Så ser det ut i de allra flesta fallen.

För dem som drabbas av mer långdragna sjukdomstillstånd ser resan väldigt annorlunda ut. Där måste arbetsgivare, hälso- och sjukvård och berörda myndigheter fokusera på träffsäkra och effektiva rehabiliteringsinsatser som motverkar onödigt många och också särskilt långa sjukskrivningar. Där har givetvis också den enskilde en väldigt viktig del och en skyldighet att medverka.

Om den som orkar kan ha kvar kontakten, åka till sitt arbete och fika och prata med kollegorna är ofta möjligheterna mycket större till snabbare tillfrisknande. Därför är frågan om bibehållen arbetsförmåga och möjlighet till återgång till arbete oerhört viktig. Många läkare vittnar om att det i många fall är mer skadligt för en person att helt bryta med sin arbetsplats för att återhämta sig än att vara kvar. Kanske kan man vara kvar på deltid eller med anpassningar, möjligen utan en enda arbetsuppgift.

Regeringen presenterade nyligen budgetpropositionen för 2025. Det är en budget för ett rikare och starkare Sverige, där den som kan försörja sig själv men där vi också har ett starkt trygghetssystem för dem som för tillfället inte kan det. Bland förslagen finns sådana som ska underlätta återgång till arbete, till exempel att man ska kunna arbetspröva; man ska kunna komma tillbaka och pröva på att arbeta utan krav för att slipa ned trösklarna så mycket som möjligt.

Anf. 82 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Det var många fina ord från statsrådet, men alla som hörde statsrådets svar hörde också att hon helt undvek att svara på frågan vad hon anser om utredarnas förslag och varför regeringen inte går vidare med det. Det svaret ligger tyvärr helt i linje med Moderaternas politik. Det statsrådet därmed erkänner men inte vill säga högt är att det är Sverigedemokraterna som styr Tidöregeringen. Tack för att statsrådet gör det så tydligt! Där har ni förklaringen till att vi benämner er SD-regeringen.

Fru talman! Att regeringen nu har givit en del uppdrag i budgetpropositionen tycker vi socialdemokrater är bra. Tidigare avstämningar och insatser är superviktigt. Där håller jag med statsrådet. Det är galet att så många människor lämnas i sin sjukskrivning under lång tid utan att det händer någonting. Så kan vi inte ha det. Vi socialdemokrater vill se hårdare krav på arbetsgivare att presentera en plan för hur medarbetare ska kunna återgå i arbete. Det måste bara ske.

Försäkringskassan måste i alla fall som inte är självklara, i alla komplexa fall som är lite diffusa – när det gäller ett benbrott som kan läka kanske det inte är nödvändigt – sträva efter avstämning med arbetsgivarna, sjukvården och gärna fackförbunden, menar vi socialdemokrater, för att säkerställa att det finns en plan för det som statsrådet talar om: hur man så snabbt som möjligt ska kunna komma tillbaka i arbete.

Fru talman! För att detta ska kunna ske har vi socialdemokrater i vår budgetmotion 6 miljarder mer än regeringen i förstärkningar till kommuner och regioner. Vi inflationsskyddar statsbidragen. Det gör inte SD-regeringen. Vi har dessutom ytterligare 3 miljarder till personalförstärkningar inom sjukvården för att hälso- och sjukvården bland annat ska kunna möjliggöra tidigare utredningar, operationer, behandlingar och rehabiliteringsinsatser. Därmed kan människor återfå arbetsförmåga och komma tillbaka i arbete i stället för att lämnas passivt i sjukskrivning. Det skulle möjliggöra för fler människor att återfå arbetsförmågan snabbare och kunna försörja sig själva och sin familj.

Hur tänker sig statsrådet att vården ska kunna komma in tidigare i sjukfallen när regeringen skär ned på statsbidragen till regionerna?

Anf. 83 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag tackar åter för svaret. Jag delar fullständigt statsrådets bild av vikten av att ha ett sammanhang, en större mening, en tillhörighet och en möjlighet att komma tillbaka till sitt arbete. Att den enskilde har en skyldighet att bli frisk är en lite knepigare bild, eftersom det ofta kräver ganska mycket runt omkring, inte minst när det handlar om somatiska sjukdomar, som man helt enkelt inte kan komma tillbaka från med vilja.

De förändringar som genomfördes av S-MP-regeringen syftade till att vrida tillbaka den tidigare alliansregeringens väldigt destruktiva sjukförsäkringspolitik, som innebar att människor gick i en enorm oro för ekonomin snarare än att kunna fokusera på rehabiliteringen.

Vi vet att det finns mycket kvar att göra, inte minst i själva implementeringen av hur Försäkringskassan ska arbeta med samordningsansvaret gentemot fler parter så att man faktiskt får de insatser man behöver, inte bara i form av deltidsarbete och arbetsanpassning för den enskilde utan också vad gäller den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och andra aktörer som krävs för att den sjukskrivna ska komma tillbaka.

På det hela taget: Med tanke på vad som kom fram i svaret och vad jag i övrigt har hört i kammaren i dag, fru talman, undrar jag om regeringen håller med om att den tidigare alliansregeringens försämringar av sjukförsäkringen var direkt destruktiva. Är det så att den politik för sjukförsäkringen som genomfördes av S-MP-regeringen nu också är Moderaternas och regeringens politik?

Anf. 84 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Om det uppfattades att jag sa att det fanns en skyldighet att bli frisk, så menade jag en skyldighet att medverka i processen tillsammans med arbetsgivare, hälso- och sjukvården och berörda myndigheter – ingenting annat. Om det hade funnits en skyldighet att bli frisk hade det varit enkelt, och det förstår jag att det inte alls är – om någon missuppfattade.

Som jag nämnde i mitt förra anförande är de åtgärder vi gemensamt kan sätta in oerhört viktiga. Den som är sjuk ska få vård och bli frisk och återställd så snabbt som bara är möjligt. Rehabiliteringsinsatserna, anpassningar av arbetsuppgifter med mera möjliggör en snabb och effektiv återgång till arbete, även för den som kanske inte helt kan bli återställd.

Låt oss uppehålla oss lite vid budgetpropositionen för 2025. Där presenterar regeringen ett helt batteri av åtgärder för just återgång i arbete. Utöver att se över arbetsprövningen, som jag var inne på tidigare, med bibehållen sjukpenning rör det sig bland annat om ett uppdrag till Försäkringskassan att stärka myndigheternas arbete med att följa upp arbetsgivarens planer för återgång i arbete samt samordna rehabiliteringen.

Ett uppdrag till Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket är att utveckla sin samverkan och tillsyn av arbetsgivarens arbetsmiljö- och rehabiliteringsansvar, och ytterligare ett uppdrag till Försäkringskassan är att utveckla arbetet med att löpande utreda förutsättningarna för arbetsförberedande eller arbetslivsinriktade insatser för personer med aktivitetsersättning och initiera sådana insatser när förutsättningarna finns. Dessutom ska Försäkringskassan tillsammans med Arbetsförmedlingen vidareutveckla arbetssätt för långtidssjukskrivna att pröva för att ta till vara arbetsförmåga i förvärvsarbete på arbetsmarknaden. För att underlätta för arbetsgivarna att ta sitt rehabiliteringsansvar och tillvarata folkhälsovårdens expertresurser behöver bidraget för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd utvecklas.

Vi ser också över partiellt vilande sjuk- och aktivitetsersättning vid studier eftersom vi har sett att det ibland finns en stark önskan att inte studera på heltid, eller ens på halvtid, men på deltid utan att riskera sin ersättning.

Det sker även en riktad satsning på 500 miljoner kronor i primärvårdens och första linjens arbete med psykisk hälsa, givet att vi ser att det är just de diagnoserna som ökar i sjukskrivningarna.

Förra veckan beslutade regeringen om att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivningar och rehabilitering genom ett uppdrag till Socialstyrelsen. Samtidigt fick också ISF och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att utvärdera lagen om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter.

Jag och regeringen kommer outtröttligt att fortsätta att göra vårt arbete för att stödja människor att komma tillbaka till arbete och se till att det sker så effektivt som bara är möjligt, framför allt för den enskilde individens skull och för att detta håller ihop samhället och finansierar allt det som vi är överens om är viktigt i vårt land.

En annan viktig aspekt av att få samhällskontraktet att fungera är att verkligen prioritera och se till att de grupper som har störst behov – personer med sjuk- och rehabiliteringsinsatser i särskilda fall, en ekonomiskt utsatt grupp – ska få höjda ersättningsnivåer. Det har inte skett sedan 2012.

Alla de möjligheterna hade den socialdemokratiska regeringen, men de tog inte den. Det gör vi nu.

(Applåder)

Anf. 85 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Återigen fick vi inga svar på hur statsrådet tänker sig att hälso- och sjukvården ska komma in snabbare i sjukfallen. Det var 500 miljoner kronor till primärvårdens förstalinjenpsykiatri, vilket i och för sig är bra. Men både statsrådet och jag vet att det inte räcker på långa vägar. Det behövs långt mer pengar. Vi har som sagt satsat 6 + 3 miljarder mer än regeringen, och jag tror att det kommer att behövas ännu mer än så framöver.

Vi fick inte heller höra något svar från statsrådet på kollegan Märta Stenevis fråga, som var högst relevant. När nu statsrådet har stoppat beredningen av förslagen från utredningen, är det så att statsrådet erkänner att införande av stupstock och hittepåjobb som Försäkringskassan ska hänvisa till var felaktig politik av alliansregeringen? Eller är det så att statsrådet erkänner att det är Sverigedemokraterna som styr regeringens politik?

Anf. 86 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för en lång rad reformer. Den här interpellationen handlade dock om sjukförsäkringen och de förslag på försämringar i sjukförsäkringen som regeringen beställde.

Varken Åsa Eriksson eller jag har fått svar på vad regeringen egentligen hade velat se. Kanske är det helt enkelt bara en förhandlingsvinst för Sverigedemokraterna som har kört över Moderaterna och de andra partierna i regeringen. Vad vet jag?

Fru talman! Jag är hjärtligt glad för att Miljöpartiets sjukförsäkringspolitik nu till stor del behålls av Moderaterna och att vi slipper se en återgång till den vanvettiga allianspolitik som fanns tidigare.

Anf. 87 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka de båda interpellanterna för angelägna och viktiga frågor. Anledningen till att denna interpellations-

debatt inte har handlat om några förslag om sjukförsäkringen i enlighet med den utredning som gjordes är just för att det inte föreligger några sådana. Jag tänkte därför ta tillfället i akt att i stället redogöra för de förslag och reformer som regeringen går fram med.

Redan i inledningsanförandet konstaterade jag – vilket man hört om man hade lyssnat noga – att regeringen inte gör bedömningen att utredningens förslag möter de utmaningar som finns inom sjukförsäkringen i nuläget. Bland annat lyfte remissinstanserna fram att flera av reformerna har varit verksamma under en relativt kort period och att det krävs ytterligare tid för att fullt ut se effekterna.

Vår ingång är nu i stället att genomföra ett omfattande program för att minska sjukskrivningarna och hjälpa människor tillbaka till arbete så fort som möjligt. Det är ett program som jag i stora delar har redogjort för här i talarstolen i dag. Detta sker givetvis mot bakgrund av ett mycket bekymmersamt läge och en icke positiv utveckling där individer i sjukförsäkringen kommer allt längre från arbete.

Jag ser fram emot att få fortsätta det viktiga arbete jag har redogjort för och har aviserat i budgetpropositionen, och jag kommer att fortsätta att noga följa sjukfrånvarons utveckling framöver.

Jag tackar för debatten och för att ni tog er tid att fira födelsedag med mig.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2024/25:62 om barnfattigdom

Anf. 88 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Märta Stenevi har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen planerar att vidta för att bryta den utbredda barnfattigdomen i Sverige.

Fru talman! Den höga inflationen har påverkat svenska hushåll hårt, inte minst barnhushåll. Det tillfälliga tilläggsbidraget i bostadsbidraget har varit en viktig åtgärd för att stödja hushållen i en tid av ökade levnadsomkostnader.

För att stärka den ekonomiska situationen för dem som har haft det allra svårast har regeringen vid fyra tillfällen förlängt det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget. Vi har dessutom höjt tilläggsbidraget när behoven har bedömts som störst.

När det svåra ekonomiska läget nu har mildrats och framtidsutsikterna för hushållen ser ljusare ut föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2025 att tilläggsbidraget förlängs och trappas ned från 40 till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget. Detta är en väl avvägd åtgärd för att fortsätta stödja ekonomiskt utsatta hushåll.

Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer. Velfärdsstaten är viktig för familjer som har det svårt, men det bästa verktyget för att bryta ekonomisk utsatthet och motverka låg ekonomisk standard är egen inkomst av arbete. Därför arbetar regeringen aktivt för att fler ska komma i arbete.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Det tidigare nämnda bostadsbidraget är en förmån som är inkomstprövad och har därmed marginaleffekter. För grupper som har en svag förankring på arbetsmarknaden kan inkomstprövade bidrag i ett längre perspektiv minska drivkrafterna till egen försörjning varför justeringar av bidraget alltid behöver göras med detta i beaktande.

Regeringen har vidtagit flertalet åtgärder för att lösa utmaningarna med arbetslöshet och ekonomisk utsatthet. Regeringen arbetar för att öka både incitamenten och drivkrafterna för att gå från bidrag till arbete. Det sker bland annat genom ett förstärkt jobbskatteavdrag som främst riktas till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster som gör det mer lönsamt att arbeta samt ett helt batteri av åtgärder för att främja återgång i arbete.

För att bekämpa arbetslösheten föreslår regeringen även satsningar såsom förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och att medel avsätts för Jobbsprångets arbete för att erbjuda individuellt anpassad praktik.

En av de viktigaste insatserna för att långsiktigt etablera sig på arbetsmarknaden är utbildning. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen för 2025 ett tillskott på 900 miljoner kronor, inklusive studiemedel, för cirka 11 000 nya utbildningsplatser inom regional yrkesinriktad vuxenutbildning i komvux. Dessutom dubblas bidraget till handledare i lärlingsvux.

Fru talman! Kampen mot inflationen är nu vunnen. Priserna stiger inte längre i samma takt. Men vi befinner oss även fortsättningsvis i en lågkonjunktur med hög arbetslöshet.

För att stävja låg ekonomisk standard hos barnfamiljer är det avgörande att fler föräldrar kommer i arbete och klarar sin försörjning genom eget arbete. Fler barn måste få se sina föräldrar gå till jobbet. Det bästa sättet att skydda dem från låg ekonomisk standard är just arbete.

Anf. 89 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men det svarar inte på frågan. I stället handlar svaret om utbildningsinsatser för vuxna för att hjälpa personer i arbetslöshet att komma i arbete. Det är jätteviktiga åtgärder. En självständig försörjning för alla tror jag är ett mål som alla i kammaren delar. Jag hoppas i varje fall det.

Men min fråga handlade om åtgärder för att bryta barnfattigdomen. Statsrådet pekar på jobbskatteavdraget och hävdar att det ”främst riktas till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster och gör det mer lönsamt att arbeta”.

Fru talman! Jag bad riksdagens utredningstjänst att titta på hur regeringens budget slår mot två typhushåll. Det ena hushållet består av en ensamstående mamma med två barn som bor i hyresrätt. Hon arbetar som barnskötare och reser kollektivt. Hon har inte råd att åka på semester, men hon har en buffert på ISK för oförutsedda utgifter sedan tidigare.

Hon har en hyra på 9 000 kronor i månaden, vilket är en medelhyra i Stockholm, och hon har en medianlön för sitt yrke i Stockholm enligt Kommunals statistik, 26 600 kronor. Hon har också bostadsbidrag. Hon pendlar kollektivt till en förskola i Danderyd från Tensta varje dag. Vi kan väl kalla henne Anna.

Det andra hushållet i utredningen består av två gifta vuxna med två barn, varav ett bor hemma. Det hushållet bor i villa i Danderyd, och de har också ett fritidshus. De kommer åka på semester till Mexiko med hela familjen i sommar, och de har båda ett rejält sparande på ISK.

De arbetar som marknadschef respektive HR-chef och har medianlön i sina yrken i enlighet med Ledarnas statistik. De planerar att använda rut och rot fullt ut under 2025, då de ska renovera köket och har städning varje vecka. Caroline och Fredrik pendlar i var sin bil till sina arbetsplatser i centrala Stockholm varje dag.

Fru talman! Anna, som arbetar heltid och försörjer sina två barn, kommer att förlora 483 kronor varje månad på grund av regeringens budget. Hon får visserligen knappt 130 kronor från jobbskatteavdraget. Men den lilla summan äts väldigt snabbt upp av det utfasade tillfälliga bostadsbidraget.

Caroline och Fredrik jobbar också heltid. De däremot kommer att tjäna 10 764 kronor på regeringens budget varje månad. Anna förlorar nästan 500 kronor, och Caroline och Fredrik tjänar nästan 11 000 kronor varje månad på de reformer som ligger i regeringens budget.

Fru talman! Jag skulle vilja ställa frågan igen till statsrådet: Vad gör regeringen för att minska barnfattigdomen i Sverige?

Anf. 90 CAROLINE HÖGSTRÖM (M):

Fru talman! Statsrådet har många goda poänger i sitt anförande och beskriver viktiga reformer för att få fler i arbete, särskilt i en svår ekonomisk tid.

Den bästa försäkringen mot ett framtida utanförskap är att se sina föräldrar gå till jobbet. Detta, fru talman, är inte bara något vi moderater säger. Även Statistiska centralbyrån konstaterade att ungdomar med arbetslösa föräldrar löper nästan 70 procent högre risk än andra att hamna utanför arbetsmarknad och studier. Allra högst är risken inom de stora storstads-länen Stockholm, Västra Götaland och Skåne.

Vill man på allvar bryta utanförskapet och minska barnfattigdomen är vägen fram arbetslinjen. Om fler, i det här fallet föräldrar, går från bidrag till jobb kommer vi också i framtiden att få se fler klassresor. Därför är regeringens fokus på just arbetslinjen avgörande.

Mer och fler bidrag bryter inte utanförskapet utan riskerar att passivisera människor ytterligare. Med regeringens omfattande reformer på bland annat skolområdet och inom socialförsäkringen, där man exempelvis gör reformer för bättre rehabilitering så att fler kommer tillbaka till arbete efter sjukdom, eller för den delen reformerna av arbetskraftsinvandringen eller på arbetsmarknadsområdet, har vi en gemensam kraftsamling för att se till att fler skaffar sig det där jobbet. Det är ibland ett förstajobb, och i andra fall återgång till arbete efter en svår tid.

Vi vet att jobbet inte bara är en lön. Det är ett sammanhang, och det är rutiner och en trygghet. Fokus på arbetslinjen måste vara helhjärtat för att få effekt. I det här fallet kan man alltid lita på en moderatledd regering. Vi moderater vet att hårt arbete och egna tjänade pengar ger fler möjligheter, och det stärker både självförtroendet och självständigheten. Det ska nog inte underskattas, särskilt i dagens samhälle. Här har regeringen rätt fokus. Det är arbetslinjen som kommer att lösa detta framöver. Det är där fokuset i stort måste vara.

Med det vill jag gratulera statsrådet på bemärkelsedagen! Det har varit en kul kväll i kammaren.

Anf. 91 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret på interpellationen. Det här är en viktig fråga att debattera och belysa, och det är också viktigt att det finns ett gott skyddsnät för våra medborgare när man befinner sig i en svår ekonomisk sits.

Medianen av barnhushållens ekonomiska standard, det vill säga disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet, har ökat för samtliga typer av barnhushåll under perioden 2014–2021. Det finns en viss nedgång 2021, och det har varit en viss ekonomisk dipp för samtliga barnhushåll. Inkomsten har inte minskat nominellt, utan en bidragande orsak till denna minskning är inflationen, vilket är värt att notera. Det finns också stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll, och dessa skillnader är även bestående över tid. Det påverkar även om barnet eller barnen bor heltid, deltid eller växelvis hos föräldern.

Fru talman! Ungefär var tionde barnfamilj lever i en ekonomisk utsatthet, vilket betyder att det rör sig om cirka 200 000 barn i Sverige. Självklart behöver vi arbeta för att minska den andelen. I interpellationen nämns en höjning av barnbidraget som ett alternativ, vilket kan vara ett trubbigt verktyg för att komma åt barnfattigdomen och skulle bli mer kostsamt än effektivt. Bostadsbidraget har exempelvis en bättre träffsäkerhet.

Fru talman! För att på allvar bekämpa barnfattigdomen behöver föräldrarna ett arbete att gå till. Ett långvarigt bidragsberoende är en ond spiral ur flera hänseenden men i synnerhet ur ett ekonomiskt perspektiv. En av regeringens främsta prioriteringar har varit att bekämpa och bevaka inflationen, och det har varit en tuff tid inte minst för många barnfamiljer. Men som det ser ut nu är inflationen besegrad, och regeringen jobbar för att skapa bättre förutsättningar för ekonomin att växa på sikt. En god ekonomisk tillväxt lägger grunden för ett samhälle som växer och blir allt starkare, där fler människor arbetar och försörjer sig själva.

Anf. 92 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag tror att vi i den här kammaren kan vara helt överens om att ingen vill se barn växa upp i fattigdom. Ingen vill att barn ska behöva gå hungriga eller inte kunna köpa kläder vid behov. Därför har vi i Sverige olika bidragssystem. Vi har socialförsäkringsförmåner och ytterst också försörjningsstödet, som höjs i takt med kostnadsutvecklingen.

Men det finns också en skiljelinje här som blir ganska tydlig. Bidrag handlar egentligen bara om att bekämpa symtomen på fattigdom, inte orsaken till den. Om vi långsiktigt vill bekämpa barnfattigdomen finns det bara en lösning. Den ifrågasätts av interpellanten, men att fler föräldrar får ett jobb att gå till, har en egen försörjning och kan försörja sin familj och sina barn är vägen ur barnfattigdom. Det är bara med ett arbete som det långsiktiga bidragsberoendet kan brytas så att man kan känna hoppfullhet och glädje i att kunna förbättra både sitt liv och samhället i stort.

Därför är arbetslinjen så viktig, och därför har jag och regeringen haft ett laserfokus de här två åren på att just återupprätta den. Fler barn behöver börja dagen med att se sina föräldrar gå till jobbet, inte bara för att motverka fattigdomen här och nu utan för att långsiktigt bryta utanförskapet

och, precis som ledamoten Högström sa, kunna göra en klassresa på riktigt.

Att bryta utanförskapet kommer att vara viktigt för att bekämpa barnfattigdomen. Den barnfattigdom som finns här i dag är till stor del också ett resultat av den misslyckade politik som den föregående regeringen förde. Vi ser och har de senaste åren sett ett integrationshaveri, vilket blir väldigt tydligt. Tre fjärdedelar av de barn som bor i familjer med ekonomiskt bistånd har utländsk bakgrund.

Det arbete som regeringen nu genomför är en total omläggning av integrationspolitiken och migrationspolitiken. Vi stramar nu upp och minskar migrationen samtidigt som vi kämpar för att förbättra integrationen. Vi kommer att ställa högre krav – det är ett måste för att se till att fler går från bidrag till arbete och att fler också integreras i det svenska samhället.

Detta är ett långsiktigt arbete med att bryta en utveckling som har uppstått av åtta års vanskötsel av den tidigare regeringen. Jag är absolut inte intresserad av att lappa och laga eller plåstra om symtomen, utan jag vill skapa ett system som faktiskt fungerar. Jag vill ha långsiktiga lösningar som på riktigt minskar ekonomisk utsatthet både bland vuxna och barn. För mig blir det då väldigt tydligt att det är arbetslinjen, snarare än bidragslinjen, som är svaret på den frågan.

(Applåder)

Anf. 93 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! De familjer jag pratar om jobbar. De här barnen ser sina mammor gå till jobbet varje dag, men de klarar inte sina räkningar därför att våra säkerhetssystem har blivit så urholkade. Nu bidrar den här regeringen till att göra det ännu mer, samtidigt som man kastar hur många miljarder som helst på höginkomstagare som arbetar. Hur är det en arbetslinje, och hur bryter det barnfattigdomen?

Fru talman! Låt mig återge vad en ensamstående förälder som också är medlem i Makalösa föräldrar säger: Jag äter ofta bara frukost, en deciliter havregrynsgröt, för att ha råd att ge barnen tillräcklig och bra mat. Sedan äter jag lite av kvällsmålet med dem, äter deras eventuella rester och dricker mycket vatten.

En annan mamma säger: Jag har fått sämre syn men har inte råd med nya glasögon till mig själv. Jag väljer bort receptbelagd medicin till mig, för mat är viktigare.

Fru talman! Stadsmissionen, Hyresgästföreningen, Majblomman och Röda Korset gjorde i februari i år en enkätundersökning som vände sig till barnfamiljer med lägre inkomster, definierat som 29 500 kronor för en ensamstående familj. Det här är alltså familjer där man arbetar.

Fyra av tio ensamstående föräldrar med lägre inkomst anger att de har behövt låna pengar för att kunna betala det grundläggande de senaste sex månaderna.

En av fem ensamstående föräldrar med lägre inkomst har inte haft råd att äta sig mätt vid något eller flera tillfällen de senaste sex månaderna.

Nästan varannan ensamstående förälder och var tredje sammanboende förälder med lägre inkomst har inte haft råd att köpa näringsriktig mat varje dag i veckan.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Fyra av tio ensamstående föräldrar, som Anna i mitt exempel, skulle som mest klara av ökade utgifter på 1 000 kronor innan det blir svårt att betala räkningarna.

Fru talman! Den här undersökningen gjordes i februari medan den tillfälliga förstärkningen av bostadsbidraget fortfarande fanns kvar. Om drygt två månader försvinner en ganska stor del av den förstärkningen, och lagom till sommarlovet kommer det att vara helt borta.

Anna i mitt exempel kommer då att ha 500 kronor mindre att röra sig med nästa år än vad hon har nu, medan Caroline och Fredrik kommer att ha nästan 11 000 kronor mer i månaden. Regeringens budget ger dem 130 000 kronor mer i plånboken om året.

Fru talman! Jobbskatteavdraget går inte främst till dem med låga inkomster. Det stärker inte en arbetslinje. Det når inte dem vars barn är fattiga. Hur man än räknar på det går 32 procent av kostnaden för jobbskatteavdraget i regeringens budget till den tiondel av befolkningen som tjänar allra mest. Den tiondel som tjänar allra minst på inkomst från arbete, för jobbskatteavdraget når ju bara dem, får dela på mindre än 1 procent av den summan. Inte ens 1 procent av pengarna går alltså till den gruppen.

Fru talman! Jag skulle vilja veta om statsrådet över huvud taget ser några problem med att heltidsarbetande föräldrar har så svårt att få ekonomin att gå ihop. Ser regeringen några problem med den djupa ojämlikhet som råder mellan barn i Sverige? Ser regeringen några problem med att barn växer upp i familjer som har så små marginaler att de måste låna till vardagsutgifter, eller ska vi fortsätta att prata om migration i samband med att dessa familjer inte klarar att sätta mat på bordet?

Om man ser ett problem med dessa växande klyftor, vilka åtgärder kommer regeringen att genomföra för att bryta barnfattigdomen i Sverige?

Anf. 94 CAROLINE HÖGSTRÖM (M):

Fru talman! Det kan inte nog betonas i den här kammaren att vägen ut ur fattigdom är genom egen försörjning. Lågkonjunktur och skyhögt inflation har alltid stor påverkan, särskilt på dem med små marginaler. Det är därför vi måste rusta Sverige ekonomiskt starkt på både kort och lång sikt. Det är därför vi måste ha en ekonomi som genomsyras av tillväxt. Det skapar det välbefinnande, den välfärd och det skydd vi behöver.

Drivkrafterna bakom arbete och att arbete alltid ska löna sig är avgörande. Därför är prioriteringarna att exempelvis förstärka återgången till arbete genom stark rehabilitering och att sänka skatterna framför allt för låg- och medelinkomsttagare viktiga. Att en budget har starkt fokus på tillväxt gynnar faktiskt inte bara Sverige utan även den enskilda familjen. Det gynnar den ensamstående mamman om samhället får mer och fler resurser genom fler skatteinbetalare. Det lönar sig alltid om det blir fler som arbetar, och det ska löna sig att jobba den där extra timmen.

En genomsnittlig medborgare i Norbergs kommun, som inte är särskilt stor, får med budgeten för 2025 ungefär 3 500 kronor mer jämfört med 2024. Det är klart att det gör skillnad! Skattesänkningar gör skillnad. De gör att man har mer att röra sig med. Det är därför vi ska fokusera på tillväxt. Jag kan inte nog poängtera hur avgörande det är. Arbetslinjen och drivkrafterna bakom arbete måste genomsyra hela det politiska arbetet.

Anf. 95 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Då det här är mitt sista inlägg vill jag passa på att tacka statsrådet för interpellationsdebatten om den här mycket viktiga frågan och självklart också gratulera på dagen.

Svenska hushåll och barnfamiljer har pressats hårt de senaste åren av inflation, och det gäller särskilt barnfamiljer med små ekonomiska marginaler. För cirka 100 000 barnfamiljer i Sverige blir tilläggsbidraget i bostadsbidraget ett mycket viktigt stöd som återigen förlängs. Som så ofta tenderar Miljöpartiet att enbart se höjda bidrag som lösningen för att tackla fattigdomen. I sin skuggbudget höjde Miljöpartiet bidragen. De brukar också chockhöja skatterna och även öka statsskulden i en väldigt oroande takt.

Vi behöver en politik som skapar arbetstillfällen. Ju fler som arbetar utifrån sin förmåga, desto mer välbärande. Det ger en trygg välfärd. För att skapa arbeten har regeringen presenterat en politik som uppmuntrar företagsamhet och entreprenörskap. Ett bra företagsklimat skapar fler arbeten, och det är en viktig del i att bekämpa barnfattigdomen.

Anf. 96 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Interpellanten verkar inte särskilt road av att diskutera arbetslinjen i stället för bidragslinjen. Låt mig därför prata om ekonomisk utsatthet och fattigdom i ett lite bredare perspektiv. Genom historien finns nämligen bara ett svar på hur man på riktigt minskar fattigdomen, och det är genom tillväxt.

Jag förstår att tillväxt inte är ett favoritämne för interpellanten. Men vi lägger fokus på tillväxt. Miljöpartiet är inte direkt kända för att vara särskilt stora anhängare av tillväxt. Det är inte sällan man hör deras medlemmar tala om nedväxt i stället, och deras språkrör vill sätta ”gränser” för den ekonomiska utvecklingen.

När vi pratar om fattigdomsbekämpning måste vi också prata om tillväxt. Det som har fått Sverige att gå från ett av de fattigaste länderna till ett av de rikaste är just tillväxt. Barnfattigdom är ett begränsat fenomen snarare än det vanliga tillståndet det en gång var. Det som löst den problematiken är just tillväxten.

Utan tillväxt blir alla fattigare. Det har vi varit med om. Efter åtta år med rödgrönt styre hade Sveriges tillväxt helt och hållet stannat av. Jag och hela regeringen arbetar nu för att få igång den igen så att landet kan bli allt rikare. Det handlar om att få bättre produktivitet och få igång grön och stabil el. Det ska löna sig att arbeta och utbilda sig och framför allt att gå från bidrag till arbete. Men Miljöpartiet motsätter sig hela tiden förslag som skulle kunna öka tillväxten.

Miljöpartiets svar tycks hela tiden vara detsamma: att höja skatterna och höja bidragen. Jag tror inte på den linjen, och jag tycker att det är ganska uppenbart här i dag att det går en tydlig skiljelinje oss emellan. Jag och regeringen tror på ett samhälle där det ska löna sig att ta risker, starta företag och utbilda sig på universitet. Just därför är det viktigt att sänka skatten för både låginkomsttagare och dem med högre inkomster.

Flit och strävsamhet måste löna sig mycket bättre i Sverige. Det är bra för tillväxten, och det är framför allt bra för den som vill investera i sig själv och för den som kanske själv har vuxit upp i barnfattigdom men som lyckats ta sig från utanförskapet och göra en klassresa. Det är den sortens

flit och slit som är bra för individen, och det är den sortens flit och slit som är bra för samhället. Det tycker jag att vi ska belöna.

Regeringens linje är tydlig: högre tillväxt och arbetslinje i stället för bidragslinje. Bara så kan vi bekämpa ekonomisk utsatthet och sammantaget göra hela Sverige rikare.
(Applåder)

Anf. 97 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag tycker att det här blev jättejobbigt, därför att nu började statsrådet prata om tillväxt och bemötte inte med ett enda ord dessa familjer och deras situation. "Flit och strävsamhet måste löna sig" – som om inte barnskötare eller undersköterskor var flitiga och strävsamma! Som om det inte var jobbigare att åka en eller en och en halv timme kollektivt till och från jobbet varje dag än att köra bil! Jätteobehaglig är den här diskussionen. Den är faktiskt helt fruktansvärd.

Fru talman! Föreställ dig en ensamstående, heltidsarbetande mamma som bor i hyresrätt med två barn. Hon reser kollektivt till jobbet varje dag och sedan samma väg hem igen. På det jobbet har hon hand om andras barn och ser till att de är trygga och glada och att de utvecklas och mår bra. Hon äter inte lunch, för pengarna ska räcka till frukt till ungarna. Hon åker inte på semester. Hon flyger inte. Hon kör inte bil. Hon förlorar nästan 500 spänn varje månad på reformerna i regeringens budget.

Barnfamiljer med låga inkomster i Sverige går på knäna. De jobbar, men de går på knäna. De vänder på varenda krona. De går till jobbet varje dag och ser till att Sverige snurrar, men de får allt mindre kvar att röra sig med på grund av att våra stödsystem håller på att gå sönder. De urholkas år för år. Det gäller till exempel bostadsbidraget, barnbidraget och försörjningsstödet. Men det går att vända.

Att permanenta det extra bostadsbidraget hade varit en start, men så prioriterar inte regeringen. Det kostar en spottstyver jämfört med de enorma skattesänkningar man har valt att prioritera för höginkomsttagare. En ensamstående mamma förlorar 500 kronor i månaden. En familj med två höginkomsttagare får 130 000 kronor nästa år i regeringens budget. Så cementerar man barnfattigdom.

(Applåder)

Anf. 98 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Fattigdom och barnfattigdom tar man sig ur genom arbetslinjen och ökad tillväxt. Det skapar förutsättningar för ökad tillväxt och för att bygga Sverige rikare och starkare igen. Inflationen har gröpt stora hål i mångas fickor. Det gäller barnfamiljer, vanliga hushåll, pensionärer och företag – för att inte tala om statens olika myndigheter och organisationer. Inflationen har inte lämnat någon oberörd, och just därför är det otroligt viktigt att få igång Sverige igen och att skapa tillväxt och fler jobb så att fler har ett arbete att gå till. Det är så vi tar oss ur fattigdom. Det är också så vi knäcker barnfattigdomen.

Jag vill ändå passa på att tacka interpellanten och ledamöterna som deltog i den här debatten. Jag tycker att det är en väldigt viktig och angelägen fråga. Det går en skiljelinje i den här kammaren mellan om man tycker att det är viktigt med höga skatter och höga bidrag eller sänkta skat-

ter och ökad tillväxt. Jag och regeringen är fast övertygade om att fattigdom bäst bekämpas genom ökad tillväxt.
(Applåder)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

*Svar på
interpellationer*

§ 17 Svar på interpellation 2024/25:65 om hörseltekniska arbets- hjälpmedel

Anf. 99 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jonathan Svensson har frågat mig om jag bedömer att det är av vikt att hörselnedsatta har tillgång till arbetshjälpmedel och om jag avser att vidta några åtgärder för att tillse att fler hörselnedsatta får tillgång till arbetshjälpmedel från det offentliga.

Personer med olika funktionsnedsättningar eller sjukdomar har rätt till stöd i form av olika hjälpmedel för att kunna delta i arbetslivet. För bland annat personer med hörselskada eller synskada är arbetshjälpmedel viktiga för möjligheten att arbeta.

Eftersom de nuvarande reglerna för arbetshjälpmedel är från tidigt 90-tal är det viktigt att regelverket för arbetshjälpmedel uppdateras och moderniseras så att det anpassas efter dagens behov. Regeringen har därför beslutat om ändringar i förordningen (1991:1046) om bidrag till arbets-
hjälpmedel. Ändringarna syftar till att förenkla och effektivisera hanteringen av återbetalningsärenden samt förtydliga och modernisera själva regelverket. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2024.

Ändringarna innebär att det förtydligas att bidrag får lämnas för uppdateringar och uppgraderingar av datorbaserade hjälpmedel samt för utbildning för att kunna använda ett hjälpmedel eller en anordning. Det förtydligas också att bidrag till utbildning ska kunna lämnas även när den sammanlagda kostnaden för ett datorbaserat hjälpmedel överstiger 50 000 kronor.

För att förenkla och effektivisera återbetalningshanteringen har regeringen även beslutat att plocka bort möjligheten för en person att reglera återbetalningsskyldighet genom överlåtelse av arbetshjälpmedlet till Försäkringskassan. Det innebär att en person som har blivit arbetsoförmögen endast blir återbetalningsskyldig om arbetshjälpmedlet aldrig har använts.

Avslutningsvis kan jag konstatera att Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, för närvarande genomför en granskning av bidrag till arbets-
hjälpmedel. Syftet med granskningen är att undersöka hur bidrag till arbetshjälpmedel används i dag och om det har skett någon förändring över tid. Granskningen belyser bland annat om det finns utmaningar i tillämpningen utifrån att ansvaret är delat mellan olika aktörer. Jag ser fram emot ISF:s redovisning av denna granskning.

Anf. 100 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret och för att du tar dig tid att komma till kammaren även i kväll för att diskutera den här frågan, som är väldigt viktig för väldigt många människor i vårt land!

Som framgår av min interpellation finns det över 700 000 människor i vårt land som har en hörselnedsättning och är i yrkesverksam ålder. Även om givetvis inte alla dessa människor arbetar går det att konstatera att ungefär var sjätte person som arbetar har en hörselnedsättning. Det innebär att det på en arbetsplats med 60 medarbetare är ungefär 10 som har nedsatt hörsel.

Givetvis finns det stora variationer i hur en hörselnedsättning påverkar olika individer; vissa har lättare hörselnedsättningar medan vissa har betydligt grövre sådana. Men jag anser ändå att hörseln är en viktig fråga för och i arbetslivet, och många av de 700 000 personer som jag beskrev är också i behov av stöd till arbetshjälpmedel. Det handlar om att underlätta deras hörsel och på så sätt främja ett mer jämställt deltagande i arbetslivet.

I dagsläget kan du få stöd för arbetshjälpmedel på lite olika sätt beroende på hur länge du har varit anställd på din arbetsplats. Under det första året som anställd på din arbetsplats har du möjlighet att söka stöd från Arbetsförmedlingen för att få tillgång till dina arbetshjälpmedel – detta givetvis under förutsättning att din hörselnedsättning påverkar din arbetsförmåga och att hjälpmedlet skulle kunna underlätta för dig att utföra ditt arbete.

Om du däremot har arbetat mer än tolv månader hos din nuvarande arbetsgivare kan du vända dig till Försäkringskassan för att ansöka om bidrag till arbetshjälpmedel. För en del av alla dem som väljer att vända sig till Försäkringskassan för att ansöka om det här stödet blir det problem. Det är nämligen på det viset att Försäkringskassan i sina bedömningar gällande rätten till hörseltekniska arbetshjälpmedel väljer att avslå ansökningar från människor med väldigt grava hörselnedsättningar med hänvisning till att de kan ha användning för hjälpmedlet även utanför arbetet. De hör alltså för dåligt för att få rätt till stöd till hörseltekniska arbetshjälpmedel.

Fru talman! Det finns ändå någonting som är ologiskt i det här. Att man hör så pass dåligt att man inte har rätt till stöd till hjälpmedel som skulle underlätta för en att höra – det finns ingen logik i det, fru talman. När man sedan har fått sitt avslagsbeslut från Försäkringskassan hänvisas man till den region man bor i. Problemet är dock att regionerna inte ser det som sin uppgift, och i många regioner hamnar man mellan stolarna.

Fru talman! I min interpellation ställde jag frågan till statsrådet om hon avser att vidta några åtgärder för att fler ska få tillgång till de hörseltekniska arbetshjälpmedlen. I det svar på min fråga som statsrådet precis gav i kammaren beskrev hon att arbetshjälpmedel är ett viktigt verktyg för att människor som har en hörselskada ska kunna delta i arbetslivet. Det tycker jag är bra; det stämmer helt och hållet.

Dessvärre lade statsrådet en väldigt stor del av sitt anförande på att beskriva förändringar i en förordning som redan har genomförts. Dessutom handlar förordningsändringarna till stor del om att underlätta återbetalningsärenden. Hur en uppdaterad återbetalningsshantering ska leda till att fler får tillgång till arbetshjälpmedel förstår jag inte riktigt fullt ut. Jag vill därför ge statsrådet en chans att utveckla sitt och regeringens svar på frågan hur hon och regeringen tänker agera för att fler människor ska få tillgång till de hjälpmedel de är i behov av.

Anf. 101 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! För mig och hela regeringen är det självklart att alla som kan arbeta också ska arbeta. Det innebär såklart att människor som har olika funktionsvariationer eller sjukdomar och är i behov av särskilt stöd för att kunna arbeta också ska få det. Det är en väldigt viktig och grundläggande princip.

Att fler kan komma i arbete utifrån sina egna förutsättningar är bra för hela samhället, och det är särskilt viktigt för individen. Som vi har talat om här under en längre tid mår alla bättre av att arbeta och ha en egen inkomst att leva på, men det handlar också om att vara delaktig i och en del av en gemenskap. Att uppmuntra och främja arbete är precis det som är arbetslinjen.

Jag var inne på moderniseringen av regelverket, som alltså inte bara handlar om att det ska vara enklare att lämna tillbaka något när man har blivit arbetsoförmögen. Den handlar faktiskt också om att effektivisera och förenkla handläggningen, som jag ändå känner är en del av den problematik som interpellanten lyfter.

Precis som jag avslutade med att säga handlar det också om att ISF har fått uppgiften att göra en granskning för att se om det är ändamålsenligt, om det har förändrats över tid och om det tillstöter problem just för att det är flera aktörer som är inblandade. Jag ska inte säga ”Ju fler kockar, desto sämre soppa”, men givet mina tidigare erfarenheter som kommunstyrelsens ordförande vet jag att hjälpmedelsfrågorna är komplicerade och svåra eftersom de ligger på många olika aktörer. Interpellanten tog bara upp Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och sedan regionen, men här kommer dessutom även kommunen in.

Jag ser alltså fram emot den redovisning som ISF kommer att komma med i sin granskning. Därefter, givet att jag följer frågorna mycket noga, får jag helt enkelt återkomma kring om det behövs några förändringar.

Anf. 102 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

I sitt svar tar statsrådet upp den granskning som Inspektionen för socialförsäkringen just nu genomför avseende bidrag till arbetshjälpmedel. Precis som statsrådet beskriver tittar man i den granskningen på just de frågor vi diskuterar i dag och om det är rätt bedömningar som görs när det kommer till stöd till arbetshjälpmedel.

Jag och många fler tycker givetvis att det är väldigt välkommet att man granskar den statliga verksamheten. Det är ju i praktiken alltid positivt att granska den statliga verksamheten för att se om den fungerar på bästa sätt och, om den inte skulle fungera på ett tillfredsställande sätt, föreslå förändringar. Det är jättespositivt att man granskar verksamheten för att se om den kan göras bättre.

Jag måste ändå få påpeka, fru talman, att den granskning som Inspektionen för socialförsäkringen just nu genomför, såvitt jag vet, är en granskning man själv har tagit initiativ till. ISF har ju i uppdrag att ständigt granska och analysera hela socialförsäkringsområdet. Vissa av granskningssuppdragen får man direkt från regeringen, men vissa andra tar man själv initiativ till. Den granskning vi diskuterar i dag, alltså den som kollar på arbetshjälpmedel, är en sådan som man själv har tagit initiativ till. Det

är alltså inte statsrådet eller regeringen vi har att tacka för denna granskning.

Faktum är att regeringen har haft två år på sig att se till att det blir lättare för människor att få tillgång till arbetshjälpmedel. Redan strax efter att regeringen tillträtt uppmärksammades statsrådet på de utmaningar som finns när det gäller arbetshjälpmedel för hörselskadade. Då blev statsrådet uppvaktad av intresseorganisationer på området, och det fanns dessutom medialt intresse för frågan. Statsrådet var då ute i exempelvis *Ekot* och beskrev att reglerna för hjälpmedel skulle ses över, vilket till viss del också har skett.

Trots detta togs inga initiativ under 2022 eller 2023. Under 2024 kom den förändring av förordningen som statsrådet tidigare redogjorde för. Precis som statsrådet beskrev innehöll den vissa förbättringar, bland annat gällande datoriserade hjälpmedel. Den handlade också till stor del om återbetalningshanteringen, som jag nämnde i mitt förra anförande.

Trots att statsrådet fått indikationer på att det finns problem i systemet valde man att inte gå fram med några förändringar. Jag tycker att det går att konstatera att regeringen efter två år i Rosenbad inte har klarat av att förändra en förordning på ett sätt som leder till att fler människor klarar av sitt arbetsliv på ett bättre sätt. Det tycker jag är högst beklagligt.

Senast i morse fick statsrådet en skrivelse från Hörselskadades Riksförbund där hon uppmanas att göra något åt problemen som vi diskuterar i dag. Jag vill därför fråga statsrådet hur det kommer sig att regeringen, trots starka indikationer på att många människor som är i behov av hjälpmedel inte får tillgång till sådana, inte har agerat på en halv mandatperiod. Jag vill också fråga statsrådet vilka åtgärder hon tänker vidta för att se till att fler som är i behov av arbetshjälpmedel får ta del av sådana.

Anf. 103 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Med all respekt kan jag konstatera att handläggningen och arbetet när det gäller regelverket kring arbetshjälpmedel är från 90-talet. Om vi nu ska stå här och kasta paj, sten och diverse andra attiraljer på någon som inte har gjort det som borde göras kan vi börja med att konstatera att förordningen inte har förändrats sedan dess. Jag tror inte att någon riktigt har ryggen fri i det här avseendet.

I den granskning som ISF nu gör tittar man på de frågor och problem som interpellanten tar upp i sin interpellation. Gott så, tänker jag – då behöver vi alltså inte initiera en ny utredning som ska göra samma sak. När man ger uppdrag till ISF är det ofta så att man tittar på vilka saker man redan hade tänkt göra och sedan kompletterar med andra saker. Jag tycker att detta är ett bra sätt att spendera både skattebetalarnas pengar och ISF:s tid.

För mig som statsråd, och för hela regeringen, ligger arbetslinjen i fokus. Utanförskapet ska knäckas, och antalet individer som är självförsörjande ska öka. Just därför är det synnerligen angeläget att man ser till arbetsförmågan och att de personer som kan arbeta också gör det. Av den anledningen är arbetshjälpmedel mycket viktiga.

Även mindre åtgärder är viktiga. Den fråga som interpellanten har tagit upp här i dag är väldigt viktig för att se till helheten och skapa möjlighet för fler att komma i arbete. Därför behöver man självklart se över de här sakerna.

Nu kommer ISF med sin granskning, och jag ser fram emot den. Vi får se om ISF föreslår några förändringar. Jag är villig att göra förändringar om de underlättar för fler att komma i arbete.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 104 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det stämmer att förordningen inte har uppdaterats sedan 90-talet. Där-
emot kom det år 2018 en dom efter att Allmänna ombudet överklagat ett
beslut från Försäkringskassan. Det var först då denna fråga aktualiserades
på riktigt.

I dag har vi diskuterat en fråga som är väldigt angelägen för en stor
grupp människor som har någonting gemensamt. De har en hörselnedsätt-
ning som kan påverka deras förmåga att delta i arbetslivet. I flera år har
många inom denna grupp fått avslag på sina ansökningar om stöd för ar-
betshjälpmedel, som hade underlättat för dem att behålla en fot på arbets-
marknaden.

Sedan 2019 tycks antalet avslag ha ökat väsentligt, från 13 procent
2019 till 29 procent första halvåret i år. Det är en ganska stor ökning på
förhållandevis kort tid.

Detta avslag får man med hänvisning till att man hör för dåligt för att
vara berättigad till arbetshjälpmedel från Försäkringskassan. Av Försäk-
ringskassan hänvisas man till sin region, som inte anser att det är regionens
uppgift att hantera detta.

Fru talman! Det här är människor som har möjlighet att delta fullgott i
arbetslivet, betala skatt och ställa klockan på morgonen för att gå till arbe-
tet och bidra till vårt gemensamma samhälle. Men eftersom många av dem
inte får tillgång till de arbetshjälpmedel de är i behov av finns det risk att
de behöver gå ned i arbetstid, blir sjukskrivna eller rent av inte klarar av
att sköta sitt arbete.

I Sverige har vi i dag en stor kompetensbrist inom både offentlig och
privat sektor. Då behövs all hands on deck för att vi ska klara kompetens-
försörjningen i vårt land.

Jag ser fram emot att få ta del av den granskning som Inspektionen för
socialförsäkringen just nu genomför och att sedan också få se vilka åtgär-
der statsrådet vidtar med anledning av den.

Jag vill ställa en sista fråga till statsrådet. Ser statsrådet allvaret i denna
fråga, och kan vi förvänta oss en skyndsam hantering så fort inspektionen
har lämnat sin rapport?

Anf. 105 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag vill rikta ett stort tack till Jonathan Svensson för att
han har lyft upp denna fråga och skrivit denna interpellation.

Jag tycker, som sagt, att det är oerhört viktigt att alla som kan får vara
med och delta i arbetslivet. Givetvis är det synnerligen viktigt, inte minst
när det gäller att hantera den kompetensbrist på arbetsmarknaden som in-
terpellanten själv berättade om, att så många som möjligt som kan arbeta
också är med och arbetar. Det har ett värde i sig, men det är också viktigt
för Sverige i stort.

Jag följer denna fråga mycket noga. ISF håller på med sin granskning
och kommer att redovisa sitt resultat till mig inom kort. Jag kan lova leda-

moten att jag med alla möjliga medel kommer att se till att så många som möjligt som kan arbeta också får möjlighet att arbeta.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 18 Svar på interpellation 2024/25:74 om rättviseaspekter på karensavdraget

Anf. 106 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig vad jag avser att göra för att hantera rättviseaspekter på karensavdraget.

Den 1 januari 2023 beslutade regeringen att ersätta Karensutredningen med en arbetsgrupp i Regeringskansliet. Arbetsgruppen gavs i uppdrag att analysera karensavdragets ändamålsenlighet och bedöma om det fanns behov av förändringar av karensavdraget.

Den 1 december 2023 slutredovisade arbetsgruppen sitt uppdrag. Redovisningen är ett omfattande kunskapsunderlag om karensavdragets konsekvenser och ändamålsenlighet.

Arbetsgruppen bedömer att karensavdraget innebär en mer rättvis och försäkringsmässig självrisk jämfört med tidigare karensdag. Arbetsgruppen bedömer också att karensavdraget motverkar överutnyttjande men kan vara belastande för individer med återkommande sjukfrånvaro och för individer med små ekonomiska marginaler.

Vidare bedömer arbetsgruppen att det inte är lämpligt att införa ett differentierat karensavdrag baserat på yrke, då det inte finns något enkelt och heltäckande sätt att avgränsa inom vilka yrkesgrupper arbetstagare bör omfattas. Denna avgränsningsproblematik lyftes till arbetsgruppen under samtal med arbetsmarknadens parter.

Arbetsgruppen lämnar förslag som innebär ett enhetligt karensavdrag samt ett utökat skydd mot inkomstbortfall till följd av karensavdrag för grupper med återkommande sjukfrånvaro. Det lämnas också förslag på åtgärder som ska göra administrationen av högriskskydd enklare och mer effektiv.

Arbetsgruppens förslag har remissbehandlats under våren 2024. Förslagen bereds nu vidare i Regeringskansliet.

Vad gäller karensregler för egenföretagare föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2025 att den övre gränsen, 55 år, för att egenföretagare ska kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen tas bort. Att starta och bedriva näringsverksamhet högre upp i åldrarna bör uppmuntras.

Anf. 107 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det är inte första gången vi debatterar karensavdraget och kanske inte den sista heller.

Fru talman! Jag blir faktiskt inte klok på vad Anna Tenje och Moderaterna vill med sjukförsäkringen och karensen, och jag är nog inte den enda. Vi minns att statsrådet har svajat lite hit och dit vad gäller uppföljningen av förändringarna i sjukförsäkringen och att man ändrade utredningens direktiv och utredare och nu, enligt tidigare debatt i dag, helt har skrotat alla

förslagen. När det gäller karensen, som är temat för denna debatt, är tystnaden i det närmaste total sedan arbetsgruppens förslag kom.

Ska det bli ytterligare en karensdag, som Moderaterna gick till val på? Eller ska det bli differentierade karensavdrag för olika yrkesgrupper, vilket Sverigedemokraterna har föreslagit? Det verkar ju vara de som styr sjukförsäkringspolitiken nu för tiden. Vad tänker statsrådet om den uppenbara orättvisan med karensavdraget, vilket hon själv var inne på i svaret, nämligen att människor med låga löner inte har råd att vara hemma sjuka? Tänker statsrådet agera över huvud taget eller gömma arbetsgruppens förslag längst bak i bokhyllan? Att frågan bereds i Regeringskansliet betyder som vi alla vet att förslagen ligger och samlar damm någonstans. Statsrådet och regeringen har med förslag om karensreglerna för egenföretagare i budgetpropositionen. Varför tog man då inte även med förslagen från arbetsgruppen gällande karensregelverket för anställda?

Det finns alternativ. Vi socialdemokrater står alltid upp för en trygg och rättvis sjukförsäkring som är värd namnet, och vi tycker att det är helt orimligt att människor med låg lön tvingas gå till jobbet när de är sjuka för att de inte har råd att stanna hemma. Detta vill vi ändra på.

Fru talman! Jag har vid flera tillfällen tidigare i kammaren sagt att vi socialdemokrater inte har några som helst problem med förslagen från arbetsgruppen. Om regeringen håller med finns det alltså en bred majoritet i riksdagen för dessa förslag, och de borde vara ganska enkla att genomföra i praktiken. Det är ingen långsiktig lösning på orättvisan med karensavdraget, men det skulle i alla fall förbättra lite grann för en grupp löntagare. Det är bra att den som är sjuk ofta får ett lägre tak på antal karensavdrag som kan göras liksom att den som har en sjukdomsproblematik får ett tydligare och enklare regelverk för högriskskyddet. Om regeringen till slut får tummen ur och lägger fram dessa förslag ser jag i dag ingen anledning till att vi socialdemokrater inte skulle ställa oss bakom dem. Men det räcker inte. Karensavdraget är orättvist, och det måste förändras.

Vad vill statsrådet Anna Tenje med karensavdraget? Kommer regeringen att lägga fram arbetsgruppens förslag, och varför valde regeringen att inte ta med dem i budgetpropositionen för 2025?

Anf. 108 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Det gläder mig att höra att ledamoten inte har något emot arbetsgruppens förslag och inte heller tvivlar på dess resultat. Jag har under debattens gång och tidigare och även i interpellationen reagerat på att ledamoten har tyckt att det var både olyckligt och oklokt att frågan hän-sköts till en arbetsgrupp av experter på departementet. Jag har dock inte uppfattat någon direkt kritik mot vare sig kunskap, kompetens eller sakklighet som arbetsgruppens slutprodukt innehåller. Såväl experter och parter som ledamöter i Sveriges riksdag har fått möjlighet att göra inspel och uttala sig under arbetsgruppens arbete. Det gläder mig därför att höra att det inte finns några tveksamheter där.

Bland annat var parterna själva rörande överens om att det inte var lämpligt att införa ett differentierat karensavdrag baserat på yrke, bland annat för att det inte finns något enkelt eller heltäckande sätt att avgränsa inom vilka yrkesgrupper arbetstagare bör omfattas. Om det finns behov av att göra undantag från karensavdrag för arbetstagare inom specifika yrken eller branscher har arbetsmarknadens parter att förhandla om sådana un-

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

dantag genom kollektivavtal. Det finns flera exempel på detta, och flera remissinstanser har pekat på att ge specifika yrkesgrupper och arbetstagare sjuklön från och med första sjukdagen. Här finns alltså goda möjligheter för berörda och relevanta branscher att föra denna typ av diskussion i avtalsförhandlingarna.

Jag blir lite förvånad över att Socialdemokraterna, som har framfört en viss oro över den nya inriktningen, nu vill ta tag i detta i kammaren och inte vill att den svenska modellen och samförståndet mellan arbetsmarknadens parter ska gälla.

Jag uppfattar att Socialdemokraterna har backat från förslaget och inte längre är intresserade av differentiering av karensavdraget utan helhjärtat står bakom arbetsgruppens förslag. Det vore i så fall glädjande. Låt oss överlåta till arbetsmarknadens parter att göra upp om dessa frågor och komma överens när det gäller kollektivavtal.

Jag tolkar dock ledamotens ansiktsuttryck som att det inte alls var det hon sa utan att Socialdemokraterna faktiskt inte längre litar på att arbetsmarknadens parter kan ta hand om dessa frågor enligt den svenska modellen.

Anf. 109 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Det vore intressant om man menar att arbetsmarknadens parter ska lösa alla problem i samhället så att vi inte behöver lagstiftning. Det var en kraftig feltolkning av statsrådet.

Från januari 2023 när statsrådet Anna Tenje meddelade att regeringen lägger ned den utredning om orättvisorna i karensavdraget som vi socialdemokrater tillsatte har vi varit emot det och kritiserat det – precis som Anna Tenje säger. Det var en parlamentarisk utredning med uppdrag att ta fram förslag som tar bort orättvisorna i karensavdraget. Det är vad vi kämpar för och tillsatte. Statsrådet ville ha något annat, nämligen en liten bokstavsutredning på Regeringskansliet. Utredningen har kommit med förslag. Vi har inga problem med förslagen, men de löser inte problemen, vilket vi har varit tydliga med hela vägen. Vi ställer oss bakom dem, men de löser inte problemen.

Det är toppen att man via avtalsförhandlingar hittar lösningar som är bra för olika branscher och yrkesgrupper; det har vi inget som helst emot. Det är toppenbra med den svenska modellen och parter som gör upp på sina områden. Men de som har urusla arbetsvillkor, låg lön och låg organiseringsgrad, som handelsanställda och anställda inom hotell och restaurang, har aldrig styrka nog att både få upp sina löner *och* få bort karensavdraget *och* få till sjysta arbetsvillkor. De tvingas välja. Därför måste vi lagstiftningsvägen se till att få bort orättvisan med karensavdraget.

Det är vår förbaskade skyldighet som folkvalda politiker i Sveriges riksdag att se till att skapa socialförsäkringar som är rättvisa och som hjälper de svagaste i samhället och människor med låga löner. Vi kan inte säga att de får skylla sig själva om de förhandlar för dåligt. Det är moderat politik; det är inte socialdemokratisk politik.

Fru talman! Vi socialdemokrater har gått till val på att avskaffa det orättvisa karensavdraget, och det tänker vi försöka att göra med alla till buds stående medel. Vi prioriterar undersköterskor, förskollärare, busschaufförer, lagerarbetare och alla andra som måste gå till jobbet och som

inte kan vara hemma när de är förkylda, vilket statsrådet och jag ofta kan och fortsätta att arbeta.

Vårt besked är tydligt: Det måste finnas en rättvisa i sjukförsäkringen. Jag tycker att det är en märklig människosyn statsrådet ger uttryck för.

Vi socialdemokrater har aldrig förordat en differentiering av karensavdraget. Här har arbetsmarknadens parter varit jättetydliga: Det går inte att genomföra. Det är bra att arbetsgruppen inte föreslår det; där är vi helt överens.

Vi har ingenting emot arbetsgruppens förslag, men det räcker inte. Återigen vill jag ställa frågan till statsrådet: Menar hon att busschaufförer, undersköterskor och barnskötare som inte har kollektivavtal där karensavdraget är bortförhandlat får skylla sig själva och fortsätta gå till jobbet fast de är sjuka för att de inte har råd att stanna hemma?

Sju av tio handelsanställda uppger att de under det senaste året har gått till jobbet vid minst ett tillfälle fast de varit sjuka eftersom de inte har råd att vara hemma när de är sjuka. Detta gäller nästan hälften av LO-medlemmarna. Varför kan Moderaterna och Anna Tenje inte inse hur orättvist detta är och göra någonting åt karensavdraget?

Anf. 110 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Det var ett lite förvirrat inlägg, men jag tror att jag ändå kan tolka in att ledamoten trots allt har förtroende för fack och arbetsgivare. Jag tror också att vi kan vara överens om att den svenska modellen har tjänat Sverige väl och att vi är många som gärna ser att den fortsätter göra det.

När det gäller frågan om karens kan jag respektera att ledamoten inte gillar arbetsgruppens bedömning att dagens karensavdrag innebär en mer rättvis och försäkringsmässig självrisk än den tidigare karensdagen och att det motverkar överutnyttjande. Men arbetsgruppen framhåller ju även att karensavdraget kan vara belastande för individer med återkommande sjukfrånvaro och individer med små ekonomiska marginaler.

Man är som sagt väldigt tydlig med att dagens karensavdrag motverkar överutnyttjande. Att det är bra tror jag att de flesta kan vara överens om. Därför lämnar man nu också förslag i riktningen att försöka åtgärda just överutnyttjande. Detta, föreslår man, löses i huvudsak genom två förslag som innebär ett utökat skydd mot inkomstbortfall till följd av karensavdrag för grupper med återkommande sjukfrånvaro. Dessa förslag bereds nu i Regeringskansliet.

Hade det på riktigt varit så som ledamoten säger och skriver i sin interpellation – att karensavdraget är orättvist, att risken för överutnyttjande är försumbar och att facken och arbetsgivarna trots allt inte är rustade att hantera frågan själva – varför har man då inte föreslagit detta i sin budgetmotion, som presenterades för några veckor sedan? Varför har Socialdemokraterna inte med det i budgeten om detta är en så otroligt viktig fråga för dem?

Enligt arbetsgruppens beräkningar är den sammantagna effekten av ett avskaffat karensavdrag en ökning av arbetsgivarnas sjuklönekostnader med uppmot 24,1 miljarder. Vänsterpartiet, som ju är allmänt kända för att spendera andra människors pengar, är det enda parti som föreslår ett slopat karensavdrag, men inte ens de lyckas täcka vad det kostar utan har bara med en femtedel av detta i sin budget.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Det brukar heta att det inte handlar om vad man säger utan att det är vad man gör som räknas. Vi kan konstatera att Socialdemokraterna inte är beredda att backa upp sina stora ord i talarstolen i dag med en enda krona i den budgetmotion de lade fram för några veckor sedan. Det tycker jag är en väldigt viktig konsumentupplysning till åhörare och lyssnare.

Regeringen ägnar sig inte åt den typen av ganska skamlös populism. Vi gör det vi säger.

Anf. 111 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Statsrådet pratar om skamlös populism. Samtidigt läser hon arbetsgruppens texter som fan läser Bibeln. Karensavdraget som S-MP-regeringen lyckades få stöd för att få till under pandemin är bättre, eller mindre dåligt, än den karensdag som var förut. Det var ett steg i rätt riktning, och det var därför vi genomförde det. Men det betyder ju inte att det är bra.

Det är därför jag tjarar om den här frågan. Jag tror att detta är femte debatten på två år som Anna Tenje och jag har om karensavdraget och hur orättvist det är.

Vi har med det orättvisa karensavdraget i vår budgetmotion och vår kommittémotion för att vi vill ta bort det. Det är sant att vi inte har avsatt pengar till det. För att kunna göra en sådan genomgripande förändring måste det nämligen utredas hur det ska gå till. En sådan utredning tillsatte vi när vi var i regeringsställning, men den har Anna Tenje lagt ned. Det finns alltså ingen rejäl utredning om hur det skulle gå till att ta bort karensavdraget.

När vi är i regeringsställning igen kommer vi att utreda detta, och vi kommer att ta bort det. Det är beskedet från Socialdemokraterna. Men alla de LO-arbetare som fortsätter gå till jobbet när de är sjuka och dessutom riskerar att smitta ned kollegor, de brukare de är till för eller passagerarna på bussen för att de inte har råd att stanna hemma får inga besked från Moderaterna och regeringen. Statsrådet verkar fullt nöjd med det orättvisa karensavdrag vi har i dag.

Så än en gång: Vad tänker regeringen göra åt orättvisan i karensavdraget?
(Applåder)

Anf. 112 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag tycker återigen att detta var en väldigt viktig konsumentupplysning till åhörarna och då inte minst de LO-an slutna. Det handlar, precis som jag sa tidigare, om vad man gör snarare än vad man säger. Man kan lyssna till de fina orden från Åsa Eriksson, men man kan också konstatera att det inte finns en enda krona i Socialdemokraternas budget som över huvud taget rör sig i närheten av de förslag som arbetsgruppen har presenterat.

All heder till Vänsterpartiet, för de har faktiskt med detta i sin budget. De har inte med helheten, och de finansierar det bara till en femtedel. Men de gör ändå vad de säger.

Jag kan konstatera att detta är en intressant debatt och en bra diskussion. Vi kommer säkert att återkomma till den ett flertal gånger framöver.

Dessa frågor bereds nu i Regeringskansliet. Jag får säkert anledning att återkomma till dem längre fram. I kväll gavs dock en viktig och tydlig

signal till väljarna: Socialdemokraterna har inte med en enda krona i sin budget för någonting man uppenbarligen tycker är väldigt viktigt. Det talar sitt väldigt tydliga språk.

(Applåder)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

§ 19 Svar på interpellation 2024/25:75 om ändringar i Finsam- lagstiftningen

Anf. 113 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig på vilket sätt jag avser att förändra Finsamlagstiftningen.

Finsamlagstiftningen har i huvudsak varit oförändrad sedan ikraftträdandet 2004. Inspektionen för socialförsäkringen har i sin utvärdering av samordningsförbundens verksamhet pekat på att det finns behov av att se över Finsamlagen (2003:1210). Det gäller till exempel samordningsförbundens uppdrag i relation till de samverkande parternas respektive uppdrag, finansieringen av samordningsförbundens verksamhet samt samordningsförbundens uppdrag att följa upp och utvärdera de insatser som samordningsförbunden finansierar.

För ställningstagande till eventuella förändringar av Finsamlagstiftningen anser regeringen att det behövs ytterligare kunskap om nuvarande förhållanden och en aktuell analys angående behovet av förändringar av lagstiftningen. Regeringen har därför gett Försäkringskassan i uppdrag att analysera behovet av ändringar i Finsamlagen (S2024/00722). Försäkringskassan ska analysera behovet av ändringar i lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser och vid behov lämna författningsförslag om det bedöms motiverat för att uppnå en ändamålsenlig resursanvändning och ett effektivt stöd för personer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser för att komma i arbete.

Uppdraget ska genomföras i samråd med Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen och SKR, och andra berörda aktörer ska involveras i arbetet. Uppdraget ska genomföras i dialog med samordningsförbunden och Nationella Nätverket för Samordningsförbund, NNS. Uppdraget ska redovisas senast den 2 december 2024.

Att människors arbetsförmåga tas till vara i så stor utsträckning som möjligt är viktigt ur såväl ett mänskligt som ett samhälleligt perspektiv. Samordningsförbunden är betydelsefulla genom att med samordnade rehabiliteringsinsatser stödja människor att uppnå arbetsförmåga och egenförsörjning.

Jag ser fram emot att ta del av det underlag som Försäkringskassan ska redovisa längre fram i december.

Anf. 114 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Statsrådet och jag har debatterat Finsam här i kammaren flera gånger de senaste åren. Vi brukar vara överens om att det är en viktig konstruktion för att möjliggöra samverkan mellan olika aktörer så att män-

niskor med komplex problematik ska få det stöd och den hjälp de behöver för att återfå arbetsförmåga och så småningom kunna försörja sig själva.

Men nu undrar jag om statsrådet har ändrat uppfattning eller om det är andra i regeringen som styr Finsampolitiken. Hur ska vi annars tolka det faktum att de statliga myndigheterna Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, som är två av de fyra ingående parterna i Finsam, har blivit alltmer strikta i sina tolkningar av lagar och regler så att allt fler samordningsförbund känner sig tvingade att lägga ned framgångsrik verksamhet?

Fru talman! Låt mig ta några exempel. Redan 2005 rekommenderade Nationella rådet, som består av bland annat Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan nationellt, att samordningsförbunden skulle växla upp sina resurser genom att söka ESF-medel, eftersom mål och syfte är detsamma.

Ett antal förbund har sökt och beviljats drygt 1 miljard kronor. 35 000 människor har tack vare de pengarna fått stöd och hjälp. Långt många fler än annars har kommit i arbete, och personal på de ingående myndigheterna har fått chans att gå utbildning. Vackert så!

Våren 2022 uppdaterades kunskapsstödet till samordningsförbunden med att det inte är tillåtet att söka externa medel. Nationella Nätverket för Samordningsförbund vädjade till ministern att frågan skulle utredas och förtydligas, men inget hände.

Våren 2023 blev de dock glada igen. Då stod ministern nämligen på scen vid NNS årsmöte och sa att alla ska söka mer möjligheter än hinder, vilket är jättebra, och att det självklart måste gå att kombinera ESF-medel med Finsam. Det är jättebra. Statsrådet har sagt det här i kammaren också.

Nu säger Försäkringskassan ändå blankt nej till att samordningsförbunden får söka ESF-medel för sina verksamheter. De som drabbas är de individer som statsrådet säger sig måna om i sitt svar här, fru talman.

Det framgår att ESF är djupt bekymrade över att det ena samordningsförbundet efter det andra nu backar undan och inte söker pengar. De lägger ned sina framgångsrika verksamheter. Det är bedrövt. Här finns medel, här finns metoder och här finns organisationer som är skickliga på att få till projekt för de allra mest utsatta. Men nu ska de plötsligt låta bli.

Fru talman! Jag undrar därför om statsrådet har ändrat sig om innovativa metoder för samordningsförbund och om extern finansiering för Finsam. Är det bakgrunden till översynen av Finsamlagstiftningen, att den ska bli ännu snävare?

Anf. 115 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Ja, jag och interpellanten Åsa Eriksson har diskuterat denna fråga många gånger tidigare i denna kammare. Vi håller med varandra om mycket när det gäller synen på samordningsförbunden och vikten av att fler kommer tillbaka i arbete eller får möjlighet att träda in på arbetsmarknaden med hjälp av inte minst samordningsförbunden.

Jag är glad över att det finns ett stort engagemang från inte bara interpellanten utan också andra i kammaren, just eftersom det är viktigt att vi är fler som jobbar för att få fler i arbete och så att fler kan komma i arbete och nyttja hela sin arbetsförmåga.

Jag har inte ändrat uppfattning. Mig veterligen har inte heller någon annan i regeringen gjort det. Precis som jag nämnde i det inledande interpellationssvaret har Försäkringskassan i uppdrag att göra en analys och lämna förslag på nödvändiga förändringar. Jag är mån om att de föränd-

ringarna ska vila på ett gott kunskapsunderlag. Just därför kan jag inte stå här i kammaren i dag och spekulera kring exakt vilka förändringar det rör sig om. Jag inväntar helt enkelt Försäkringskassans redovisning. Därefter får vi återkomma i frågan.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 116 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Det är skönt att höra att statsrådet inte har ändrat uppfattning. Jag hoppas att det kommer att synas i styrningen av Försäkringskassan framöver. Den styrsignalen har nämligen verkligen inte gått fram till myndigheten.

Jag vet – jag tror att statsrådet vet det precis lika bra som jag – att stuprörstänk och onödig byråkrati inte hjälper människor med komplex problematik till ökad arbetsförmåga och egen försörjning, vilket vi båda strävar efter. Det gör däremot kloka, erfarna proffs som kan utgå från individens behov, poola resurser och kunskap mellan olika organisationer och hjälpas åt att hålla individen under armarna tills hen är så pass stark och rak i ryggen att hen kan finna sin egen väg framåt och försörja sig själv. Det vet vi. Det är dokumenterat. Det fungerar.

Ingen blir hjälpt av att pengar fryser inne på ESF:s konto. Och ingen blir hjälpt av att samordningsförbunden tvingas lägga ned framgångsrik verksamhet för att Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen hittat på en ny, mer begränsande tolkning av regelverken.

Fru talman! Jag har förut här i kammaren berättat om forskarsamtal om just samverkan och hur det fungerar som hölls här i riksdagen för ett halvår sedan. De visar att samverkan mellan myndigheter för människor som är arbetslösa och/eller sjukskrivna kommer in alldeles för sent. Många individer har redan gett upp när de får möjlighet till samverkande insatser. Det kostar för individen, och det kostar för samhället.

Forsksamtalerna visade också att de ingående parterna ofta upphör med eller prioriterar ned samverkan när resurserna tryter. Det är tragiskt, men det är förståeligt. Kanske är det därför Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen nu gör en snävare tolkning av lagstiftning och regelverk, trots att statsrådet står här och säger att hon inte ändrat uppfattning. De får ju mindre pengar.

I väntan på översynen av Finsamslagstiftningen undrar jag hur regeringens styrning av Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ser ut när det gäller samverkan och samordning mellan myndigheter och framför allt Finsam. I väntan på översynen av lagstiftningen måste ju människor kunna få hjälp. Vi vill inte att proffsig personal i samordningsförbunden sägs upp på grund av att man inte vågar söka ESF-medel, eftersom Försäkringskassan säger tvärnej till det, och på grund av att man inte vågar fortsätta med innovativa verksamheter, eftersom Försäkringskassan säger nej till det. De som betalar priset är de arbetslösa och sjuka.

Hur ser regeringens styrning av Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ut när det gäller samverkan med andra myndigheter och särskilt samordningsförbunden?

Anf. 117 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! För mig och för regeringen som helhet är det oerhört viktigt att vi ger människor rätt förutsättningar för en god rehabilitering och att komma åter i arbete. Det är otvetydigt att samordningsförbunden utgör

en viktig del. Det visar ESF:s utvärderingar. De visar på tydliga positiva effekter och att samordningsförbundens insatser kan vara ett väldigt bra stöd. Givetvis ska vi då värna det.

Det finns dock behov av att reda ut om det är möjligt för samordningsförbund att stå som projektägare för ESF-projekt. Av den anledningen lyfts denna fråga upp, och regeringen har gett Försäkringskassan ett uppdrag. Det har vi talat om tidigare, och det uppdraget kvarstår fortfarande.

Att denna fråga utreds är viktigt. Man kan vifta bort den och tycka att det går väl att bara röja undan alla hinder och göra detta tillsammans. Men det är viktigt att reda ut det här, givet att det kan skapa oklarheter för den enskilde om vem som är huvudman för rehabiliteringsinsatser som hon eller han deltar i. Det är inte tillfredsställande att det kan vara oklart för den enskilde vilken huvudman som ansvarar för hennes eller hans medverkan i rehabiliteringsinsatsen. Därför är det viktigt att titta på detta.

Jag talar med många av samordningsförbunden och har kontakt med flertalet, också med dem som deltar i aktiviteterna. Det är viktigt att komma ihåg att det är parter som är medlemmar i ett samordningsförbund, det vill säga kommuner, regioner, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, och att de ensamma eller tillsammans med andra kan ansöka om ESF-medlen. På så vis fryser medlen inte inne utan kan göra fortsatt nytta, trots att det inte är samordningsförbundet som sådant som är huvudman för aktiviteterna eller insatserna.

Detta förekommer över hela landet. Vi har många olika samordningsförbund, och många löser detta. Jag tycker därför att det är väldigt beklagligt om det stämmer att man har avstått från eller lagt ned verksamhet på grund av detta.

Senast den 2 december kommer som sagt Försäkringskassan med sitt svar till mig och regeringen om det uppdrag som givits. Jag hoppas innerligt att jag får klargörande svar på många av frågorna och även lösningar för de hinder som vi alla vill överbrygga.

Anf. 118 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Vi har stora problem i samhället med kompetensbrist. Vi har stor arbetslöshet och ohälsa. Det finns lösningar på det om vi politiker orkar och vill plöja ny mark. Det kan vi göra genom att möjliggöra sömlös samverkan mellan olika aktörer som bevisligen leder till mer effektiv verksamhet och goda resultat.

De individer som får del av samordningsförbundens verksamhet vittnar om att det finns människor där som kommer att hålla dem i handen på riktigt och hela vägen tills de nått en plattform där de kan stå själva, med självkänsla, och klara egen försörjning och ett arbete. Jag tror att både statsrådet och jag vill möjliggöra det.

I stället för en fråga här i mitt sista anförande vill jag göra två medskick. Först och främst uppmanar jag statsrådet att snarast boka ett möte med Nationella nätverket för samordningsförbund, NNS, för att höra om de samordningsförbund som har backat och inte längre vågar ansöka om ESF-medel och bedriva sådana projekt. Det är bättre att de själva vittnar om det än att det går via mig. Det handlar dock om en ökande skara.

Det andra medskicket är att jag ber statsrådet att tydliggöra i regleringsbrevet till Försäkringskassan och att hon ber övriga regeringen att göra samma sak till Arbetsförmedlingen så att de möjliggör sömlös samverkan för fler individer att kunna komma i egen försörjning genom arbetsförmåga. Det ber jag statsrådet om.

Jag tackar för i kväll och önskar statsrådet en fortsatt trevlig födelsedag.
(Applåder)

Anf. 119 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag tackar interpellanten för en mycket trevlig kväll tillsammans. Vi väljer inte alltid exakt hur vi ska spendera vår födelsedag, men det här var faktiskt självvalt, om än inte att det skulle bli svar på sex interpellationer.

Jag konstaterar att intresset är stort och genuint för samordningsförbunden. Jag och regeringen delar interpellantens syn på vikten av effektiv och individanpassad hjälp till människor i behov av stöd och att det är viktigt att ge så många som möjligt en chans att komma tillbaka till eller komma in på arbetsmarknaden.

Jag ser nu fram emot de redovisningar som jag inom kort ska få av inte minst Försäkringskassan och kommer säkert att få all anledning att återkomma till kammaren i frågan.

(Applåder)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 20 Svar på interpellation 2024/25:69 om bekämpning av sjögull i Mälaren

Anf. 120 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig vad jag avser att göra för att underlätta finansieringen av bekämpningen av sjögull i Mälaren och andra vattendrag.

I regeringens budgetproposition för 2025 finns ett förslag om ytterligare satsningar med 10 miljoner kronor per år under perioden 2025–2027 för att effektivt bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter i vattenmiljöer i Sverige.

För att kunna förstå hur stor utmaning utrotningen av sjögull är för myndigheterna vill jag börja med att informera kammaren lite om artens ekologi och förekomst i landet samt något om vilka insatser som görs i dag.

Sjögull är en av flera invasiva främmande arter som har spridit sig i våra sjöar och vattendrag med människans hjälp. Den trivs i lugna vatten och finns i dag i delar av Götaland samt Svealand med bland annat ett tjugotal bestånd i västra Mälaren. När den får möjligheter att etablera sig på en ny växtplats täcker den snabbt stora vattenytor och konkurrerar då med naturligt förekommande arter.

Metoderna för att bekämpa sjögull handlar om att försöka täcka bestånden så att växterna skuggas och till slut dör av ljusbrist. Metoden är omständlig, men Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med länsstyrelserna, som utför det praktiska arbetet, konstaterat att den är säkrare än att använda mekaniska metoder. Risken är stor att situationen förvärras om plantorna tas bort mekaniskt eftersom sjögull lätt sprids med små växtdeklar. De täckningsmetoder som finns i dag fungerar däremot inte i rinnande vatten, där vattenståndet varierar över tid. Insatserna där handlar i första hand om att hindra fortsatt spridning. Även framförandet av både fritidsbåtar och sjöfart ökar risken för spridning, och försök har gjorts för att omdirigera båttrafiken runt befintliga bestånd.

Arbetet med invasiva främmande arter är viktigt för att bevara biologisk mångfald. I Regeringskansliet bereds för närvarande förslag från Havs- och vattenmyndigheten om en nationell förteckning över invasiva främmande arter, där förteckningen även omfattar vilka bestämmelser som ska gälla för respektive art. Sjögull finns med bland dessa förslag som har remitterats till cirka 150 instanser.

I dagsläget kan jag inte föregripa beredningsprocessen och vill därför inte spekulera om vilka arter som skulle kunna tas upp på en sådan nationell förteckning och vilka bestämmelser som kan komma att gälla för dessa. Vi ser dock redan att bestämmelserna som reglerar arterna på EU:s förteckning över invasiva främmande arter är ett viktigt verktyg för att förebygga introduktion och spridning av de berörda arterna.

Vi ska även komma ihåg att informationsinsatser som vänder sig till allmänheten om riskerna att föra fram båt i befintliga bestånd med sjögull kan vara mycket kostnadseffektiva och resultera i minskad spridning som i sin tur minskar behovet av kostsamma utrotningsinsatser.

Anf. 121 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar miljöministern för svaret.

Föga trodde jag när jag engagerade mig politiskt att jag skulle stå i Sveriges riksdag och debattera sjögull. Man lär sig mycket när man är politiker. Det är väldigt intressant.

De boende längs västra Mälaren och längs Arbogaån är väldigt bekymrade över utbredningen av den invasiva arten sjögull. Den kan se trevlig ut – en del tycker att den ser ut ungefär som gula näckrosor – men skenet bedrar eftersom den, precis som statsrådet sa, tar över växtlivet i vattnet och dödar de arter som naturligt finns i insjöar och vattendrag.

Kungsör och de andra kommuner som finns längs Arbogaån har provat olika bekämpningsmetoder på sjögull. Försöken har gjorts med finansiellt stöd från både Havs- och vattenmyndigheten och Mälarens vattenvårdsförbund och genom så kallade LONA-bidrag. Precis som statsrådet säger är det mest effektiva sättet att täcka stora ytor av vatten med duk uppspänd på flytande ramar. Det är förstås väldigt tidskrävande och kostsamt. Det är kanske inte så snyggt, men det är det mest effektiva och det vi därför behöver göra.

Fru talman! För att klara av bekämpningen av sjögull bara i Mälaren och Arbogaån bedöms att det behövs uppskattningsvis 30 miljoner kronor, och de pengarna finns inte i dag i de här budgetarna. Förra året, 2023, drabbades sjögullsbeståndet av någon form av sjukdom, vilket ledde till att stora delen av bestånden försvagades eller helt dog bort. Resultatet av

årets inventering visar att sjögull fortfarande finns kvar i Mälaren men att utbredningen har minskat med ungefär 30 procent. Det är alltså nu guld-läge att göra insatser för att på riktigt utrota sjögullet. Sjukdomen har tagit kål på 30 procent. Nu krävs alltså pengar för att ta hand om de andra 70 procenten.

Det finns EU-medel att söka, precis som statsrådet sa. Sjögull finns också med på EU:s lista över arter som man kan söka bekämpningsmedel för. Men det finns inte med i den svenska förteckningen över invasiva arter. Precis som statsrådet säger ska den här förteckningen uppdateras. Jag menar att detta brådskar. Jag har haft kontakt med Mälarens vattenvårdsförbund, som menar att sjögull måste komma med i förteckningen under våren 2025 för att man ska hinna ansöka om EU-medel och kunna bekämpa den här invasiva arten.

Det vore mig främmande att uppmana ministern att lägga sig i myndigheternas arbete. Jag vill ändå skicka med statsrådet att det är väldigt viktigt att sjögullet hamnar i den här förteckningen senast i vår, så att de berörda myndigheterna kan ansöka om medel, lägga ut fler ramar och en gång för alla få bort den invasiva arten sjögull.

Anf. 122 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Det är mycket lärorikt att ta del av uppgifter om hur våra olika svenska habitat påverkas av många faktorer, såsom klimatförändringar och uppvärmning men också invasiva främmande arter. Även jag har tagit del av Mälarens vattenvårdsförbunds olika information, inte minst om att man tillsammans med länsstyrelserna har gjort bedömningen att det skulle ta sju år att med 30 miljoner kronor lyckas utrota allt sjögull i Mälaren och Arbogaån. Den informationen är jag glad över att vi båda har tagit del av, så att vi alla har mer information om hur läget ser ut. Det är inte minst sådana saker som har saknats.

En annan sak som man också kan se över och förbättra är det strategiska arbetet kring dessa frågor. Behovet av att ha ett strategiskt arbete över olika administrativa gränser för att lyckas med bekämpningen av invasiva främmande arter är någonting som lyfts fram flitigt, och regeringen bidrar till detta inte minst genom att Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna tillsammans arbetar med kommunerna för att komma åt de här problemen.

I dag delar elva regioner som är drabbade av förekomst av sjögull sina erfarenheter och annan kunskap tillsammans i ett nationellt nätverk. Det här samarbetet omfattar också olika koordinerande insatser i de fall där det kan vara lämpligt. Även andra regioner, som i dag inte har problem med förekomsten av sjögull, men riskerar att få det genom att sjögull sprider sig till dem, har möjlighet att ingå i nätverket.

Vi har här ett problem som behöver hanteras. I Havs- och vattenmyndighetens förslag till regeringen om vilka regler som ska gälla för sjögull betonar myndigheten en väldigt effektiv hantering av arten samt olika möjligheter att i öppna vattensystem, alltså sjöar och vattendrag, införa särskilda undantag från enskilda fastighetsägares ansvar att utrota invasiva arter när det gäller vattenväxter. Att detta helt enkelt läggs över i länsstyrelsens regi skulle kunna innebära en förbättring.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Svar på
interpellationer

Arbetet med att förebygga spridningen är väldigt viktigt, likaså de direkta utrotningsinsatser som ledamoten nämner. Vi vet att det finns en risk att sjögull etablerar sig längre norröver i landet. Vi vill verkligen komma åt det här problemet så snart som möjligt.

Det är bra att ledamoten nämner att jag inte har möjlighet att ta ställning till myndigheternas beslut innan de har yttrat sig. Det är som det ska vara. Men vi kan konstatera att det i det förslag till nationell förteckning av arter som just nu bereds och som har remitterats även ingår sjögull. Det kan vara värt att nämna.

Anf. 123 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för ett ovanligt fylligt och utförligt svar. Det gläder mig. Jag hade tänkt att jag i den här rundan skulle fråga statsrådet om det inte finns andra saker som regeringen kan göra. Men det har ju statsrådet faktiskt redan sagt att det finns, så den frågan kan jag inte ställa.

Jag skulle också kunna säga att det när till exempel klimatförändringar är en drivande orsak till att de här invasiva arterna utbreder sig mer är lite märkligt att regeringen ändå driver en politik som ökar utsläppen i stället för att minska dem, men det känns som en lite annan debatt.

Jag nöjer mig med att tacka för den här debatten. Det känns bra att statsrådet är väl medveten om de problem som finns för västmanlänningar och andra som bor längs Mälaren och Arbogaån, om att det behövs mer resurser för att vi ska kunna bekämpa sjögullet och om att det brådskar. Med det tackar jag för debatten och avstår från kommande inlägg.

Anf. 124 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Jag kan också tacka ledamoten för ett tillfälle att diskutera de här viktiga frågorna, som hela regeringen och särskilt mitt parti, Liberalerna, verkligen brinner för. Vi har en miljöpolitik som inte bara är ambitiös och har höga medel i satsningar utan också har ett effektivitetsperspektiv på vilka insatser som gör reell skillnad, vilka som fungerar och hur vi kan arbeta mindre i silor på olika håll i landet och i stället samarbeta mer för att verkligen komma åt problematiken.

Slutligen behöver jag kommentera ledamotens uttalande om att regeringen driver en politik som ökar utsläppen. Det här är ett påstående som cementeras av den debatt och mediebild som sprider sig. Men tittar man på utsläppsstatistiken från både Naturvårdsverket och regeringens klimatredovisning kan man notera att utsläppen minskade år 2022, minskade år 2023 och i prognosen beräknas öka något 2024 för att sedan minska igen 2025 och 2026. Därefter beror det såklart på vilken politik som förs. Om regeringen får sitta kvar beräknas utsläppen fortsätta att minska fram till 2030. Utsläppen kommer på totalen att ha minskat mer än de ökat under den här regeringen. Påståendena om att regeringens klimatpolitik på det hela taget ökar utsläppen är helt enkelt inkorrekta. Men det är en debatt för ett annat tillfälle.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 125 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Lars Isacson har frågat mig om jag och regeringen kommer att ta initiativ till att bredda promemorian runt vattendirektivet så att mindre dammar och vattenkraftverk också kan räddas från rivning. Lars Isacson har vidare frågat mig om regeringen kommer att lägga fram förslag för att fler kriterier ska beaktas inför besluten om rivningar, exempelvis kulturvärden eller sociala värden.

Jag är väl medveten om den stora oro som finns för att miljöanpassning av vattenkraft ska leda till utrivningar, liksom de intressekonflikter som finns när utrivningar kommer på tal. Dammar kan utgöra miljöer med kulturhistoriska och sociala värden av allmänt intresse, bidra till attraktiva miljöer för boende och turism med mera men kan även ha negativa konsekvenser för miljön. Vattenkraftverk och dammar kopplade till dessa ska därför prövas mot moderna miljövillkor enligt den nationella planen. Andra typer av dammar omfattas inte av kravet på moderna miljövillkor utan prövas bara när myndigheterna begär det.

Det är viktigt att vi har ett rättvist och tillämpbart regelverk som ger bättre förutsättningar för samarbete mellan verksamhetsutövare och myndigheter. I den remitterade promemorian *Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning* föreslås ändrade bestämmelser som är av betydelse för avvägningen mellan behovet av åtgärder som förbättrar vattenmiljön och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel när moderna miljövillkor för vattenkraftverk och dammar fastställs.

Fru talman! Förslagen syftar också till att säkerställa att berörda verksamheter prövas mot rätt kravnivå och att det utrymme EU-rätten ger att vid miljöanpassning säkra en fortsatt nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utnyttjas fullt ut. Remisstiden går ut den 22 november, och jag ser fram emot remissvaren.

Om en utrivning blir aktuell gäller miljöbalkens allmänna bestämmelser. Beslut om utrivning föregås av en noggrann utredning av effekterna av en utrivning. Ett tillstånd till utrivning kan förenas med villkor i syfte att minimera eventuella negativa effekter av en utrivning. Den bedömning som domstolen har att göra inför sitt beslut innefattar bland annat utrivningens påverkan på landskap, kulturmiljö, djur- och växtliv, infrastruktur samt effekterna för närboende, vars egendom kan komma att påverkas negativt vid en ändring av vattnets djup och läge. En utrivning kan även kräva tillstånd enligt kulturmiljölagen (1988:950).

Regeringens förslag för att förbättra omprövningen av vattenkraften berör många av landets dammar. Utöver den processen har jag och regeringen i nuläget inte för avsikt att se över de bestämmelser som direkt reglerar utrivningen av dammar. Men jag vill försäkra ledamöterna om att vi fortsatt följer denna fråga noga.

Anf. 126 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Detta är just nu en mycket viktig fråga för många orter, företag, jordbrukare och husägare. Jag besökte för någon vecka sedan Fredriksberg i Ludvika kommun där nu rivningar av dammar hotar hela ortens fortlevnad. Region Dalarnas tvätterier kommer att behöva läggas ned. Ingen mer skid-

Svar på
interpellationer

åkning i Säfsen. Många som har sina hus på öar i sjöarna kommer inte att kunna nå sin ö längre. Det kommer att dröja några år innan man kan anlägga vägar i det som nu kommer att bli sumpmark.

Jag är glad över att statsrådet är medveten om den oro som finns inför dammrivningarna. När man runt om i Sverige river dammar som funnits sedan 1700-talet vet få vilka effekter det får. Det är rivningar som sker på bred front. Utredningarna som föregår rivningarna fokuserar enligt min mening bara på den ekologiska sidan av hållbarhet. Gång på gång prioriteras enbart akvatiska värden och att miljökvalitetsnormerna uppfylls.

År 1987 ledde Gro Harlem Brundtland Brundtlandkommissionen. Hon definierade hållbar utveckling så här: En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. En hållbar utveckling består av tre dimensioner som samspelar och stöder varandra: ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

Självklart ska vi värna vårt vatten och det liv som finns där. Men när Sverige nu implementerar vattendirektivet gör Sverige det ensidigt. Det är den ekologiska dimensionen som helt styr hur vi exempelvis ser på dammar.

Regeringens remitterade promemoria *Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning* är vällovlig. Men den tar ju bara sikte på större dammar och kraftverk, ungefär som dem där jag kommer ifrån vid Dalälven. De stora som drivs av Fortum och Vattenfall har råd att klara det. Det är de små kraftverken i biflödena som påverkas.

Utredningarna som sker inför utrivningarna fokuserar på ekologi. Visserligen nämns ofta kulturmiljö och effekter för närboende, men ofta vägs allt samman till en situation där kultur eller sociala faktorer viktas lägre.

Vi behöver ta ett djupt andetag. Vi behöver inte ha hela tätorter som likt Fredriksberg riskerar att förvandlas till sumpmark. Det finns med all säkerhet utrivningar som är mycket väl befogade. Men de ska inte göras urskillningslöst, och de ska inte göras utan att låta ekologi, ekonomi och sociala värden samspela.

Fru talman! En av mina frågor kvarstår, och så har jag en ytterligare fråga till statsrådet.

Varför kommer regeringen inte att lägga fram fler förslag för att fler kriterier ska beaktas inför besluten om rivningar, exempelvis kulturvärden eller sociala värden?

Den andra frågan är: Ser statsrådet någon som helst risk att Sverige överimplementerar EU-direktivet?

Anf. 127 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret till interpellanten!

Jag valde att anmäla mig till kvällens sena debatt för att det är en viktig fråga för mig.

Jag kommer från Värmland. Värmlands län och framför allt Bergslagen har oerhört många dammar. Det har att göra med det historiska arvet. Det var viktigt för skogsbruket och malm- och järnproduktion.

I dag saknar många av dessa dammar ekonomiska värden. Det är ofta stora nätproducenter som äger dammarna. De har öppet deklarerat att de inte har något intresse av att ha dem kvar eftersom det inte finns någon ekonomi i det, vilket gör att de ansöker om rivningar.

Min riksdagskollega nämnde här Dalarna, som är i början på processen. Vi i Värmland började tyvärr några år tidigare. Vi ser effekterna av dessa beslut. Dammar rivs i rasande takt.

Min upplevelse är att fokus de senaste åren, oavsett regering, har varit på kraftproducerande dammar. Vi har glömt bort de vattenreglerande dammarna. Statsrådets svar till ledamoten Isacsson har också den inriktningen.

Visst innebär regeringens promemoria förbättringar för de stora dammarna och speciellt för de stora kraftverken. Men de små dammarna eller de rena regleringsdammarna som i dag reglerar vattennivåer kommer att rivas ut.

I Värmland har som jag sa flera dammar rivits, och många är under provning. Det är till antalet ganska många dammar vi talar om, fru talman. I Värmland handlar det i dagsläget just nu om 90 dammar som är under provning.

Jag har följt frågan både som kommunstyrelseordförande, i regionrådet och nu i riksdagsarbetet. Min erfarenhet är att allmänintresset väger väldigt lätt. Jag vågar påstå att det är obefintligt, statsrådet. Kulturvärden tar man inte heller större hänsyn till. Riksantikvarieämbetet har också haft synpunkter. Här vägs i första hand ekonomiska intressen in och sedan ekologiska. De som förlorar på detta är vi som medborgare och vi som samhälle.

Det är klart att många värden går förlorade när dammar rivs ut. Vi talar inte bara om elproduktion och elberedskap. Det är som statsrådet och ledamoten Isacsson har sagt. Det handlar om vattenförsörjning, torrläggningar, översvämningar och kulturmiljön – ja, hela livsmiljön för de människor som bor och verkar utmed åar och sjöar.

En viktig dimension som kanske glöms bort i debatten är beredskapen. Beredskapen försämras nu. Många av dammarna i exempelvis Värmland angränsar åar, bäckar och sjöar ut mot Klarälven. Det kommer att innebära att man vid översvämning inte kommer att kunna reglera vattnet högre upp. Då kan statsrådet tänka sig vilka konsekvenser det kan bli för till exempel Karlstad. Det är nu så allvarligt att till och med Räddningstjänsten har gått ut i länsmedier och varnat för den processen.

Jag ser att det naturligtvis finns möjligheter att riva vissa dammar. Jag vill av den anledningen ställa två frågor till statsrådet.

Anser statsrådet att dagens lag, miljöbalken, tar tillräcklig hänsyn till allmänintresset när det gäller utrivning av dammar?

Den andra frågan är: Avser statsrådet och regeringen att komma med ny lag på detta område?

Anf. 128 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Låt mig börja där ledamoten avslutade, nämligen med hans frågor. Dessa frågor återfanns väl också i Lars Isacssons anförande, nämligen om regeringen avser att ändra i lagar, varför man inte gör en mer samlad bedömning och hur man avser att agera för att hantera den här situationen.

Här vill jag motsätta mig det ledamoten Dahlqvist säger, alltså att jag i mitt tidigare inlägg endast skulle ha talat om den funktion som vattenkraftsel kan få av dammar och annat. Jag vill därför upprepa det näst sista stycket i regeringens svar till interpellanten: ”Den bedömning som domstolen har att göra inför sitt beslut innefattar bland annat utrivningens påverkan på landskap, kulturmiljö, djur- och växtliv, infrastruktur samt

effekterna för närboende, vars egendom kan komma att negativt påverkas vid en ändring av vattnets djup och läge. En utrivning kan även kräva tillstånd enligt kulturmiljölagen.”

Detta menar jag, fru talman, är exempel som både regeringen och ledamöterna behöver bidra till att lyfta om man nu menar att bedömningarna inte sker på de grunder som de enligt nuvarande regelverk ska göra.

Fru talman! Jag måste även nämna att jag varmt uppskattar att höra att den hållbara utvecklingen inte endast innefattar det ekologiska perspektivet utan att en sann hållbar utveckling innefattar både ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Det handlar om en balans i den förändring som omställningen medför. Miljöperspektiven, biologisk mångfald, omställningen för att få bort föroreningarna i vårt samhälle och klimatomställningen är alla delar av en ekologisk utveckling där vi behöver ta hänsyn till det sociala och ekonomiska i det arbete vi genomför.

Fru talman! Just därför har regeringen låtit inkorporera perspektiv om exempelvis rättvis omställning och annat i den politik vi lägger fram. Det finns många exempel på detta. Inte minst det väldigt aktiva arbetet för att NAP:arna, som vi kallar miljööversynen, ska ske på ett sunt sätt som balanserar olika värden är just en sådan effekt av att regeringen i högre utsträckning vill inkorporera en hänsyn till vad verklig, omfattande hållbar utveckling innebär.

Fru talman! Sverige har verkligen en potential att utvecklas när det gäller att inkludera både ekonomiska och sociala perspektiv för en sann hållbar utveckling. Vi vet att det är oerhört viktigt för att det här ska genomföras på ett bra sätt och för att fler ska se att man vinner på de miljöanpassningar som ska göras.

Jag vill avsluta, fru talman, med att syftet med vattendirektivet är att få en bättre miljö och en bättre ekologisk hållbarhet i våra vattendrag, och vi vet att det går att göra utan att skada kulturvärden, skada vårt landskap och försämra tillståndet för människor. Det kan tvärtom vara någonting som förbättrar tillståndet inte bara för det ekologiska utan även för det ekonomiska och sociala.

Anf. 129 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Tack till statsrådet för svaret, särskilt delen om hållbarhet och de olika dimensionerna! Detta tror jag att vi delar.

Det räcker dock inte att statsrådet och jag delar den synen. I Bergslagen, där Mikael och jag kommer ifrån, är det få som känner igen sig i att det som rör dammutrivningarna är någonting som skulle kunna gynna den lokala bygden och så vidare.

När alla riksdagsledamöter från Dalarna var inbjudna till Fredriksberg för några veckor sedan var vi tre som kom. Det fanns ett stort intresse från lokala medier för vad vi tog med oss från den dagen och vad våra intryck var. Så här skriver Dala-Demokraten den 8 oktober 2024:

Går det här igenom, så kommer det bli stora förändringar som kommer att upplevas väldigt negativt för många människor och deras livsmiljö, säger Lars Isacsson (S), riksdagspolitiker från Avesta.

Han får medhåll från både Crister Carlsson (M) och Mathias Bengtsson (KD) som också deltog under rundvandringen.

– Vi moderater har ett stämmobeslut att alla dammar och kraftverk äldre än 100 år ska inte röras. Det är vår princip i det här, säger Crister Carlsson.

– Det är helt håll i huvudet när man prioriterar fiskars vandringsväg istället för kultur- och samhällsmiljön. Det är en horribel prioritering, säger Mathias Bengtsson.

Crister Carlsson säger vidare i artikeln att nu ligger det här på Liberalerna och på Pourmokhtaris bord. Så vi får se vad som händer. Jag hoppas på kraftiga åsikter i remissinstanserna också för att behålla det vi har.

Fru talman! Min fråga till miljöministern är om det finns stöd i regeringen och regeringspartierna för hållningen att beakta sociala aspekter och kulturmiljöerna. Det är i alla fall inte så det framstår i lokala medier i Dalarna, utan där är det väl snarare så att det här är en fråga som Liberalerna driver.

Anf. 130 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag vill bara göra ett förtydligande: Jag noterade att statsrådet väge in olika intressen, men jag konstaterar ödmjukt att den tidigare regeringen och även nuvarande regering har lagt sitt fokus på kraftproducerande dammar. De flesta dammar i dag i Sverige är icke kraftproducerande utan är framför allt till för att reglera vattennivån, därav min oro för en översvämningrisk.

Jag noterar också till min glädje, fru talman, att statsrådet väger in helhetsbedömningen i miljöarbetet, precis som min kollega Lars Isacson har sagt, och det skriver jag under på att vi delar helt och hållet.

Med detta sagt, fru talman: Enligt tunga jurister på området räcker inte nuvarande lagstiftning till för att förändra processen med utrivningen. Det krävs helt enkelt ny lag. Som jag sa väger allmänintresset lättare, och det intresse som vägs in i domstolarna är framför allt ekologiskt och ekonomiskt. Det är till exempel helt och hållet, vågar jag påstå, ekonomiska skäl som driver den här processen i Värmland.

Det här är en viktig fråga som väcker opinion och stor upprördhet och oro ute i landet. Min fråga till statsrådet kvarstår därför, fru talman: Avser regeringen att ändra lagstiftningen så att allmänintresset väger mycket tyngre?

Anf. 131 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Låt mig då återigen påpeka att om en utrivning skulle bli aktuell gäller såklart miljöbalkens allmänna bestämmelser, men beslut om en utrivning behöver föregås av en noggrann utredning av effekterna av en utrivning. Däri ingår den bedömning som jag nämnde tidigare och återigen kan ta tillfället i akt att nämna, fru talman, nämligen att domstolens bedömning behöver innefatta utrivningens påverkan på kulturmiljö och landskap samt effekterna för närboende vars egendom kan påverkas negativt vid en ändring av vattnets djup och läge, vilket är precis den typen av problematik som ledamöterna lyfter.

Det är även så att ett tillstånd till utrivning kan förenas med villkor i syfte att minimera eventuella negativa effekter av en utrivning. Det finns alltså ett stort utrymme här, där en utrivning även kan kräva tillstånd enligt kulturmiljölagen.

Regeringen har ett förslag för att förbättra omprövningen av vattenkraften. Den berör ju väldigt många av vårt lands dammar. Det är också en viktig aspekt att ta upp här.

Det talas om stora kvantiteter i interpellationen. Interpellanten nämner att en stor del av Sveriges 10 000 dammar ska rivas och att det kommer att få negativa konsekvenser. Jag har inte sett några konkreta uppgifter om att det skulle ske i den stora skalan. Regeringen följer såklart frågan väldigt noga. Jag är väl medveten om den stora oro som finns för att detta skulle hända, men jag vill ändå som statsråd påpeka att vi inte har några uppgifter om den typen av kvantiteter. Vi kommer självklart att behöva följa det här noga, men än så länge finns inga sådana konkreta uppgifter såvida de inte har undgått mig. Jag utgår från att de inte har undgått regeringen, särskilt med tanke på att vi följer detta så pass noga.

Fru talman! Utöver detta vill jag även nämna att vi kommer att fortsatt kontinuerligt behöva följa upp och analysera det arbete som görs. Det har ju diskuterats under många år inte minst hur tillämpningen av de här omprövningarna ska ske, och det är en diskussion som kommer att ske vidare. Jag uppskattar alltså att dessa aspekter av arbetet tas upp nu när regeringen gjort framsteg kring hur den nationella planen tillämpas på många, inte minst småskaliga, vattenkraftverk. Vi har nu också en debatt om hur vi hanterar omprövningar för dammarna.

Det är såklart ett kraftproducerande perspektiv som tillämpas när vi pratar om just den funktionen, men inte minst därför är det bra att vi har den här diskussionen och debatten och vidare kan prata om hur det ser ut utöver de kraftproducerande dammarna.

De allra flesta dammarna i Sverige har ingen koppling till produktionen av vattenkraftsel. Då omfattas de inte heller av den nationella planen, och det finns inga krav på verksamhetsutövaren. Men det kan vara så att myndigheterna går in. Detta följer vi såklart väldigt noga.

Anf. 132 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Å ledamoten Mikael Dahlqvists vägnar och mina egna kan jag nog bjuda in statsrådet till Fredriksberg, Säfsen, Ludvika och gränstrakterna mot Värmland. Det är ju där detta verkligen får stora konsekvenser. Det går också bra att ta med riksdagsledamöterna på regeringssidan och se om ni har samma syn.

Bergslagen är till stora delar uppbyggt runt vattenkraftverk, tack vare skogen, malmen och hyttorna. Kulturmiljön sedan 1600-talet är präglad av dämnda vattendrag som människor sedan bosatt sig runt. Vi riksdagsledamöter från Dalarna har fått ta del av den stora oro, sorg och ilska som människor känner när detta hotas. Sjöar kan komma att torrläggas, dricks-vattenförsörjning hotas på många platser, ekosystem hotas, turism kan försvinna, risken för översvämningar kan öka och företag kan tvingas lägga ned eller flytta.

Jag förstår såklart att flera intressen vägs emot varandra här och att den biologiska mångfalden är otroligt viktig och måste stärkas, men det måste också gå att ta mycket större lokala hänsyn i samhällen som är uppbyggda kring sjösystem uppdämda på 1700-talet. Vi besökte en liten ort som heter Gravendal och stannade till vid en fördämning som utgörs av en väg. Den klassas som ett fornminne. Den är det första exemplet på att människor har bott där. Först kom vattenkraften som man skulle ha till hyttan, och sedan

kom människorna. Det är många generationer som har slitit för att bygga upp ett samhälle och en framtid runt vattnet och vattenkraften, och det anser jag måste värderas mycket högre.

Prot. 2024/25:20
22 oktober

*Svar på
interpellationer*

Anf. 133 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Tack till ledamoten som ställde interpellationen och till övriga ledamöter som engagerar sig i denna fråga! Vi kommer som sagt att fortsatt behöva generellt följa hur arbetet med tillämpningen av vattendirektivet går till men även frågan specifikt kring hur utvecklingen ser ut för alla de dammar som finns i Sverige.

Jag tycker att ledamoten på ett mycket förtjänstfullt sätt gav exempel på vilken fantastisk roll dammar kan spela för den svenska kulturmiljön och de värden vi alla är väldigt måna om – inte minst vi liberaler.

Jag vill avsluta med att säga att kulturmiljöperspektivet och perspektivet hos alla de som berörs av miljöomställningen, som man väl kan kalla den, inte är någonting som regeringen underskattar. Vi följer denna fråga mycket noggrant och ser fram emot vidare dialog mellan många partier för att Sverige ska hantera det här på ett så sunt sätt som möjligt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 22 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Proposition

2024/25:39 Bättre verktyg för att bekämpa den kriminella ekonomin – betalningssäkring inom socialförsäkringen

Motioner

med anledning av prop. 2024/25:25 Utvidgat växa-stöd – nedsättning av arbetsgivaravgifterna för upp till två anställda

2024/25:3232 av Ida Gabrielsson m.fl. (V)

2024/25:3238 av Martin Ådahl m.fl. (C)

med anledning av prop. 2024/25:26 Avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet

2024/25:3231 av Ida Gabrielsson m.fl. (V)

2024/25:3233 av Mikael Damberg m.fl. (S)

2024/25:3237 av Martin Ådahl m.fl. (C)

§ 23 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 18 oktober

2024/25:118 Beslut om mer vindkraft

av *Linus Sköld* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:119 Arbetet med de jämställdhetspolitiska målen

av *Sofia Amloh* (S)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2024/25:120 Sexuella trakasserier

av *Sofia Amloh* (S)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2024/25:121 Globalt partnerskap för anständiga arbetsvillkor och inkluderande tillväxt

av *Sofia Amloh* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

den 21 oktober

2024/25:122 Försvarsindustriellt avtal Sverige–Finland

av *Peter Hultqvist* (S)
till försvarsminister Pål Jonson (M)

2024/25:123 Svenskt stridsflyg

av *Peter Hultqvist* (S)
till försvarsminister Pål Jonson (M)

2024/25:124 Tillgång till företagshälsovård

av *Johanna Haraldsson* (S)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2024/25:125 Uteblivet elstöd till kommuner och regioner

av *Aida Birinxhiku* (S)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:126 Folktandvården

av *Peter Hedberg* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:127 Synen på brottsoffer i sexuell kommersiell exploatering

av *Märta Stenevi* (MP)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2024/25:128 Lagen om valfrihetssystem

av *Eva Lindh* (S)
till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2024/25:129 Inspektionen för vård och omsorg

av *Eva Lindh* (S)
till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 18 oktober

2024/25:227 Finansiering av samverkansavtal

av *Åsa Karlsson* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:228 Situationen för järnvägspendlare i södra Sverige

av *Monica Haider* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:229 Beslut om tillstånd för mer vindkraft

av *Linus Sköld* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:230 Bolagisering av primärvård

av *Samuel Gonzalez Westling* (V)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:231 Kinas växande inflytande hos Aseanländerna

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:232 Klimatarbetet globalt

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:233 Flygbolag som vägrar ge ersättning efter inställda flyg

av *Robert Hannah* (L)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2024/25:234 Aseanländernas växande betydelse

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:235 Partnerskapet mellan Sverige och Japan

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:236 Press på militärjuntan i Myanmar

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:237 Spridande av desinformation och ryssvänliga narrativ

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:238 Anmälningssplikt i vården

av *Yasmine Bladelius* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

den 21 oktober

2024/25:239 FN:s långsiktiga arbete

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:240 Tillsyn och reglering av begravningsbranschen

av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:241 Rätten till färdtjänst för synskadade och barnperspektiv i beslutsprocessen

av *Kadir Kasirga* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:242 Taiwan i COP29

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:243 Regeringens fokus i biståndspolitiken

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

Prot. 2024/25:20

22 oktober

2024/25:244 Taiwan i Interpol

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:245 Regeringens prioriteringar i handelspolitiken

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:246 Handlingsplan för Agenda 2030

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:247 Kärnstöd till FN

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:248 Kors rätt att beta ute

av *Olle Thorell* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:249 Industrins framtid i Västmanland

av *Olle Thorell* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:250 Global hälsoberedskap

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:251 Kampen mot global ojämlikhet

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:252 Sveriges möjlighet att bättre stödja lokala aktörer i det humanitära biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:253 Situationen i Baluchistan

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:254 Sveriges roll i fredsbyggande arbete och hantering av polariseringsdrivna konflikter

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:255 Upphörande av kärnstöd till UNAIDS och Sveriges roll i den globala kampen mot hiv och aids

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:256 Svenskt bistånd i en värld där behoven växer

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:257 De mänskliga rättigheterna i Afghanistan

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:258 Behovet av ökat klimatbistånd till låginkomstländer för klimatanpassning

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:259 Sveriges inflytande över EU:s internationella bistånd
av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

**2024/25:260 Sveriges strategi för att motverka fattigdom i konflikt-
drabbade områden**

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

**2024/25:261 Konsekvensanalyser av förändringar av biståndets
volym**

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:262 Sextortion och könsbaserat våld som utvecklingshinder

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:263 AI, annan ny teknik och de mänskliga rättigheterna

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:264 Lärdomar av långsiktigt biståndsarbete

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

**2024/25:265 Åtgärder mot den försämrade rättssäkerheten på Maldive-
rna**

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:266 Sveriges ansvar i försvar av mänskliga rättigheter

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

**2024/25:267 Insatser för att främja demokrati och mänskliga rättig-
heter i Nepal**

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:268 Mänskliga rättigheter i Iran

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

**2024/25:269 Insatser för att motverka rättsliga övergrepp och för att
stärka mänskliga rättigheter i Filippinerna**

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:270 Stöd i demokratiseringsprocesser

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:271 Transparens i biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:272 Klimatbistånd byggt på evidens

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:273 Acceptans för åtgärder för klimatanpassning

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

Prot. 2024/25:20
22 oktober

2024/25:274 Liberia och lärdomar av utvecklingssamarbetet
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:275 Handel och bistånd
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:276 Arbetet mot antisemitism
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2024/25:277 Skattesystem i världen
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:278 Fackliga rättigheter internationellt
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:279 En global klimatpolitik
av *Olle Thorell* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:280 Internationella samarbeten
av *Olle Thorell* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:281 Kampen mot global ojämlikhet
av *Olle Thorell* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:282 Tillgång till hälso- och sjukvård
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:283 Tillgänglig infrastruktur för alla
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:284 Social trygghet
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:285 Tillgång till kultur och medier
av *Olle Thorell* (S)
till kulturminister Parisa Liljestränd (M)

2024/25:286 Sveriges rättsväsende
av *Olle Thorell* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:287 Trygghet på svensk arbetsmarknad
av *Olle Thorell* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:288 En jämlik och tillgänglig vård
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:289 En jämlik äldreomsorg
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:290 Klyftor inom och mellan EU:s medlemsländer
av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Jessica Rosencrantz (M)

§ 25 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Prot. 2024/25:20
22 oktober

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 21 oktober

2024/25:189 Kvotsättning av strömming i Östersjön 2025

av *Linnéa Wickman* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 21.15.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 12 anf. 50 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 84 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 21 anf. 128 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA BLOMDAHL

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Återrapportering från Europeiska rådets möte den 17 oktober.....	1
Anf. 1 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	1
Anf. 2 MATILDA ERNKRANS (S)	5
Anf. 3 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	6
Anf. 4 MATILDA ERNKRANS (S)	6
Anf. 5 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	7
Anf. 6 MARTIN KINNUNEN (SD)	7
Anf. 7 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	7
Anf. 8 MARTIN KINNUNEN (SD)	8
Anf. 9 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	8
Anf. 10 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	9
Anf. 11 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	9
Anf. 12 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	10
Anf. 13 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	10
Anf. 14 ANNA LASSES (C)	10
Anf. 15 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	11
Anf. 16 ANNA LASSES (C)	12
Anf. 17 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	12
Anf. 18 EMMA NOHRÉN (MP)	12
Anf. 19 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	13
Anf. 20 EMMA NOHRÉN (MP)	13
Anf. 21 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	14
Anf. 22 ERIK OTTOSON (M)	14
Anf. 23 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	14
Anf. 24 ERIK OTTOSON (M)	15
Anf. 25 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	15
Anf. 26 MAGNUS BERNTSSON (KD)	15
Anf. 27 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	16
Anf. 28 MAGNUS BERNTSSON (KD)	17
Anf. 29 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	17
Anf. 30 ELIN NILSSON (L)	17
Anf. 31 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	18
Anf. 32 ELIN NILSSON (L)	18
Anf. 33 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	19
Anf. 34 KADIR KASIRGA (S)	19
Anf. 35 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	19
Anf. 36 KADIR KASIRGA (S)	20
Anf. 37 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	20
Anf. 38 JAN ERICSON (M)	20
Anf. 39 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	21
§ 2 Justering av protokoll	21
§ 3 Anmälan om ersättare	21
§ 4 Anmälan om kompletteringsval	21
§ 5 Meddelande om frågestund	22
§ 6 Anmälan om subsidiaritetsprövning	22
§ 7 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	22

§ 8 Ärenden för hänvisning till utskott	23	Prot. 2024/25:20
§ 9 Ärenden för bordläggning.....	24	22 oktober
§ 10 Svar på interpellationerna 2024/25:71 och 72	24	
Ajournering.....	24	
Återupptaget sammanträde.....	25	
§ 11 Svar på interpellation 2024/25:63 om stärkning av den akademiska friheten.....	25	
Anf. 40 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	25	
Anf. 41 ANDERS ÅDAHL (C).....	26	
Anf. 42 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	27	
Anf. 43 ANDERS ÅDAHL (C).....	28	
Anf. 44 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	28	
Anf. 45 ANDERS ÅDAHL (C).....	29	
Anf. 46 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	30	
§ 12 Svar på interpellation 2024/25:87 om dimensionering av gymnasieutbildning.....	30	
Anf. 47 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	30	
Anf. 48 PAULA ÖRN (S)	32	
Anf. 49 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S).....	33	
Anf. 50 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	34	
Anf. 51 PAULA ÖRN (S)	34	
Anf. 52 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S).....	35	
Anf. 53 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	36	
Anf. 54 PAULA ÖRN (S)	37	
Anf. 55 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	37	
§ 13 Svar på interpellationerna 2024/25:42, 56 och 64 om elever som saknar behörighet för fortsatta studier	38	
Anf. 56 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	38	
Anf. 57 ÅSA WESTLUND (S)	39	
Anf. 58 LINUS SKÖLD (S)	40	
Anf. 59 ANDERS ÅDAHL (C).....	41	
Anf. 60 PATRICK RESLOW (SD).....	42	
Anf. 61 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	43	
Anf. 62 ÅSA WESTLUND (S)	43	
Anf. 63 LINUS SKÖLD (S)	44	
(forts.).....	45	
Ajournering.....	45	
Återupptaget sammanträde.....	45	
§ 13 (forts.) Svar på interpellationerna 2024/25:42, 56 och 64 om elever som saknar behörighet för fortsatta studier.....	46	
Anf. 64 ANDERS ÅDAHL (C).....	46	
Anf. 65 PATRICK RESLOW (SD).....	46	
Anf. 66 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	47	
Anf. 67 ÅSA WESTLUND (S)	47	
Anf. 68 LINUS SKÖLD (S)	47	
Anf. 69 ANDERS ÅDAHL (C).....	48	
Anf. 70 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	48	
§ 14 Svar på interpellation 2024/25:92 om åtgärder för att stoppa HVB-hem som drivs av kriminella.....	49	

Anf. 71 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	49
Anf. 72 GUSTAF LANTZ (S)	50
Anf. 73 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	51
Anf. 74 GUSTAF LANTZ (S)	52
Anf. 75 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	53
Anf. 76 GUSTAF LANTZ (S)	54
Anf. 77 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	54
§ 15 Svar på interpellationerna 2024/25:5 och 9 om förslag om förändringar av sjukförsäkringen	55
Anf. 78 Statsrådet ANNA TENJE (M)	55
Anf. 79 ÅSA ERIKSSON (S)	55
Anf. 80 MÄRTA STENEVI (MP)	56
Anf. 81 Statsrådet ANNA TENJE (M)	57
Anf. 82 ÅSA ERIKSSON (S)	58
Anf. 83 MÄRTA STENEVI (MP)	58
Anf. 84 Statsrådet ANNA TENJE (M)	59
Anf. 85 ÅSA ERIKSSON (S)	60
Anf. 86 MÄRTA STENEVI (MP)	60
Anf. 87 Statsrådet ANNA TENJE (M)	60
§ 16 Svar på interpellation 2024/25:62 om barnfattigdom.....	61
Anf. 88 Statsrådet ANNA TENJE (M)	61
Anf. 89 MÄRTA STENEVI (MP)	62
Anf. 90 CAROLINE HÖGSTRÖM (M).....	63
Anf. 91 DANIEL PERSSON (SD).....	64
Anf. 92 Statsrådet ANNA TENJE (M)	64
Anf. 93 MÄRTA STENEVI (MP)	65
Anf. 94 CAROLINE HÖGSTRÖM (M).....	66
Anf. 95 DANIEL PERSSON (SD).....	67
Anf. 96 Statsrådet ANNA TENJE (M)	67
Anf. 97 MÄRTA STENEVI (MP)	68
Anf. 98 Statsrådet ANNA TENJE (M)	68
§ 17 Svar på interpellation 2024/25:65 om hörseltekniska arbetshjälpmedel	69
Anf. 99 Statsrådet ANNA TENJE (M)	69
Anf. 100 JONATHAN SVENSSON (S).....	69
Anf. 101 Statsrådet ANNA TENJE (M)	71
Anf. 102 JONATHAN SVENSSON (S).....	71
Anf. 103 Statsrådet ANNA TENJE (M)	72
Anf. 104 JONATHAN SVENSSON (S).....	73
Anf. 105 Statsrådet ANNA TENJE (M)	73
§ 18 Svar på interpellation 2024/25:74 om rättvisaspekter på karensavdraget.....	74
Anf. 106 Statsrådet ANNA TENJE (M)	74
Anf. 107 ÅSA ERIKSSON (S)	74
Anf. 108 Statsrådet ANNA TENJE (M)	75
Anf. 109 ÅSA ERIKSSON (S)	76

Anf. 110 Statsrådet ANNA TENJE (M).....	77	Prot. 2024/25:20
Anf. 111 ÅSA ERIKSSON (S).....	78	22 oktober
Anf. 112 Statsrådet ANNA TENJE (M).....	78	
§ 19 Svar på interpellation 2024/25:75 om ändringar i		
Finsamslagstiftningen.....	79	
Anf. 113 Statsrådet ANNA TENJE (M).....	79	
Anf. 114 ÅSA ERIKSSON (S).....	79	
Anf. 115 Statsrådet ANNA TENJE (M).....	80	
Anf. 116 ÅSA ERIKSSON (S).....	81	
Anf. 117 Statsrådet ANNA TENJE (M).....	81	
Anf. 118 ÅSA ERIKSSON (S).....	82	
Anf. 119 Statsrådet ANNA TENJE (M).....	83	
§ 20 Svar på interpellation 2024/25:69 om bekämpning av		
sjögull i Mälaren	83	
Anf. 120 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	83	
Anf. 121 ÅSA ERIKSSON (S).....	84	
Anf. 122 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	85	
Anf. 123 ÅSA ERIKSSON (S).....	86	
Anf. 124 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	86	
§ 21 Svar på interpellation 2024/25:91 om dammrivningar.....	87	
Anf. 125 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	87	
Anf. 126 LARS ISACSSON (S).....	87	
Anf. 127 MIKAEL DAHLQVIST (S).....	88	
Anf. 128 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	89	
Anf. 129 LARS ISACSSON (S).....	90	
Anf. 130 MIKAEL DAHLQVIST (S).....	91	
Anf. 131 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	91	
Anf. 132 LARS ISACSSON (S).....	92	
Anf. 133 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	93	
§ 22 Bordläggning.....	93	
§ 23 Anmälan om interpellationer.....	93	
§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	94	
§ 25 Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	99	
§ 26 Kammaren åtskildes kl. 21.15.....	99	